

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Директор Початкової школи
імені Софії Русової
_____ Т. Демків

Схвалено на
засіданні педагогічної ради
протокол від 31.08.2023 № 1

Освітня програма для 1-4 класів
Початкової школи імені Софії Русової,
що навчаються за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України»

Цикл I, адаптаційно-ігровий (1–2 класи)

Цикл II, основний (3–4 класи)

Освітня програма початкової школи (далі — Програма) науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» (далі — Проєкт) розроблена на виконання Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688), розпоряджень Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», від 13.12. 2017 р. № 903-р «Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», наказів Міністерства освіти і науки України від 02.11.2016 р. № 1319 «Про проведення всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів» (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 16.01.2017 р. № 67), від 13.07.2017 р. № 1021 «Про організаційні питання запровадження Концепції Нової української школи у загальноосвітніх навчальних закладах I ступеня», від 14.08.2017 р. № 1171 «Про завершення I етапу Всеукраїнського експерименту за темою «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному

проєкті «Інтелект України» на базі загальноосвітніх навчальних закладів», від 08.10.2019 р. № 1272 «Про затвердження типових навчальних програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти», від 08.10.2019 р. № 1273 «Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти» та від 03.02.2021 р. № 140 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 02 листопада 2016 року № 1319 та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України».

Відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 33) **Програма містить:**

✓ вимоги до дітей, які можуть розпочати навчання за цією Програмою;

✓ перелік освітніх компонентів та їх логічну послідовність, що презентовано в органічній єдності та взаємозв'язку концептуальних засад, цілей, змісту, методів, форм і засобів освітнього процесу в початковій школі Проєкту;

✓ загальний обсяг навчального навантаження учнів 1-4-х проєктних класів;

✓ очікувані результати навчання здобувачів освіти 2 і 4 проєктних класів.

Освітня програма набуває чинності після схвалення педагогічною радою та затвердження керівником закладу. Цю освітню програму заклад, який її використовує, оприлюднює на офіційному вебсайті.

Ураховуючи особливості регіону та індивідуальні освітні потреби учнів, педагогічна рада ухвалила рішення про введення до освітньої програми закладу інших компонентів, які не передбачені Програмою, зокрема - складника щодо організації освітнього процесу в позаурочний час, у режимі школи повного дня за умов відповідності чинному ДСанПіНу. Означені складники реалізуються в межах наявного фінансування або за рахунок інших коштів, не заборонених законодавством України.

Вимоги до дітей, які можуть розпочати навчання за Програмою

Зарахування учнів до проєктного класу відбувається відповідно до чинного законодавства на підставі заяв батьків або осіб, які їх замінюють.

Згідно із Законом України «Про освіту» початкова освіта в Проєкті розпочинається, як правило, із шести років. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року виповнилося сім років, можуть навчатися в проєктних класах цього ж навчального року. Діти, яким на 1 вересня поточного навчального року не виповнилося шести років, можуть розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють, якщо їм виповниться шість років до 1 грудня поточного року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти в Проєкті з іншого віку (Закон України «Про освіту», стаття 12). До здобуття другого (основного) циклу початкової освіти в Проєкті допускаються переважно учні, які здобували початкову освіту на першому (адаптаційно-ігровому) циклі у 1–2-х класах Проєкту. Перелік освітніх компонентів системи початкової освіти в Проєкті Згідно із Законом України «Про освіту» початкова освіта в Проєкті як перший рівень повної загальної середньої освіти, що відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій, забезпечує, зокрема, наступність із дошкільним періодом і здатність дитини виконувати під керівництвом учителя прості завдання в типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері навчання, а також готовність дитини до навчання на наступному рівні (Закон України «Про освіту», стаття 10).

Відповідно до дидактичних засад визначення компонентів освітнього процесу до їх переліку віднесено цілі, концептуальні засади їх досягнення, зміст, методи, форми і засоби освітнього процесу в початковій школі Проєкту.

Цілями початкової освіти в Проєкті визнано всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості й допитливості.

Зазначені цілі досягаються через модернізацію початкової освіти в Проєкті на засадах компетентнісного підходу, концептуальною метою якого є становлення учня як суб'єкта життєдіяльності завдяки сформованості системи взаємопов'язаних ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей. Компетентність трактуємо відповідно до Закону України «Про освіту» (стаття 1) як інтегровану якість особистості, що є динамічною комбінацією знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей і визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Концептуальними засадами досягнення цілей початкової освіти в Проєкті є основні положення компетентнісного, особистісно-діяльнісного, системного та синергетичного підходів, зокрема, низка таких взаємопов'язаних положень:

Компетентнісна початкова освіта в Проєкті:

✓ втілює в життя основні положення компетентнісного підходу та розпочинає процес формування в учнів молодшого шкільного віку ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей. Під ключовими розуміємо компетентності, що виявляються в здатності людини до ефективної життєдіяльності в усіх сферах людського буття; під загальнопредметними – компетентності, що допомагають особистості успішно опанувати предмети певної освітньої галузі; під предметними – компетентності, що забезпечують повноцінне засвоєння учнями змісту конкретних навчальних предметів. Як органічно взаємопов'язані складові будь-якої компетентності розглядаємо ставлення та цінності, знання; інтелектуальні та практичні вміння й навички (зокрема, такі наскрізні вміння, як читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, конструктивне керування емоціями, оцінювання ризиків, прийняття рішень, розв'язування проблем, здатність співпрацювати з іншими людьми). До ключових відносимо такі компетентності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математичну

компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічну компетентність; інформаційно-комунікаційну компетентність; навчання протягом життя; громадянські та соціальні компетентності; культурну компетентність; підприємливість і фінансову грамотність (Закон України «Про освіту», статті 1, 12);

- ✓ проєктується й реалізується на засадах особистісно-діяльнісного підходу як система, що функціонує та розвивається відповідно до основних положень парадигми особистісно зорієнтованої освіти й діяльнісного підходу, зокрема принципів гуманістичної, особистісної та діяльнісної спрямованості освіти;
- ✓ розглядається як феномен, що функціонує та розвивається відповідно до принципів системного підходу, зокрема принципів органічної єдності педагогічної системи й середовища, цілеспрямованості, рівноважної відповідності, оптимальності, зворотного зв'язку, єдності програмованого, рефлексивного та адаптивного видів управління тощо. Так, у Проєкті реалізується системна модель формування в учнів ключових компетентностей, що дозволяє повною мірою задіяти потенціал закладів загальної середньої освіти завдяки поєднанню предметно-тематичної, міжпредметної та виховної моделей. Зокрема, формування соціальної та громадянської компетентностей учнів 1–4-х проєктних класів відбувається під час ранкових зустрічей, на годинах спілкування, на заходах і заняттях у дитячих організаціях та клубах тощо (виховна модель), на уроках «Я пізнаю світ» (предметно-тематична модель, оскільки набуття учнями означених компетентностей належить до провідних цілей цього навчального предмета) та під час вивчення всіх інших дисциплін Типового навчального плану (міжпредметна модель, що реалізується через технологію ціннісного насичення кожного уроку).

Важливою складовою формування соціальної і громадянської компетентностей в учнів проєктних класів є ранкові зустрічі, які згідно з рекомендаціями Міністерства освіти і науки України проводяться на початку кожного навчального дня впродовж 15–20 хвилин. Оскільки Державними

санітарними правилами та нормами влаштування, утримання закладів загальної освіти та організації навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01 встановлюється початок навчальних занять не раніше 8:00 (п. 9.10), то рекомендується розпочинати ранкові зустрічі о 8:10–8:15 за рішенням закладу загальної середньої освіти. Час на проведення ранкових зустрічей не обліковується в класних журналах, частково компенсує різницю в тривалості навчальних занять, решта якого компенсується роботою вчителя на перервах (лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-190 від 2.04.2018 року).

➤ моделюється й упроваджується в освітній процес на засадах синергетичного підходу як нелінійна система відкритого типу, здатна до самоорганізації. Відкритість освіти виявляється в доцільності її розбудови на основі поєднання різних методологій і підходів, освітніх технологій і методик, а також їх компонентів; нелінійність – у необхідності конструювання освітньої системи як гнучкого багатоваріантного системного утворення з правом вибору суб'єктами освітнього процесу одного/декількох варіантів його організації, зокрема й за індивідуальною освітньою траєкторією; здатність до самоорганізації – у переважанні технологій інтерактивного навчання, підвищенні ролі самоосвіти.

Зміст початкової освіти в Проєкті визначено відповідно до дидактичних основ конструювання змісту освіти. Згідно з принципом відповідності змісту освіти формаційним і цивілізаційним тенденціям розвитку людства взагалі й українського суспільства зокрема як вихідні розглядаємо положення постнекласичної парадигми освіти, у якій концептуальною освітньою метою визнано створення умов для самоактуалізації та творчої самореалізації особистості в складному нестабільному світі. Аксиологічними імперативами державної освітньої політики в постнекласичній парадигмі є поєднання технократизму з гуманістичними пріоритетами та культуроцентричністю, яка репрезентує типові риси культурної особистості: духовність, національну свідомість, культурну толерантність, позитивне мислення, емоційний інтелект тощо.

У зв'язку з вищезазначеним реалізація компетентнісної моделі освіти в Проєкті передбачає, з одного боку, упровадження STEM-освіти як провідного тренду модернізації національних освітніх систем, метою якої є підготовка фахівців у галузі converging NBIC-технологій — ядра 6-го технологічного укладу, а з іншого — формування в учнів соціальної, громадянської, державницької та культурної компетентностей, позитивного мислення й емоційного інтелекту.

Як концептуальні засади STEM-освіти, що реалізуються в Проєкті, визначаємо низку взаємопов'язаних положень.

1. STEM-освіта має бути неперервною: розпочинатися в дошкільному віці й тривати впродовж усього життя. Раннє залучення дитини до STEM-освіти не лише сприяє розвитку креативного мислення та формуванню дослідницької компетентності, а й поліпшує соціалізацію особистості, оскільки розвиває комунікативні компетентності під час роботи в команді.

2. STEM-освіта є «містком» між навчанням учнів / студентів та їхньою кар'єрою. За оцінками науковців, у майбутньому 9 із 10 найбільш затребуваних і високооплачуваних спеціальностей належатимуть до NBIC-сектора та вимагатимуть від претендентів високого рівня сформованості міждисциплінарних компетентностей у галузі STEM-дисциплін.

3. Мета STEM-освіти в системі загальної середньої освіти — розвивати в учнів інтерес до навчальних предметів природничо-математичного циклу, а також формувати в них систему взаємопов'язаних компетентностей, зокрема концептуальної (розуміння природничо-наукових і математичних концепцій, операцій та відношень), стратегічної (здатність формулювати й розв'язувати наукові, технічні та технологічні проблеми), когнітивної (здатність логічно мислити, пояснювати, аргументувати, а також здатність до рефлексії), операційної (здатність охайно та точно виконувати операції), аксіологічної (здатність розглядати об'єкт як корисний одночасно зі здатністю вірити у власну ефективність).

4. Характерними для STEM-освіти в системі загальної середньої освіти є:

- фундаменталізація освіти, що виявляється в поглибленому вивченні предметів природничо-математичного циклу;
- інтегроване навчання за темами, а не за предметами, що здійснюється на засадах міждисциплінарного та проєктного підходів;
- навчання на основі власних відкриттів, спрямоване на формування в учнів дослідницької компетентності, опанування ними алгоритму розв'язання винахідницьких задач, інноваційної стратегії розробки проєктів;
- практична спрямованість навчання (на основі здобутих знань учні на уроках створюють прототипи / моделі реальних об'єктів, процесів або продукти сучасної індустрії);
- посилена увага до вивчення англійської мови, оскільки найбільш значущі наукові друковані та інтернет-ресурси публікуються саме цією мовою.

5. STEM-освіта може реалізовуватися як в урочний, так і в позаурочний час.

Найоптимальнішим є органічне поєднання обох підходів.

Згідно з принципом єдності змістового та процесуально-діяльнісного (методи, форми, засоби освітнього процесу) компонентів освіти й відповідно до основних положень Концепції «Нова українська школа», Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту початкової освіти в освітньому процесі 1-4-х проєктних класів реалізуються:

- інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, зокрема кооперативне навчання, робота в парах або групах («Ажурна пилка», «Алфавіт», «Броунівський рух», «Дерево припущень», «Діалог», «Карусель», «Синтез думок», «Тонкі та товсті запитання», «Учитель», «Шість капелюхів» тощо); технологія навчання в грі; дискусія («Метод прес», «Обери позицію», «Парламентські слухання», «Ток-шоу» тощо); метод проєктів; тренінги (соціально-психологічні тренінги, тренінги особистісного зростання тощо), афірмації, що спрямовані на становлення

учнів як суб'єктів життєдіяльності, патріотів України, активних членів громадянського суспільства, які сповідують традиційні й новітні демократичні цінності, ідеї позитивного мислення, а також здатні самостійно та критично мислити, працювати в команді, ефективно взаємодіяти з іншими людьми;

➤ технологія STEM-освіти (навчання на основі власних відкриттів; проблемне навчання; запитальне навчання, розв'язання винахідницьких задач на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера тощо);

➤ технологія раціонального читання, метою якої є формування в учнів таких наскрізних умінь, означених у Законі України «Про освіту» (стаття 12), як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, а також спроможність опрацьовувати значний обсяг наукової та навчальної інформації за обмежений час. Сутність цієї технології полягає в системній роботі над формуванням в учнів: 1) технічної складової читання за допомогою комплексу спеціальних вправ, що спрямовані на підвищення темпу читання вголос і про себе, розширення обсягу симультанного сприйняття одиниць тексту й удосконалення процесів запам'ятовування; 2) здатності розуміти прочитане, критично осмислювати й оцінювати інформацію завдяки вправам «Ключові слова», «Питайлик», «Техніка аргументації»; 3) спроможності переказувати текст, виділяючи інформацію, яку необхідно запам'ятати, та раціонально запам'ятовувати її, висловлювати усно та письмово власну думку щодо прочитаного, обґрунтовуючи її, завдяки комплексу вправ, зокрема «Учитель», «Броунівський рух», «Дебати»; 4) уміння створювати на основі прочитаного власні есе, тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-міркування;

➤ технологія повного засвоєння навчальних одиниць, що ґрунтується на таксономії Б. Блума, теорії поетапного формування розумових дій П. Гальперіна, методиці інтервальних повторень Г. Еббінгауза; технологія

збагачення освітнього процесу, що ґрунтується на тріадній моделі збагачення Дж. Рензуллі. Відповідно до цієї моделі в Проєкті передбачено систему заходів, спрямованих на створення умов для розвитку в учнів мотивації, креативності та інтелекту.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти формування в учнів проєктних класів ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей здійснюється за такими **освітніми галузями**:

1. Мовно-літературна освітня галузь.
2. Математична освітня галузь.
3. Природнича освітня галузь.
4. Технологічна освітня галузь.
5. Інформатична освітня галузь.
6. Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь.
7. Громадянська та історична освітня галузь.
8. Мистецька освітня галузь.
9. Фізкультурна освітня галузь.

Загальний обсяг навчального навантаження учнів 1-4 проєктних класах визначено відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, за якими гранично допустиме тижневе навантаження учнів за класами становить: 1 клас – 20 год/тижд.; 2 клас – 22 год/тижд.; 3 клас – 23 год/тижд.; 4 клас - 23 год/тижд.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти 2-х і 4-х проєктних класів у повному обсязі реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів молодшого шкільного віку після першого (адаптаційно-ігрового) та другого (основного) циклів початкової освіти, що визначені Державним стандартом початкової освіти.

Установлення ступеня досягнення учнями 1-2-х проєктних класів обов'язкових результатів навчання здійснюється відповідно до наказів

Міністерства освіти і науки України від 10.08.2018 № 924 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі» та від 27.08.2019 № 1154 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу».

Оцінювання результатів навчання та особистих досягнень учнів 1-2-х проєктних класів має формувальний характер, здійснюється вербально та передбачає активне залучення здобувачів освіти до самоконтролю й самооцінювання. Воно має на меті:

- ✓ супроводжувати навчальний поступ учнів;
- ✓ вибудовувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів;
- ✓ діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання;
- ✓ вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню;
- ✓ аналізувати хід реалізації освітньої програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб учнів;
- ✓ підтримувати бажання навчатися та прагнути максимально можливих результатів;
- ✓ запобігати побоюванням помилитися;
- ✓ плекати впевненість у власних можливостях і здібностях;
- ✓ виховувати ціннісні якості особистості.

У 1-му класі передбачено формувальне і підсумкове оцінювання. Останнє здійснюється лише в кінці навчального року та має на меті визначення освітніх завдань для реалізації індивідуального підходу до дитини в процесі подальшого навчання. Облік результатів підсумкового оцінювання фіксується вчителем у свідоцтві досягнень.

Навчальні досягнення учнів 2-х класів підлягають формувальному та підсумковому (тематичному і завершальному) оцінюванню. Тривалість виконання діагностичної роботи не має перевищувати 35 хвилин (5 хвилин – інструктаж, 30 хвилин – виконання роботи). Діагностувальні роботи, що проводяться з мовно-літературної, математичної та природничої освітніх

галузей, учні виконують у зошитах для діагностичних робіт або на окремих аркушах тощо.

Результатом оцінювання діагностувальної роботи є оцінне судження («має значні успіхи» / «демонструє помітний прогрес» / «досягає результату за допомогою вчителя» / «потребує уваги й допомоги»). Оцінні судження не фіксуються в Класному журналі, але можуть зберігатися в учнівському портфолію.

Установлення ступеня досягнення учнями 3-4-х проєктних класів обов'язкових результатів навчання здійснюється за допомогою формувального та підсумкового (тематичного й завершального) оцінювання відповідно до вимог чинного законодавства.

Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, що здійснюється лише з метою моніторингу якості освітнього процесу в проєктних класах.

Упродовж навчання в початковій школі учні опановують способи самоконтролю, саморефлексії та самооцінювання, що сприяє стимулюванню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин і корекції в знаннях, уміннях, навичках.

Проєктний клас працює за державними підручниками. З метою реалізації завдань Проєкту додатково використовуються авторські навчально-методичні та дидактичні матеріали (навчальна програма, методичні рекомендації для вчителя, посібники, зошити з друкованою основою, мультимедійні засоби навчання тощо), що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки України та видаються за рахунок коштів, не заборонених законодавством.

Права й обов'язки учасників освітнього процесу в проєктних класах визначаються Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», статутом закладу загальної середньої освіти та правилами внутрішнього розпорядку.

Учням проєктних класів за успіхи в навчанні рішенням педагогічної ради закладу загальної середньої освіти може бути призначена стипендія з власних коштів або цільових надходжень від різних установ, добродійних фондів, товариств, асоціацій тощо.

За учнями, які навчаються в проєктному класі, зберігається право вільного переходу до класу, що працює за іншими освітніми програмами Нової української школи.

За умови ліквідації проєктного класу учням гарантується дотримання їхніх прав та інтересів відповідно до чинного законодавства з питань освіти.

Підготовка вчителів проєктних класів початкової школи регламентується Законами України «Про освіту» (стаття 54, частина 2), «Про повну загальну середню освіту» (стаття 51), постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами).

Відповідно до цих нормативно-правових актів кожний учитель несе персональну відповідальність щодо щорічного підвищення своєї кваліфікації. Останнє є однією з необхідних умов для проходження ним атестації в порядку, визначеному законодавством.

Загальний обсяг підвищення кваліфікації вчителів не може бути меншим, ніж 150 годин на п'ять років, з яких не менше 10% загальної кількості годин мають бути спрямовані на вдосконалення знань, умінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Він оплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Учителям відшкодовуються відповідно до законодавства витрати, пов'язані з відрядженням на підвищення кваліфікації.

Учителі самостійно визначають конкретну форму (або поєднують декілька форм) підвищення кваліфікації (інституційну – очну, заочну, дистанційну, мережеву; дуальну; на робочому місці тощо), її види (навчання за програмою підвищення кваліфікації; стажування; участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та суб'єктів надання

освітніх послуг із підвищення кваліфікації (далі – суб'єкти підвищення кваліфікації).

Суб'єктом підвищення кваліфікації вчителів може бути комунальний заклад післядипломної педагогічної освіти, заклад вищої освіти, громадська організація, інша юридична чи фізична особа, що здійснює освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації педагогічних працівників за умов, якщо розроблена й затверджена ним відповідна програма відповідає пунктам 10–11 постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) та оприлюднена на вебсайті суб'єкта.

Суб'єкт підвищення кваліфікації організовує освітню діяльність у сфері підвищення кваліфікації за місцем провадження власної освітньої діяльності та/або за місцем роботи вчителів, за іншим місцем (місцями) та/або дистанційно, якщо це передбачено договором та/або відповідною програмою.

Суб'єкт підвищення кваліфікації вчителів з метою забезпечення її якості організує підготовку тренерів, що повністю відповідає положенням постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами), та здійснюється на кошти, не заборонені чинним законодавством України.

Підвищення кваліфікації вчителів здійснюється згідно з планом підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) на певний рік, що формується, затверджується і виконується відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами). На підставі плану підвищення кваліфікації засновник ЗЗСО (уповноважена ним особа) забезпечує укладення між ЗЗСО та суб'єктом (суб'єктами) підвищення кваліфікації договору про надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації на відповідний рік.

За погодженням учителя, керівника відповідного ЗЗСО (уповноваженої ним особи) і суб'єкта підвищення кваліфікації терміни підвищення кваліфікації

вчителя впродовж відповідного року можуть бути уточнені без внесення змін до плану підвищення кваліфікації.

За результатами успішного підвищення кваліфікації суб'єкт підвищення кваліфікації зобов'язаний видати вчителю документ про підвищення кваліфікації, який відповідає пункту 13 постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) та оприлюднити відомості про його видачу впродовж 15 календарних днів на своєму вебсайті.

Результати підвищення кваліфікації вчителів у суб'єктів підвищення кваліфікації, що мають ліцензію на підвищення кваліфікації або провадять освітню діяльність за акредитованою освітньою програмою, не потребують окремого визнання чи підтвердження педагогічною радою ЗЗСО.

Результати підвищення кваліфікації в інших суб'єктів підвищення кваліфікації визнаються рішенням педагогічної ради відповідного ЗЗСО.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
1-4 КЛАСІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ІМЕНІ СОФІЇ РУСОВОЇ,
ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ЗА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЄКТОМ
«ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ»

Навчальний план 1-4 класів Початкової школи імені Софії Русової, які навчаються за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України» розроблено на основі Базового навчального плану для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання Державного стандарту початкової освіти (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688).

У Навчальному плані використано надану Державним стандартом початкової освіти можливість здійснення повної або часткової інтеграції різних освітніх галузей.

Мета і завдання *мовно-літературної освітньої галузі (українська мова і література)* реалізуються через навчальні предмети «Українська мова» (1–4 класи —6 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи —1 год/тижд.).

Іншомовна освіта як органічна складова мовно-літературної освітньої галузі представлена навчальним предметом «Іноземна мова» (1 класи – 2 год/тижд.; 2–4 класи – 3 год/тижд.).

Мета і завдання *математичної освітньої галузі* реалізуються через навчальні предмети «Математика» (1 класи – 3 год/тижд.; 2–4 класи – 4 год/тижд) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи – 1 год/тижд.).

Мета і завдання *мистецької освітньої галузі* реалізуються через навчальні предмети «Мистецтво» (1–4 класи – 1 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи – 1 год/тижд.); *фізкультурної освітньої галузі* – через навчальні предмети «Фізична культура» (1–4 класи – 2 год/тижд.) і «Я пізнаю світ» (1–4 класи – 1 год/тижд.).

Включення до навчального предмета «Я пізнаю світ» однієї години *фізкультурної галузі* забезпечує належний рівень рухової активності учнів та дає можливість інтегровано реалізувати здоров'язбережувальну мету освіти завдяки систематичному виконанню різноманітних вправ для психологічного розвантаження, зняття перевтоми, а також для профілактики найпоширеніших відхилень у здоров'ї молодших учнів – порушення зору, постави тощо.

Мета і завдання *громадянської й історичної, інформатичної, природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, технологічної* освітніх галузей реалізуються через навчальний предмет «Я пізнаю світ» (1–4 класи – 4 год/тижд), а також під час вивчення всіх інших навчальних предметів, що викладаються за авторськими навчальними програмами та навчально-методичними комплектами до них, розробленими авторським колективом Проєкту. Водночас у 3–4-х класах мета й завдання інформатичної освітньої галузі реалізуються також у процесі вивчення навчального предмета «Інформатика» (1 год/тижд.).

Навчальний план містить *інваріантну* складову, обов'язкову для виконання всіма закладами загальної середньої освіти, що працюють за Проєктом, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, та *варіативну* складову.

У зв'язку зі спрямованістю Проекту на реалізацію основних положень STEM-освіти, інтеграції української освіти в європейський і світовий освітній простір виділено години варіативної складової на *іноземну мову* (1 клас – 1 год/тижд.), *математику* (2 клас – 1 год/тижд.) Також у 2-4 класах 1 год/тиждень використовується на вивчення курсів за вибором – Християнська етика.

З метою посилення індивідуальної роботи з учнями відповідно до «Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», затвердженого наказом МОН України від 20.02.2002 р. № 128, поділ класів на групи здійснюється під час вивчення іноземної мови за умови відповідної кількості учнів у класі (більше 27). За рішенням Івано-Франківської міської ради, за кошти, не заборонені чинним законодавством, класи діляться на групи за наповнюваності 25 і більше дітей під час вивчення української мови.

Під час вивчення української мови поділ на групи відбувається в процесі їх вивчення і як окремих навчальних предметів, і як органічних складових інтегрованого навчального предмета «Я пізнаю світ». У разі поділу класу на групи під час вивчення української мови в класному журналі на запис уроків української мови як окремого предмета й української мови в інтегрованому курсі відводяться окремі сторінки для кожної групи.

У проєктних класах на бажання батьків може здійснюватися навчання учнів за індивідуальною освітньою траєкторією, можуть проводитися гурткові, факультативні, індивідуальні та секційні заняття.

Навчальний план зорієнтований на роботу закладів загальної середньої освіти за 5-денним навчальним тижнем.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
для 1-4 класів
Початкової школи імені Софії Русової,
що навчаються за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України»
на 2023/2024 н. р.

Назва освітньої галузі	Назва навчального предмета	Кількість годин на тиждень					
		1-А	2-А	3-А	4-А	4-Б	Разом
Мовно-літературна	Українська мова	6	6	6	6	6	30
	Іноземна (англійська) мова	2+0,5	3	3	3	3	14,5
Математична	Математика	3	3+1	4	4	4	19
Мовно-літературна, математична, природнича, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, технологічна, фізкультурна, мистецька	Українська мова в інтегрованому курсі	1	1	1	1	1	5
	Я пізнаю світ	7	7	7	7	7	35
	Інформатика			1	1	1	3
Фізкультурна	Фізична культура	2	2	2	2	2	10
Мистецька	Мистецтво	1	1	1	-	-	3
	Мистецтво: образотворче мистецтво	-	-		0,5	0,5	1
	Мистецтво: музичне мистецтво	-	-		0,5	0,5	1
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	Християнська етика	0,5	1	1	1	1	4,5
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження учня		20	22	23	23	23	111
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної та варіативної складових, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу класів на групи)		23	25	26	26	26	126

Директор Початкової школи
імені Софії Русової

Тетяна ДЕМКІВ

Мовно-літературна освітня галузь (українська мова)

Мова — унікальне явище культури, що є не тільки засобом спілкування, а й засобом засвоєння, зберігання й передачі знань, досвіду поколінь, віддзеркаленням ментальності народу, його душею. У мові виявляється свідомість як окремої людини, так і нації загалом.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти **метою** мовно-літературної освітньої галузі (українська мова) у Проєкті визнано формування в учнів 1–4-х класів системи ключових компетентностей (комунікативної, громадянської, соціальної, культурної, навчання впродовж життя тощо), загальнопредметних (мовленнєвої, мовної, читацької тощо) і предметних (компетентностей у галузі фонетики, орфоєпії, орфографії, лексикології, будови слова, морфології, синтаксису, стилістики, культури мовлення, теорії та історії літератури тощо) в органічній єдності всіх компонентів — цінностей і ставлень, знань, умінь і навичок, досвіду діяльності, а також наскрізних умінь (читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичного та системного мислення, здатності логічно обґрунтовувати позицію, творчості, ініціативності, конструктивного керування емоціями, здатності співпрацювати з іншими людьми).

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змісту мовно-літературної освітньої галузі здобувач освіти:

- 1) взаємодіє з іншими усно, критично сприймає та використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- 2) сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіатекстах та використовує її; сприймає художній текст як засіб збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду;
- 3) висловлює думки, почуття та ставлення, обґрунтовує їх, взаємодіє з іншими особами письмово та в режимі онлайн, дотримується норм літературної мови;
- 4) досліджує індивідуальне мовлення — своє та інших осіб, використовує це для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх.

З метою реалізації цілей мовно-літературної освітньої галузі (українська мова) та досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Взаємодію усно», «Читаю», «Взаємодію письмово», «Досліджую мовні та мовленнєві явища».

До провідних завдань змістової лінії **«Взаємодію усно»** належить формування в учнів усної комунікативної компетентності як органічної складової соціальної компетентності, а саме: цінностей, ставлень, знань, умінь, навичок і досвіду ефективного усного спілкування (слухання, монологічного та діалогічного мовлення).

Змістова лінія «*Читаю*» передбачає формування в учнів компетентності в галузі раціонального читання як інтегрованого особистісного утворення, що виявляється в розвитку мотивації до читацької діяльності, розумінні цінності читання в житті людини, наявності знань із теорії літератури і щодо особливостей читацької діяльності та шляхів підвищення її ефективності, здатності читати швидко з повним розумінням прочитаного та запам'ятовувати важливу інформацію, в умінні свідомо обирати тексти для читання, переказувати їх, аналізувати та інтерпретувати як у логічному, так і в емоційно-чуттєвому контекстах, у спроможності до літературної та інших видів творчості з урахуванням ідей, ставлень, міркувань, емоцій, що викликані прочитаним.

Змістова лінія «*Взаємодію письмово*» спрямована на формування в учнів компетентності в галузі писемного мовлення, що виявляється в їхньому прагненні та здатності створювати письмові висловлення (зокрема, онлайн-повідомлення) відповідно до норм літературної мови та з урахуванням їхньої мети, адресата, особливостей різних типів і жанрів, а також редагувати письмові тексти.

Змістова лінія «*Досліджую мовні та мовленнєві явища*» спрямована на формування в учнів прагнення та здатності вивчати мовлення як процес використання мови під час спілкування й удосконалювати власне мовлення, аналізуючи здобуту інформацію, а також досліджувати українську мову як засіб людського спілкування і галузь наукового знання, використовуючи результати дослідження у власній мовленнєвій діяльності.

Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Українська мова» (1–4 класи — 6 год/тижд.) та інтегрований курс «Я пізнаю світ», у якому на мовно-літературну освітню галузь (українська мова та література) у 1–4 класах відведено по 1 год/тижд. Загальна кількість навчальних годин, що виділяються на мовно-літературну освітню галузь (українська мова та література), — 7 год/тижд.

На уроках української мови і навчального предмета «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу тощо, що охарактеризовані на с. 6–9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Взаємодію усно»	
Здобувач освіти: сприймає усну інформацію; перепитує, виявляючи увагу; доречно реагує [2 МОВ 1.1]	Здобувач освіти: - після одного прослуховування тексту, звучання якого триває 2–3 хв, <i>відповідає</i> на запитання, що відображають складові фактичного змісту тексту (хто? що? де? коли?) та послідовність подій;

	- <i>демонструє</i> навички активного слухання під час діалогічного мовлення [2 МОВ 1.1]
Здобувач освіти: відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети; на основі почутого малює / добирає ілюстрації; передає інформацію графічно [2 МОВ 1.2]	Здобувач освіти: - усно <i>переказує</i> сприйняті на слух тексти обсягом 40–50 слів з опорою на допоміжні матеріали (план, ілюстрації, опорні слова, словосполучення); - <i>відтворює</i> після одного прослуховування зміст інструкції, що стосується виконання навчальних дій чи ігрових завдань; - <i>малює</i> та <i>добирає</i> ілюстрації до почутого; - <i>презентує</i> почуту інформацію у вигляді схематичних малюнків і таблиць; - <i>відтворює, розігрує</i> діалоги з аудіовізуальних фрагментів [2 МОВ 1.2]
Здобувач освіти: виокремлює цікаву для себе інформацію; передає її іншим [2 МОВ 1.3]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> , що саме зацікавило в повідомленні; - <i>ініціює</i> та <i>підтримує</i> дискусію, що спрямована на обговорення цікавих моментів усного повідомлення; - <i>використовує</i> алгоритм наведення аргументації; - <i>дотримується</i> правил ведення дискусії [2 МОВ 1.3]
Здобувач освіти: розпізнає ключові слова і фрази в усному повідомленні, виділяє їх голосом у власному мовленні; пояснює, чому інформація зацікавила; з допомогою вчителя виявляє очевидні ідеї в простих текстах, медіатекстах [2 МОВ 1.4]	Здобувач освіти: - <i>називає</i> ключові слова і фрази в усному висловленні, <i>виділяє</i> їх інтонаційно під час відтворення усного повідомлення; - <i>обґрунтовує</i> , чому почута інформація є цікавою; - <i>виокремлює</i> основні ідеї в почутій інформації [2 МОВ 1.4]
Здобувач освіти: висловлює думки щодо усного повідомлення, простого тексту, медіатексту; намагається пояснити свої вподобання; звертається до дорослих за підтвердженням правдивості інформації [2 МОВ 1.5]	Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> власну думку про персонажів, факти, події в почутій інформації, <i>обґрунтовує</i> її; - <i>знаходить</i> джерела інформації (зокрема, <i>звертається</i> до авторитетних дорослих), щоб мати змогу критично оцінити почуте [2 МОВ 1.5]
Здобувач освіти: висловлює власні погляди на предмет обговорення; намагається зробити так, щоб висловлення було зрозуміле і цікаве для інших; правильно вимовляє загальноживані слова [2 МОВ 1.6]	Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> в коректній формі власні погляди на предмет обговорення; - <i>дотримується</i> правил наведення аргументів, щоб переконати присутніх; - <i>використовує</i> характерні для розмовного стилю мовні засоби; - <i>правильно вимовляє</i> загальноживані слова; - <i>правильно називає</i> слова, вимову та правопис яких треба запам'ятати [2 МОВ 1.6]

<p>Здобувач освіти: розпізнає емоції своїх співрозмовників, використовує відомі вербальні та невербальні засоби для передачі емоцій та настрою; розпізнає образні вислови і пояснює, що вони допомагають уявити; створює прості медіатексти [2 МОВ 1.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розпізнає</i> власні емоції та емоції співрозмовників; - <i>демонструє</i> вміння передати емоції та настрої за допомогою вербальних і невербальних засобів; - <i>визначає</i> в медіапродуктах образні вислови й пояснює їх значення; - <i>створює</i> прості медіапродукти [2 МОВ 1.7]</p>
<p>Здобувач освіти: розповідає про власні відчуття та емоції від прослуханого / побаченого; ввічливо спілкується [2 МОВ 1.8]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої відчуття та емоції від побаченого та прослуханого; - <i>дотримується</i> під час спілкування правил мовленнєвого етикету [2 МОВ 1.8]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p><i>Спілкування в житті людини. Мовлення, мова та мовні одиниці</i> Спілкування як процес передачі інформації. Інформація як сукупність відомостей або повідомлень про щось. Раціональні методи сприйняття, запам'ятовування, розуміння та відтворення інформації. Мовлення як процес використання мови під час спілкування. Види мовлення. Мова, мовні одиниці. Слово як основна одиниця мови. Лексичне значення слова. Речення. Логічний наголос у реченні. Складання речень за малюнками. Текст. Переказ тексту. Опис, розповідь, міркування, есе.</p> <p><i>Усне монологічне мовлення</i> Сприйняття усного монологічного мовлення: поняття «слухати» й «чути». Правила ефективного сприйняття усного монологічного мовлення (виділення ключових слів; створення піктограм або схематичних малюнків; формулювання основних ідей; аналіз тексту за допомогою технології критичного мислення; обґрунтування особистісного ставлення до сприйнятої інформації). Говоріння як складова усного монологічного мовлення. Культура мовлення та її складові. Норми української літературної мови. Мовленнєвий етикет. Словесні формули вираження ввічливості. Норми спілкування з людьми різного віку. Форми звертання до знайомих і незнайомих людей. Риторика — наука про красномовство. Мовні засоби. Прислів'я, фразеологізми й цитати, їх роль в усному мовленні. Невербальні засоби впливу на слухачів. Чіткість і правильність вимови звуків, виразність, інтонація, дихання, сила голосу, темп мовлення.</p> <p><i>Культура діалогу</i> Поняття про діалогічне мовлення. Вербальні та невербальні засоби діалогічного мовлення. Активне (рефлексивне) слухання. Емоційний інтелект і позитивне мислення, їх роль у діалогічному мовленні. Дискусія. Правила ведення дискусії. Правила наведення аргументів.</p> <p><i>Контактне й дистантне спілкування</i> Контактне спілкування. Вербальні та невербальні засоби контактного спілкування. «Золоті» правила контактного спілкування. Дистантне спілкування. Інформація в медіапросторі. Аудіальні й аудіовізуальні медіа. Етика спілкування телефоном і в інтернеті. Критичне мислення — умова безпеки в медіапросторі. Види медіапродуктів. Умови та засоби створення власних медіапродуктів</p>	

2. Змістова лінія «Читаю»

<p>Здобувач освіти: передбачає за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці; читає вголос правильно, свідомо, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти; розуміє фактичний зміст прочитаного [2 МОВ 2.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передбачає</i> за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці; - <i>читає</i> вголос цілими словами правильно, свідомо та виразно (темп читання — 70 і більше слів/хв); - <i>знаходить</i> у тексті незнайомі слова, <i>пояснює</i> їх значення, використовуючи матеріал відповідних словників; - <i>відповідає</i> на запитання за змістом прочитаного; - <i>ставить</i> запитання за змістом прочитаного; - <i>знаходить</i> відповідні уривки тексту за відеофрагментами, ілюстраціями, піктограмами та ключовими словами й висловами; - <i>відтворює</i> послідовність подій у тексті; - <i>відтворює</i> зміст тексту за планом; - <i>пояснює</i> інформацію, подану в графічному вигляді [2 МОВ 2.1]</p>
<p>Здобувач освіти: пов'язує інформацію з тексту з відповідними життєвими ситуаціями; розрізняє головне і другорядне в тексті; визначає тему художнього твору, а також простого медіатексту [2 МОВ 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>демонструє</i> знання особливостей окремих фольклорних і літературних творів; - <i>досліджує</i> особливості казки, вірша, оповідання, загадки, скоромовки, забавлянки тощо; - <i>розрізняє</i> головне і другорядне в тексті; - <i>визначає</i> тему художнього твору; - <i>пояснює</i> зв'язок між окремими повідомленнями в тексті; - <i>висловлює</i> та <i>обґрунтовує</i> власне ставлення до твору й літературних персонажів; - <i>розповідає</i> про вчинки персонажів, події, що описані в літературному творі, <i>пояснює</i> вчинки персонажів на основі змісту тексту та власного досвіду, <i>доводить</i> коректність власної думки; - <i>наводить</i> приклади з власного життя та життя інших людей, що, на його думку, співзвучні з літературним твором; - <i>словесно моделює</i> власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [2 МОВ 2.2]</p>
<p>Здобувач освіти: розповідає про власні почуття та емоції від прочитаного тексту; відтворює емоції літературних персонажів під час інсценізації [2 МОВ 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту; - <i>зіставляє</i> пережиті під час читання почуття та емоції з власним емоційно-чуттєвим досвідом; - <i>відтворює</i> емоції літературних персонажів під час інсценізації [2 МОВ 2.3]</p>
<p>Здобувач освіти: висловлює власні вподобання щодо змісту прочитаних творів, літературних персонажів,</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>пояснює</i>, що у творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо); - <i>пояснює</i> зв'язок тексту із власним досвідом,</p>

<p>намагається пояснити, що подобається, а що ні; висловлює думки з приводу простих медіатекстів [2 МОВ 2.4]</p>	<p>навколишнім світом і раніше прочитаними текстами; - <i>висловлює</i> думку про те, як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях; - <i>обирає</i>, до кого з дорослих можна звернутися, аби впевнитися в правдивості прочитаної інформації [2 МОВ 2.4]</p>
<p>Здобувач освіти: обирає книжку для читання; пояснює власний вибір [2 МОВ 2.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>обирає</i> тексти (книжки) для читання, <i>може пояснити</i> власний вибір; - <i>розрізняє</i>, з яких елементів складається книжка, та <i>пояснює</i>, яку інформацію вони передають; - <i>описує</i> обкладинки книжок, які подобаються; - <i>добирає</i> тексти на запропоновану тему [2 МОВ 2.5]</p>
<p>Здобувач освіти: на основі тексту малює / добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно [2 МОВ 2.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>малює</i> або <i>добирає</i> ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (наприклад, персонажів казок тощо); - <i>подає</i> інформацію графічно (схеми, таблиці, діаграми); - <i>добирає</i> відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [2 МОВ 2.6]</p>
<p>Здобувач освіти: експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій, імпровізує з репліками під час інсценізації тощо) [2 МОВ 2.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>фантазує</i> на основі прочитаного: <i>придумує</i> іншу кінцівку літературного твору, <i>змінює</i> місце подій, <i>додає</i> нових персонажів; - <i>читає</i> за ролями фрагменти літературного твору [2 МОВ 2.7]</p>
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Фольклор — світ народної мудрості та фантазії Поняття «фольклор». Основні ознаки фольклору.</p> <p>Література та її види Художня, довідкова, науково-популярна, наукова література.</p> <p>Характеристика окремих фольклорних і літературних жанрів Загадка, прислів'я, скоромовка, вірш, акровірш, пісня, літературна і народна казки, побутові казки, казки про тварин, чарівні казки, оповідання, художнє та науково-популярне оповідання.</p> <p>Тексти зі щоденного життя Записки від батьків, однокласників, учителя. Електронна пошта, інструкції, анкети, запрошення, привітання, подяки, кулінарні рецепти, оголошення тощо.</p> <p>Відомості з теорії літератури Заголовок, тема, основна думка, сюжет, персонажі твору. Характеристика виучуваних фольклорних і літературних жанрів. Жанрові ознаки твору. Засоби художньої виразності. Епітет, порівняння. Мова художнього твору. Діалоги, монологи, оповідач, засоби художньої виразності в тексті (епітет, порівняння), пряме й переносне значення слів у художньому тексті.</p>	

Слова та вирази, які характеризують персонажа, події.

Віршована мова. Рима, ритм, настрої у вірші. Сила й тон голосу, темпоритм під час читання вірша.

Аналіз художнього тексту

Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту.

Зв'язок змісту твору з відповідними життєвими ситуаціями.

Жанрові ознаки твору. Тема, основна думка.

Роль заголовка.

Автор та оповідач. Аналіз вчинків персонажів (причини й наслідки).

Власне ставлення до вчинків персонажів.

Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрої, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя.

Улюблений твір, улюблений персонаж. Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрої, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя.

Улюблений твір, улюблений персонаж.

Інтерпретація художнього тексту

Виразне читання, театралізація, читання в ролях, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту. Запитання до окремих абзаців і до тексту.

Стратегії вдумливого читання

Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин за змістом, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок зображених подій з подіями власного життя, формування власного погляду на твір).

Коло читання

Твори української і зарубіжної літератури, доступні й цікаві учням цієї вікової групи

3. Змістова лінія «Взаємодію письмово»

Здобувач освіти:

пише рукописними буквами, злито, розбірливо; створює невеликі та нескладні за змістом висловлювання, записує їх; правильно записує слова, які пишуться так, як вимовляються; створює прості медіатексти за допомогою інших осіб
[2 МОВ 3.1]

Здобувач освіти:

- *дотримується* правил гігієни письма;
- *пише* друковані, рукописні рядкові та великі букви українського алфавіту, *зберігає* правильну форму, ширину, висоту букв;
- *поєднує* букви під час написання слів, використовуючи природні способи поєднань (верхнє, нижнє й середнє);
- *пише* зв'язно, ритмічно букви в словах і реченнях, правильно розташовуючи їх у рядку;
- *позначає* звуки, що сприйняті на слух, відповідними рукописними буквами;
- *пише* такі розділові знаки: крапку, кому, тире, знак оклику та знак питання;
- *стискує* слова й речення, що написані рукописним і друкованим шрифтом;
- *пише* під диктування складу, слова, речення;
- *складає* та *записує* невеликі тексти за малюнком,

	<p>ситуацією в класі;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>доповнює</i> 2–3 незакінчені речення зі зв'язного висловлення, <i>записує</i> доповнені речення; - <i>складає</i> та <i>записує</i> запитання з використанням питальних слів (хто, що, де, куди тощо); - <i>складає</i> письмові повідомлення про реальні чи вигадані епізоди з життя; - <i>складає</i> та <i>записує</i> тексти-описи, тексти-розповіді, тексти-міркування, есе; правильно, охайно та грамотно <i>оформлює</i> письмову роботу (<i>дотримується</i> орфографічних, стилістичних і лексичних норм; правильно <i>розташовує</i> заголовок на рядку; <i>дотримується</i> вертикалі лівого краю, <i>не заходить</i> на поля праворуч під час письма) [2 МОВ 3.1]
<p>Здобувач освіти: обмінюється короткими письмовими повідомленнями [2 МОВ 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> прості тексти за допомогою цифрових пристроїв (запитання, вибачення, подяка, побажання, прохання, поздоровлення, запрошення, порада, згода, відмова тощо); - доречно <i>використовує</i> поширені графічні зображення (смайли); - <i>обмінюється</i> елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка тощо) [2 МОВ 3.2]
<p>Здобувач освіти: перевіряє написане, виявляє і виправляє недоліки письма самостійно чи з допомогою вчителя; обговорює створений текст і вдосконалює його з допомогою інших осіб [2 МОВ 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>відновлює</i> деформований текст; - <i>перевіряє</i>, чи є в написаному тексті помилки на вивчені правила, виправляє їх; - <i>удосконалює</i> з допомогою вчителя власний текст (лексика, форми слова, будова речення) [2 МОВ 3.3]
<p>Пропонований зміст</p> <p>Комунікативна спрямованість процесу письма Відомості про письмо як засіб спілкування на відстані та в часі. Загальне ознайомлення з історією письма. Малюнкове письмо давніх народів (на рівні оповідань).</p> <p>Графіка, орфографія, пунктуація Буква як знак звуку. Алфавіт. Велика буква в іменах людей, кличках тварин і географічних назвах (зокрема, у назвах країн, міст, річок). Правила оформлення висловлення на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак питання в кінці речення, правила переносу слів, окреме написання слів-помічників і слів-назв). Правила оформлення діалогу на письмі. Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм.</p>	

Будова словника та прийоми роботи з ним.

Друкований текст — зразок орфографічних написань.

Редагування як спосіб удосконалення тексту.

Жанри писемного мовлення

Лист, оголошення, подяка тощо як писемні висловлення.

Учасники безпосереднього спілкування та оповідач.

Текст-розповідь.

Текст-опис.

Текст-міркування.

Частини тексту: зачин, основна частина, кінцівка.

Тема тексту та його головна думка.

Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки.

Спілкування за допомогою цифрових пристроїв

Складання записок, адресованих батькам, однокласникам, учителю, що містять якусь інформацію, прохання тощо. Використання в них слів увічливості та графічних зображень (смайлів)

4. Змістова лінія «Досліджую мовні та мовленнєві явища»

Здобувач освіти:

спостерігає за мовними одиницями та явищами, відкриває деякі закономірності співвідношення звуків і букв, значення слів, їх граматичної форми та ролі в реченні; спостерігає за власним мовленням та мовленням інших осіб, удосконалює власне мовлення за допомогою інших осіб [2 МОВ 4.1]

Здобувач освіти:

- *розповідає* про мову як засіб людського спілкування; *називає* рідну мову та державну; *вирізняє* українську мову серед інших мов; *спостерігає* за звучанням і написанням слів у споріднених мовах, виявляючи спільне й відмінне;
- *виділяє* та *називає* звуки як одиниці мови; *розрізняє* поняття «буква» і «звук»; *пояснює* співвідношення між звуками й буквами в складі / слові;
- *розрізняє* голосні й приголосні звуки за способом вимовляння та за звучанням; *поєднує* окремі звуки в склади; *поділяє* на склади слова з двох-трьох складів; *спостерігає* за роботою мовленнєвих органів та правильно *вимовляє* приголосні звуки [дж], [дз], [дз'], [ц], [ц'], [ч] та [г] і [г];
- *розрізняє* позиції позначення звуків на письмі буквами *я, ю, є*; *розрізняє* дзвінки та глухі приголосні звуки, правильно їх *вимовляє* в складах; *розрізняє* тверді, м'які та пом'якшені приголосні звуки, *позначає* м'якість приголосних знаком м'якшення на письмі;
- *пояснює* зміну лексичного значення слів за умови заміни звуків;
- *поділяє* слова на склади для переносу та переносить їх;
- *визначає* наголос у словах;
- *розпізнає* слова з апострофом, правильно їх *читає* та *записує* під диктування; *будує* звукову модель слова; *відтворює* нескладні за написанням слова за фонетичною транскрипцією; *характеризує* звуки під час фонетичного розбору слова;

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>передає</i> назви літер алфавіту в правильному порядку; <i>розташовує</i> слова за алфавітом, орієнтуючись на першу літеру; <i>знаходить</i> слова за алфавітом у навчальному словнику; - <i>виділяє</i> слово як одиницю мовлення; <i>пояснює</i> лексичне значення загальновідомих слів; - <i>виокремлює</i> речення в тексті, <i>розрізняє</i> їх види за метою висловлювання та інтонацією; правильно <i>ставить</i> розділові знаки в кінці речень і <i>вживає</i> велику літеру в першому слові речення; <i>виділяє</i> граматичну основу речення, виражену іменником і дієсловом; - <i>відтворює</i> правила написання орфограм «Перенос слів», «Велика літера», «Ненаголошені голосні звуки», «Знак м'якшення», «Апостроф», «Правопис ненаголошених <i>e, u</i>», «Власні назви», «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних», «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини», «Написання частки <i>не</i> з дієсловами», «Дієслова на <i>-ться, -ися</i>», «Правопис префіксів», «Правопис суфіксів»; <i>знаходить</i> названі орфограми в тексті; <i>виправляє</i> відповідні помилки та <i>записує</i> правильно під диктування слова із цими орфограмами; - <i>запам'ятовує</i> та <i>відтворює</i> написання словникових слів [2 МОВ 4.1]
<p>Здобувач освіти: експериментує звуками, словами, фразами в мовних іграх; аналізує з допомогою вчителя мовлення літературних персонажів [2 МОВ 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>будує</i> модель слова, фонетичну транскрипцію, <i>виконує</i> фонетичний аналіз слова; - <i>визначає</i> наголос у дво-, трискладових словах, <i>розрізняє</i> значення однакових слів з різними наголосами; - <i>утворює</i> нові слова від поданого слова; - <i>розподіляє</i> ряд слів на тематичні групи, <i>доповнює</i> кожну групу двома-трьома словами; - <i>утворює</i> словосполучення іменників із прикметниками; <i>добирає</i> до відомого предмета відповідні ознаки; - <i>доповнює</i> речення одним-двома словами за змістом; - <i>впізнає</i> в реченні, тексті службові слова, <i>використовує</i> їх у мовленні; - <i>знаходить</i> у тексті художнього твору та мовленні персонажів синоніми, антоніми, слова з переносним значенням; - <i>добирає</i> 1–3 широко вживаних у дитячому мовленні слова із заданим коренем; - <i>самостійно будує</i> власне висловлення за поданим початком і малюнком (ілюстрацією, серією малюнків)

	<p>на основі прослуханого тексту або випадку з життя;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знаходить і виправляє</i> помилки на вивчені правила у власних висловленнях (усних і письмових); - <i>відрізняє</i> на слух загальноживані українські слова від слів споріднених мов з тим самим значенням; - <i>вживає</i> українські формули мовленнєвого етикету в спілкуванні з різними людьми; - <i>пояснює</i>, для чого потрібна людині мова; - <i>дотримується</i> розстановки розділових знаків у кінці речень під час самостійного складання тексту; - <i>правильно відтворює</i> інтонацію розповідних, питальних і спонукальних речень; речень, у яких виражені сильні почуття (з окличною інтонацією) у монологічному й діалогічному текстах; речень зі звертанням, однорідними членами; - <i>виявляє</i> з допомогою вчителя особливості мовлення літературних персонажів [2 МОВ 4.2]
--	--

Пропонований зміст

Досліджую мову та мовлення

Уявлення про мову як засіб людського спілкування. Рідна мова, державна мова. Українська мова серед інших мов світу. Рідна мова і споріднені мови. Спостереження за звучанням і написанням слів у споріднених мовах.

Досліджую фонетичні, орфоепічні та графічні явища

Звуки як одиниці мовлення. Співвідношення звуків і букв.

Голосні звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е]. Спостереження за роботою мовленнєвих органів під час вимовляння голосних звуків. Букви, що позначають голосні звуки. Позначення голосних звуків на письмі. Позначення буквами *я, ю, є* двох звуків.

Приголосні звуки. Спостереження за роботою мовленнєвих органів (язик, губи, зуби) під час вимовляння приголосних звуків. Позначення приголосних звуків на письмі. Буквосполучення *дж, дз*.

Дзвінки та глухі приголосні звуки. Практичне засвоєння й удосконалення нормативної (неоглушеної) вимови дзвінких приголосних у кінці слова й складу.

Тверді, пом'якшені та м'які приголосні звуки. Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі. Знак м'якшення. Подовжені м'які та пом'якшені приголосні звуки.

Апостроф. Удосконалення вимови слів з апострофом перед *я, ю, є, ї*. Записування слів з апострофом під диктування та правильне їх читання (твердо вимовляючи приголосні звуки [б], [п], [в], [м], [ф], [р] перед сполученнями [йа], [йу], [йе], [йі]).

Склад. Вимовляння слів, «розтягуючи» їх по складах (ба-бу-ся). Перенесення частин слів з рядка в рядок по складах. Правила перенесення слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Правила перенесення частин слів з літерами *й* та *ь* усередині слів.

Наголос. Вправління у вимовлянні слів, у яких учні припускаються помилок у наголошуванні. Вимова та правопис ненаголошених *е, и*.

Звукова модель слова. Фонетична транскрипція. Фонетичний розбір слова.

Алфавіт. Алфавітні назви літер. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Уміння користуватися алфавітом у роботі з навчальним словником.

Досліджую лексичні явища

Слово як одиниця мовлення. Лексика та лексичне значення слова. Однозначні та багатозначні слова. Старі й нові слова в нашій мові. Іншомовні слова в українській мові. «Чарівні» слова. Слова з прямим і переносним значенням. Групи слів за значенням. Синоніми, антоніми, омоніми. Фразеологізми.

Досліджую будову слова

Основа і закінчення слова. Корінь. Спільнокореневі слова. Префікс. Суфікс.

Досліджую морфологічні явища

Морфологія. Поняття про частини мови. Самостійні та службові частини мови.

Іменник як самостійна частина мови. Іменники — назви істот і неістот. Іменники — власні й загальні назви. Відмінювання іменників — зміна за формою. Відмінки іменників. Рід іменників. Число іменників.

Дієслово як самостійна частина мови. Дієслова на *-ться, -шся*. Неозначена форма дієслова. Зміна дієслів за числами. Теперішній, майбутній і минулий часи дієслів.

Прикметник. Роль прикметника в реченні. Творення прикметників за допомогою суфіксів *-ськ-, -цьк-, -зьк-*. Змінювання прикметника за родами й числами разом з іменником. Зв'язок прикметника з іменником у словосполученнях і реченнях.

Досліджую синтаксичні явища

Речення. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Види речень за інтонацією (окличні та неокличні). Розділові знаки в кінці речення (. ? !), велика літера в першому слові речення.

Грамматична основа речення: підмет і присудок. Другорядні члени речення.

Досліджую стилістичні явища

Текст. Заголовок тексту. Будова тексту (зачин, основна частина, кінцівка). Абзац, його позначення. Удосконалення текстів шляхом заміни в них окремих слів, що повторюються, на близькі за значенням.

Досліджую орфографічні явища

Поняття про орфографію, орфограму. Орфограма «Перенос слів». Орфограма «Велика літера». Орфограма «Ненаголошені голосні звуки». Орфограма «Знак м'якшення». Орфограма «Апостроф». Орфограма «Правопис ненаголошених *e, u*». Орфограма «Власні назви». Орфограма «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних». Орфограма «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини». Орфограма «Написання частки *не* з дієсловами». Орфограма «Дієслова на *-ться, -шся*». Орфограма «Правопис префіксів». Орфограма «Правопис суфіксів».

Словникові слова

Результати навчання і пропонований зміст

3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Взаємодію усно»	
<p>Здобувач освіти: критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію [4 МОВ 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - свідомо <i>сприймає</i> усну інформацію; - <i>ставить</i> уточнювальні запитання відповідно до мети слухання; - <i>виконує</i> усні інструкції вчителя щодо навчальних завдань [4 МОВ 1.1]</p>
<p>Здобувач освіти: на основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; стисло і вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями [4 МОВ 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>складає</i> за почутим асоціативні схеми, таблиці; - усно <i>переказує</i> текст (стисло, детально або вибірково) науково-популярного чи іншого стилю та одного з типів мовлення (розповідь, опис, міркування) — обсяг початкового матеріалу 70–100 слів [4 МОВ 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, зокрема медіатекстів, для створення власного висловлювання з конкретною метою [4 МОВ 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>вибирає</i> з почутого інформацію для створення власного висловлювання з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); - <i>висловлює</i> власну думку про предмети, події, явища, у тому числі мовні, <i>доповнює</i> почуте власними спостереженнями; - <i>бере участь</i> у розігруванні навчального діалогу, у створенні діалогу на задану тему, навчального діалогу під час роботи в парі (5–6 реплік для двох учасників без урахування етикетних реплік початку та завершення діалогу) — одним з учасників діалогу може бути вчитель [4 МОВ 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає та обговорює цілі, основні ідеї та окремі деталі усної інформації; пояснює зміст і форму текстів, зокрема медіатекстів, пов'язує, зіставляє із власними спостереженнями, життєвим досвідом, враховує думки інших осіб [4 МОВ 1.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передає</i> зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); - <i>узагальнює</i> і <i>систематизує</i> почуту інформацію; - <i>прогнозує</i>, як отриману інформацію можна використати з користю; - <i>зіставляє</i> тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою інших осіб [4 МОВ 1.4]</p>
<p>Здобувач освіти: висловлює своє ставлення до усного повідомлення, простого тексту, медіатексту, обґрунтовує думки, спираючись на власний досвід; визначає позицію</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> власне ставлення до почутого, спираючись на набуті знання, власний досвід; - <i>висловлює</i> власну думку про предмети, події, явища, зокрема мовні, <i>доповнює</i> почуте, прочитане власними спостереженнями;</p>

співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її [4 МОВ 1.5]	- <i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує її [4 МОВ 1.5]
Здобувач освіти: висловлює власні погляди, підтверджує їх прикладами, враховує думки інших осіб; дотримується найважливіших правил літературної вимови, висловлюючи власні погляди [4 МОВ 1.6]	Здобувач освіти: - <i>висловлює</i> в коректній формі власні погляди на предмет обговорення; - <i>дотримується</i> правил наведення аргументів, щоб переконати присутніх; - <i>використовує</i> характерні для розмовного стилю мовні засоби; - <i>правильно вимовляє</i> та <i>наголошує</i> загальнозживані слова у своєму висловленні; - <i>правильно називає</i> слова, вимову та правопис яких треба запам'ятати [4 МОВ 1.6]
Здобувач освіти: обирає вербальні та невербальні засоби спілкування, доречно використовує їх для спілкування та створення простих медіатекстів відповідно до комунікативної мети; вимовляє з правильною інтонацією різні за метою висловлювання речення; використовує у власному мовленні засоби художньої виразності у творах різних жанрів [4 МОВ 1.7]	Здобувач освіти: - <i>обирає</i> вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; - <i>розпізнає</i> власні емоції та емоції співрозмовників; - <i>демонструє</i> вміння передати емоції та настрої за допомогою вербальних і невербальних засобів; - <i>визначає</i> в медіапродуктах образні вислови й пояснює їх значення; - <i>створює</i> прості медіапродукти за певною комунікативною метою [4 МОВ 1.7]
Здобувач освіти: описує власні емоції та емоції співрозмовника від прослуханого / побаченого; доречно використовує у власному мовленні формули мовленнєвого етикету [4 МОВ 1.8]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої відчуття та емоції від побаченого та прослуханого; - <i>дотримується</i> під час мовлення норм літературної вимови [4 МОВ 1.8]
Пропонований зміст	
Говоріння Регулювання дихання, сили голосу, темпу мовлення; фрагменти прозових та віршових творів, зразки усної народної творчості; складання діалогу за малюнком, описаною ситуацією — з опорою на допоміжні матеріали та без них, ситуативного діалогу під час роботи в парі; дотримання правил мовленнєвого етикету, культури спілкування; переказ (детальний або вибіркового) тексту з опорою на поданий або колективно складений план, опорні сполучення слів, а також без опори на допоміжні матеріали; висловлення своєї думки про предмет почутого, обґрунтування її, доповнення тексту на основі особистого життєвого досвіду; зразки зв'язного висловлення для наслідування, внесення доповнень, змін до тексту; складання зв'язного висловлювання (розповідь, опис, міркування, есе) за малюнком, описаною ситуацією, з опорою на допоміжні матеріали (поданий зачин або кінцівку, опорні сполучення слів, поданий або колективно складений план та ін.); вираження власне ставлення до предмета висловлення.	

Культура діалогу

Поняття про діалогічне мовлення. Вербальні та невербальні засоби діалогічного мовлення. Активне (рефлексивне) слухання. Емоційний інтелект і позитивне мислення, їх роль у діалогічному мовленні.

Дискусія. Правила ведення дискусії. Правила наведення аргументів.

Контактне й дистантне спілкування

Контактне спілкування. Вербальні та невербальні засоби контактного спілкування. «Золоті» правила контактного спілкування.

Дистантне спілкування. Інформація в медіапросторі. Аудіальні й аудіовізуальні медіа. Етика спілкування телефоном і в інтернеті. Критичне мислення — умова безпеки в медіапросторі. Види медіапродуктів. Умови та засоби створення власних медіапродуктів

2. Змістова лінія «Читаю»

Здобувач освіти:

прогнозує зміст дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією; володіє повноцінними навичками читання (вголос і мовчки), що дає змогу зрозуміти тексти різних видів [4 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

- *розрізняє* (практично) дитячі книжки за тематикою та жанрами, прогнозує зміст незнайомого твору за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотаціями;
- *розрізняє* основні елементи навчальної книжки;
орієнтується на сторінках довідників, енциклопедій, періодичних видань;
- *володіє* повноцінною навичкою читання вголос і мовчки: *сприймає, розуміє* (під час читання, слухання) зміст творів (текстів) різних видів, *виділяє* в них суттєву інформацію; *читає вголос* наприкінці навчального року в темпі, не нижчому 95 сл./хв; усвідомлено й достатньо вільно *читає мовчки* в темпі, не нижчому 110 сл./хв;
- *усвідомлено застосовує* різні види читання, опрацьовуючи зміст текстів;
самостійно *готується* до виразного читання; *добирає* та *правильно застосовує* під час читання, декламування, інсценування різножанрові твори, мовленнєві й позамовні засоби художньої виразності; *передає* з їх допомогою своє та авторське ставлення до змісту твору [4 МОВ 2.1]

Здобувач освіти:

пов'язує елементи інформації в цілісну картину; розрізняє факти і думки про ці факти; формулює прямі висновки на основі інформації, виявленої в тексті; визначає форму і пояснює зміст простих медіатекстів [4 МОВ 2.2]

Здобувач освіти:

- *розрізняє* міф, легенду, казку; *знає* напам'ять і *використовує* в мовленні малі фольклорні жанри;
- *розрізняє* фольклорну й літературну казку; *пояснює* спільне й відмінне в цих казках; *правильно називає* прізвиська найвідоміших письменників-казкарів та їхні твори;
- *називає* ознаки вірша як жанру;
- *розрізняє* оповідання і повість; *має* початкові уявлення про роман;
- *називає* основні теми оповідань, повістей, які опрацьовували;
- *виділяє* байку; *знає* її ознаки, імена відомих байкарів;
- *має* загальні уявлення про п'єсу;
- *розпізнає* наукову, пізнавальну інформацію;
- *спостерігає* за авторським вибором слова для

	<p>характеристики героя, створення комічних ситуацій у гумористичних творах;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>демонструє</i> знання літературознавчих понять (заголовки, тема, основна думка, сюжет, персонажі твору); - <i>розрізняє</i> головне і другорядне в літературному творі; - <i>пояснює</i> зв'язок між окремими повідомленнями в тексті; - <i>усвідомлює</i> і самостійно <i>визначає</i> тему й основну думку твору; розуміє основний смисл описаних фактів, подій, учинків, персонажів; самостійно <i>визначає</i> епізоди; <i>пояснює</i>, хто герої твору, що і як про це сказано в тексті; які події, пригоди трапилися, місце й час подій, як вони пов'язані між собою; - самостійно <i>визначає</i> головних і другорядних персонажів твору; <i>установлює</i> тип персонажа (позитивний, негативний); - <i>характеризує</i> персонажа за його вчинками; визначає мотиви, наслідки його вчинку; співвідносить вчинок із загальноприйнятими нормами людської моралі; - <i>пояснює</i>, <i>обґрунтовує</i> вчинки героїв та їхні мотиви; <i>висловлює</i> до них своє й авторське ставлення; - <i>називає</i> основні теми й жанри творчості письменників, твори яких вивчали; <i>складає</i> невеликі усні розповіді про життєвий шлях письменників, події, які особливо запам'яталися; <i>пояснює</i>, з яких джерел можна одержати біографічні відомості про письменників; - <i>пояснює</i>, які яскраві, влучні слова, словосполучення, вислови допомагають глибше, краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, учинки, стосунки з іншими героями; - <i>знаходить</i> у тексті засоби художньої виразності (епітет, персоніфікацію, порівняння); з'ясовує їх роль; - <i>наводить</i> приклади з власного життя та життя інших людей, що, на його думку, співзвучні з літературним твором; - словесно <i>моделює</i> власну поведінку на прикладі вчинків персонажів [4 МОВ 2.2]
<p>Здобувач освіти: описує емоційний стан персонажів, співпереживає [4 МОВ 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> про свої враження (почуття та емоції) від змісту прочитаного художнього тексту;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>зіставляє</i> пережиті під час читання почуття та емоції з власним емоційно-чуттєвим досвідом; - <i>уміє висловлювати</i> емоційно-оцінні судження (морально-етичного й естетичного характеру); обґрунтовувати свою думку; <i>виявляти</i> ставлення автора до зображеного [4 МОВ 2.3]
<p>Здобувач освіти: висловлює власне ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>пояснює</i>, що у творі подобається, а що ні (вчинки, мовлення персонажа, описи тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> зв'язок тексту із власним досвідом,

<p>та навколишнього світу, наводить прості аргументи щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела; описує враження від змісту і форми медіатексту [4 МОВ 2.4]</p>	<p>навколишнім світом і раніше прочитаними текстами; - <i>пояснює</i> роль ілюстрацій, таблиць, графіків, схем для глибшого розуміння змісту тексту; - <i>висловлює</i> думку про те, як факти, ідеї прочитаного можуть допомогти в конкретних життєвих ситуаціях; - <i>обирає</i>, до кого з дорослих можна звернутися, аби впевнитися в правдивості прочитаної інформації [4 МОВ 2.4]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає мету читання (для задоволення, розваги, пошуку потрібної інформації) та обирає відповідні тексти [4 МОВ 2.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>обирає</i> тексти (книжки) для читання, <i>може пояснити</i> власний вибір; - <i>розрізняє й порівнює</i> твори різних видів мистецтва, знає прізвиська найвідоміших митців; - <i>розрізняє</i> основні елементи навчальної книжки; - <i>орієнтується</i> на сторінках довідників, енциклопедій, періодичних видань; <i>користується</i> закладкою; <i>упевнено орієнтується</i> на сторінці зошита з друкованою основою; <i>розрізняє</i> зміст художньої, науково-художньої, науково-популярної дитячої книжки, спираючись на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат [4 МОВ 2.5]</p>
<p>Здобувач освіти: на основі тексту створює план, таблицю, модель [4 МОВ 2.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>малює</i> або <i>добирає</i> ілюстрації до художнього тексту, створює аплікації, ліпить (наприклад, персонажів казок тощо); - <i>подає</i> інформацію графічно (схеми, таблиці, діаграми); - <i>добирає</i> відповідні твори мистецтва, співзвучні з текстом [4 МОВ 2.6]</p>
<p>Здобувач освіти: експериментує з текстом (змінює сюжет, переказує текст з іншої позиції, додає персонажів, імпровізує під час інсценізації) [4 МОВ 2.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>уміє</i> (самостійно та з допомогою вчителя) виконувати творчі види завдань до прочитаного (доповнення, певні зміни тексту); - <i>уміє</i> користуватися прийомами казок, загадок, лічилок; складає римовані рядки; <i>бере участь</i> в інсценуванні прочитаних творів; озвучує фільми, мультфільми [4 МОВ 2.7]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Усна народна творчість Скоромовки, чистомовки, загадки, прислів'я, приказки, вірш, пісня, притча, народні казки (побутові, чарівні, казки про тварин), міфи про створення світу й людей, легенди, байки. Біблія як історично-літературна пам'ятка, біблійні легенди, оповідання. Прозові твори епічного характеру Оповідання, літературні казки (повість-казка), уривки з повістей, романів. Історичні твори. Гумористичні твори (народні, авторські). Байки. Драма (п'єса) П'єса-казка. Письменник-драматург. Поняття драматичного твору.</p>	

Поезія

Вірші поетів-класиків та сучасників, акровірш, пісні.

Науково-популярна література

Відомості про авторів, про обставини написання творів, уривки автобіографій, визначення понять з теорії літератури.

Джерела, з яких можна отримати інформацію про письменника та його творчість.

Тексти побутового вжитку

Записки від батьків, однокласників, учителя. Електронна пошта, інструкції, анкети, запрошення, привітання, подяки, кулінарні рецепти, оголошення тощо.

Відомості з теорії літератури

Заголовок та його роль у тексті, тема, основна думка, сюжет, мораль, персонажі твору, дійові особи, ремарки.

Характеристика виучуваних фольклорних і літературних жанрів. Жанрові ознаки твору.

Засоби художньої виразності. Епітет, порівняння, персоніфікація, алегорія.

Мова художнього твору. Діалоги, монологи, оповідач, пряме й переносне значення слів у художньому тексті, засоби художньої виразності в тексті (епітет, порівняння, персоніфікація, алегорія). Висловлення, які характеризують персонажа, події.

Віршова мова. Рима, ритм, настрій у вірші. Сила й тон голосу, темпоритм під час читання вірша як засоби емоційного впливу.

Елементи аналізу художнього тексту

Місце і час подій, персонажі (вчинки, мотиви поведінки, думки, емоції), конфлікт або проблема, розвиток подій, розв'язка конфлікту.

Зв'язок змісту твору з відповідними життєвими ситуаціями.

Аналіз вчинків персонажів (причини й наслідки).

Автобіографічні мотиви у творчості. Авторська позиція у творі. Автор та оповідач.

Власне ставлення до вчинків персонажів.

Емоційний вплив літературних творів на читача. Настрій, почуття, які виникли під час читання твору; порівняння їх з почуттями, що викликали події власного життя.

Улюблений твір, улюблений персонаж.

Інтерпретація художнього тексту

Виразне читання, театралізація, читання за ролями, творчий переказ, створення власного тексту за аналогією, продовження тексту, ілюстрація.

Запитання до окремих абзаців і до тексту, складання за текстом плану, таблиці, анотації.

Стратегії вдумливого читання

Перед читанням (визначення мети читання, прогнозування змісту); під час читання (розуміння лексики, створення в уяві картин за змістом, прогнозування розвитку подій, відповідь на запитання, поставлені перед читанням); після читання (зв'язок зображених подій з подіями власного життя, формування власного погляду на твір).

Коло читання

Твори української і зарубіжної літератури, доступні й цікаві учням цієї вікової групи

3. Змістова лінія «Взаємодію письмово»

<p>Здобувач освіти: пише рукописними буквами розбірливо в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел; створює висловлення, записує їх, урахувавши мету та адресата і дотримуючись норм літературної мови, користується орфографічним словником; створює тексти різних типів і жанрів (казка, розповідь, опис, міркування); створює прості медіатексти, використовує різні форми їх презентації [4 МОВ 3.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>пише</i> рукописними буквами розбірливо в темпі, що дозволяє записати інформацію під диктовку, з паперових носіїв та інших джерел, викласти власну думку, дотримуючись правил гігієни письма, основ правопису та культури запису; - <i>складає й записує</i> зв'язані між собою речення, які описують зміст малюнка, частину інтер'єру класу, навчальну ситуацію на уроці тощо; <i>складає й записує</i> 3–4 запитання на задану тему та відповіді на запитання вчителя (однокласників); - <i>упорядковує</i> деформований текст: виділяє абзаци, переставляє частини тексту, вилучає речення, які не відповідають темі, додає кінцівку, замінює недоречно повторювані слова, забезпечує зв'язок між реченнями та абзацами тексту; - <i>пише</i> детальний та вибірково <i>перекази</i> за колективно й самостійно складеним планом, з опорою на допоміжні матеріали, дотримуючись структури висловлення; - <i>складає</i> самостійне <i>письмове висловлення</i> (60–80 слів) типу розповіді, опису, міркування, есе на добре знайомі учням теми: за прочитаним твором, епізодом з переглянутого фільму, ситуацією з життя класу, родини і т. ін.; - <i>використовує</i> виражальні засоби мови; записує свою думку про предмет висловлювання; - <i>складає записку</i> з поясненням певного факту, привітання, запрошення, загадку, коротку казку тощо з орієнтацією на читача [4 МОВ 3.1]</p>
<p>Здобувач освіти: створює короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема вебсайту закладу загальної середньої освіти [4 МОВ 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>створює</i> простий допис для захищених медіаресурсів, пише коректний відгук на пост учителя, однокласника; <i>оформлює</i> просту презентацію [4 МОВ 3.2]</p>
<p>Здобувач освіти: знаходить і виправляє орфографічні помилки, зокрема із застосуванням знань про будову слова; аналізує та вдосконалює створений текст відповідно до мети спілкування, перевіряє грамотність написаного [4 МОВ 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>бере участь</i> в обговоренні письмових робіт (навчальних або учнівських) у парах, групах, відзначає позитивне; висловлює поради щодо можливого вдосконалення тексту, спираючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; - <i>удосконалює</i> <i>письмовий текст</i>: знаходить і виправляє орфографічні, пунктуаційні помилки на вивчені правила, уміє користуватися орфографічним словником, аналізує та корегує створений текст відповідно до мети спілкування, до норм літературної мови [4 МОВ 3.3]</p>

Пропонований зміст

Комунікативна спрямованість процесу письма

Взаємозв'язок почерку та характеру людини (загальне знайомство).

Сім'ї алфавітів, ієрогліфічне письмо (загальні поняття).

Графіка, орфографія, пунктуація

Буква як знак звука. Алфавіт.

Велика буква в іменах людей, кличках тварин, географічних та астрономічних назвах, у назвах підприємств, літературних та музичних творів, пам'яток архітектури тощо. Правила оформлення висловлення на письмі (велика буква на початку речення, крапка, знак оклику, знак питання в кінці речення, коми при однорідних членах речення, при звертанні, у складному реченні, правила переносу слів, окреме написання службових слів).

Правила оформлення діалогу на письмі.

Орфограми «Перенос слів», «Ненаголошені голосні звуки», «Знак м'якшення», «Апостроф», «Власні назви», «Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних», «Подвоєння букв в іменниках жіночого роду на приголосний в орудному відмінку однини», «Подвоєння букв при збігові приголосних», «*Не* з дієсловами», «Дієслова на *-ться, -шся*», «Правопис дієслівних закінчень», «Правопис префіксів *з(-), роз-, без-*», «Правопис суфіксів» (прикметникових, іменникових); основні орфограми в числівнику, правопис найуживаніших прислівників, уживання особових займенників у непрямих відмінках з прийменниками.

Орфограми в словникових словах.

Найпоширеніші чергування в коренях слів.

Орфографічний словник як джерело для перевірки орфограм.

Будова словника та прийоми роботи з ним.

Редагування як спосіб удосконалення тексту.

Жанри писемного мовлення

Лист, оголошення, подяка, запрошення, привітання, інструкція (рецепт) тощо як письмові висловлення.

Розповідь, опис, міркування як типи тексту.

Есе.

Поняття про стилі тексту.

Частини тексту: зачин, основна частина, кінцівка.

Зв'язок між частинами тексту.

Тема тексту та його головна думка. Ключові слова в тексті.

Назва тексту. Назва тексту як відображення теми. Назва тексту як відображення головної думки.

Спілкування за допомогою цифрових пристроїв

Складання записок, адресованих батькам, однокласникам, учителю, що містять якусь інформацію, прохання тощо. Використання в них слів увічливості та графічних зображень (смайлів).

Створення дописів у захищеному медіапросторі, оформлення простої презентації

4. Змістова лінія «Досліджую мовні та мовленнєві явища»

Здобувач освіти:

аналізує значення слів з урахуванням контексту, будови слова, перевіряє власне розуміння значення слова за словниками;

Здобувач освіти:

- *пояснює* поняття «рідна мова» та «державна мова»;
- *виділяє слово* як одиницю мовлення, сприймає його як об'єкт вивчення різними розділами мовознавчої науки;

<p>використовує у власному мовленні слова з переносним значенням, синоніми та антоніми, фразеологізми для досягнення мети спілкування; правильно вживає граматичні форми частин мови; правильно записує різні види речень за метою висловлювання [4 МОВ 4.1]</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> лексичне значення слів, за потреби користується тлумачним словником; - <i>розпізнає</i> пряме й переносне значення слів та <i>вживає</i> їх практично; - <i>знаходить</i> у тексті художнього твору та мовленні персонажів синоніми, антоніми, слова з переносним значенням; - <i>розпізнає</i> і <i>тлумачить</i> найбільш поширені фразеологізми; - <i>уживає</i> синоніми, антоніми, фразеологізми у мовленні; - <i>розрізняє</i> граматичні форми слова та правильно їх уживає; - <i>знаходить і добирає</i> спільнокореневі слова, <i>аналізує</i> слова з прозорою будовою (основа й закінчення; корінь, префікс і суфікс); - <i>розрізняє</i> слова як частини мови: самостійні (іменники, дієслова, прикметники, займенники, числівники, прислівники) та службові (прийменники, сполучники, окремі частки); - <i>визначає</i> граматичні категорії іменників, дієслів; - <i>пояснює</i> роль прикметника в тексті та добирає прикметники за певним значенням; - <i>виокремлює</i> в тексті речення, розрізняючи їх види за метою висловлювання та інтонацією; правильно <i>будує</i> речення; правильно <i>користується</i> ними у мовленні
<p>Здобувач освіти: створює прості мовні ігри, кросворди, ребуси, експериментуючи звуками, словами, фразами; виокремлює характерні риси свого мовлення (улюблені слова, фрази); спостерігає за їх впливом на співрозмовників; коригує своє мовлення [4 МОВ 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>створює</i> прості мовні ігри за аналогією: зміна звука — зміна лексичного значення: <i>зуб</i> — <i>суп</i> тощо; - правильно <i>наголошує</i> слова, <i>розрізняє</i> значення однакових слів з різними наголосами, <i>складає</i> загадку з такими словами; - <i>утворює</i> нові слова від поданого; - <i>самостійно будує</i> власне висловлення за поставленою метою на основі сприйнятої інформації або випадку з життя; - <i>удосконалює</i> власне мовлення, вживаючи різні засоби виразності у своїх висловленнях; - <i>аналізує</i> власні та чужі висловлення на предмет їх змісту (розкриття теми, основної думки), ужитих мовних засобів та вдосконалює їх; - <i>виявляє</i> особливості мовлення літературних персонажів, оцінює їх та порівнює з особливостями

власного мовлення;
- спостерігає та аналізує, як впливає на співрозмовника сказане, з метою вдосконалення власного мовлення [4 МОВ 4.2]

Пропонований зміст

Досліджую загальні поняття про мову та мовлення

Мова як засіб людського спілкування і пізнання. Мова людини, тваринні мови та формальні. Рідна мова, державна мова. Українська мова серед інших мов світу. Рідна мова і споріднені мови. Спостереження за звучанням і написанням слів у споріднених мовах.

Досліджую фонетичні, орфоепічні та графічні явища

Звуки як одиниці мовлення. Співвідношення звуків і букв. Звукова модель. Фонетична транскрипція. Звуковий розбір слова.

Голосні звуки та приголосні звуки. Спостереження за роботою мовленнєвих органів (язик, губи, зуби) під час вимовляння звуків. Характеристика приголосних звуків за місцем творення (зокрема, губні), характером звучання (шиплячі), співвідношення голосу й шуму (сонорні, дзвінкі, глухі). Позначення звуків буквами. Апостроф як графічний знак.

Практичне засвоєння й удосконалення нормативної (без оглушення) вимови дзвінких приголосних у кінці слова й складу.

Тверді, пом'якшені та м'які приголосні звуки. Позначення твердості та м'якості приголосних звуків на письмі. Знак м'якшення. Подовжені м'які та пом'якшені приголосні звуки.

Удосконалення вимови та правопису слів з апострофом перед *я, ю, є, ї*, апостроф після префіксів, у деяких складних словах (двох'ярусний).

Склад. Перенесення частин слів з рядка в рядок по складах, зокрема слів зі збігом двох і кількох приголосних звуків. Правила перенесення частин слів з літерами *й, ь* та апострофом усередині слів.

Наголос. Вправління у вимовлянні слів, у яких учні припускаються помилок у наголошуванні, зокрема тих, що пропонують у завданнях ЗНО.

Вимова та правопис ненаголошених *е, и*.

Правопис словникових слів.

Алфавіт. Алфавітні назви літер. Розташування слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру. Уміння користуватися алфавітом у роботі зі словниками.

Досліджую лексичні явища

Слово як одиниця мовлення. Лексика та лексичне значення слова. Що таке лексикологія та лексикографія. Тлумачний словник.

Однозначні та багатозначні слова. Старі й нові слова в нашій мові. Іншомовні слова в українській мові. «Чарівні» слова. Слова з прямим і переносним значенням. Групи слів за значенням. Синоніми, антоніми, омоніми. Фразеологізми. Походження окремих фразеологізмів. Найуживаніші синонімічні та антонімічні фразеологізми.

Досліджую будову слова

Основа і закінчення слова. Корінь. Найпоширеніші чергування в коренях слів. Спільнокореневі слова. Префікс. Суфікс. Розбір прозорих за будовою слів.

Що таке словотвір. Вправління у творенні слів.

Досліджую морфологічні явища

Морфологія. Поняття про частини мови, їх кількість. Самостійні та службові частини мови.

Іменник як самостійна частина мови. Іменники — назви істот і неістот. Іменники — власні й загальні назви. Рід іменників, зокрема іншомовного походження. Число іменників. Відмінювання іменників. Відмінки іменників. Правопис відмінкових закінчень іменників чоловічого та жіночого роду в орудному відмінку. Місцевий відмінок множини іменників чоловічого роду. Закінчення іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини.

Дієслово як самостійна частина мови. Дієслова на *-ться, -ися*. Неозначена форма дієслова. Зміна дієслів за числами. Теперішній, майбутній і минулий часи дієслів. Правопис *е, и* в особових закінченнях дієслів I та II дієвідмін. Правопис дієслів з *не*. Дієслова, що не вживаються без *не*.

Прикметник. Роль прикметника в мові. Творення прикметників за допомогою суфіксів *-ськ-, -цьк-, -зьк-* та суфікса *-н-* (після основи на *-н*). Змінювання прикметника за родами й числами разом з іменником. Зв'язок прикметника з іменником у словосполученнях і реченнях. Добір прикметників-синонімів, антонімів.

Займенник. Роль займенника в мові. Відмінювання особових займенників.

Числівник. Кількісні числівники на позначення одиниць, десятків, сотень, їх правопис.

Прислівник. Роль прислівника в мові. Правопис найуживаніших прислівників.

Службові частини мови. Прийменник, його зв'язок з іменником. Сполучник та його роль у реченні.

Досліджую синтаксичні явища

Словосполучення. Зв'язок слів у словосполученні. Речення. Види речень за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні). Види речень за інтонацією (окличні та неокличні). Розділові знаки в кінці речення (*. ? !*), велика літера в першому слові речення.

Зв'язок слів у реченні. Граматична основа речення. Другорядні члени речення.

Звертання, однорідні члени речення.

Лапки та тире в реченнях з прямою мовою.

Поняття про складне речення.

Досліджую стилістичні явища

Текст. Заголовок тексту. Будова тексту (зачин, основна частина, кінцівка). Зв'язок між окремими реченнями та частинами тексту. Абзац, його позначення.

Типи та стилі тексту. Удосконалення текстів шляхом заміни в них повторюваних слів синонімами, виправлення мовленнєвих помилок (росіянізмів, слів, ужитих у невласливих їм значеннях), уникнення повторів.

Досліджую орфографічні явища

Поняття про орфографію, орфограму. Дослідження мовного матеріалу з виучуваними орфограмами з метою виявлення закономірностей правопису та самостійних спроб формулювання правил, складання карт знань.

Робота зі словниковими словами

Математична освітня галузь

Домінантою змін у системі початкової освіти України є її модернізація на засадах компетентнісного підходу. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.07.2019 р. № 688) метою математичної початкової освіти в Проєкті визнано формування в учнів математичної компетентності як ключової в єдності взаємопов'язаних компонентів (знань, умінь і навичок, цінностей і ставлень), інших ключових компетентностей і наскрізних умінь; розвиток математичних здібностей, логічного мислення, креативності, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір і використовувати здобуті знання в повсякденному житті.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змістом математичної освітньої галузі здобувач освіти:

- 1) досліджує ситуації і визначає проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;
- 2) моделює процеси і ситуації, розробляє стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач;
- 3) критично оцінює дані, процес та результат розв'язування навчальних і практичних задач;
- 4) застосовує досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу.

З метою реалізації цілей математичної освітньої галузі та досягнення здобувачами освіти загальних результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Математика навколо мене», «Вивчаю математичні процеси та явища», «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність», «Досліджую навколишній світ засобами математики».

Згідно з Державним стандартом початкової освіти провідними цілями змістової лінії **«Математика навколо мене»** визнано: формування в учнів 1–4-х класів стійкого інтересу до математики, уявлення про математику як частину загальнолюдської культури, як метод пізнання навколишнього світу, розуміння значущості математики для подальшого суспільного прогресу; створення умов для формування логічного й абстрактного мислення дітей, забезпечення їхнього інтелектуального розвитку. Досягнення цих цілей виявляється, зокрема, у здатності дітей розпізнавати серед ситуацій зі свого життя ті, які потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення; аналізувати проблемні ситуації зі свого життя; визначати групу пов'язаних між собою величин для розв'язування повсякденних проблем математичного змісту; прогнозувати результат виконання арифметичних дій.

Основною метою змістової лінії **«Вивчаю математичні процеси та явища»** відповідно до Державного стандарту початкової освіти визнано міцне і свідоме опанування учнями системи математичних знань, умінь і навичок, необхідних для продовження математичної освіти в основній школі та вивчення суміжних дисциплін. Показниками досягнення цієї мети є сформована у випускників 4-го класу здатність *перетворювати* отриману інформацію на схему, таблицю, схематичний рисунок; *обирати* послідовність дій для розв'язування проблемної ситуації та числові дані, необхідні й достатні для відповіді на конкретне запитання; *визначати* дію/дії для розв'язування проблемної ситуації та *виконувати* її/їх.

Змістова лінія **«Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»** передбачає формування в учнів 1–4-х класів критичного й логічного мислення, що виявляється у сформованості у випускників 4-го класу здатності *визначати*, чи достатньо даних для розв'язування проблемної ситуації; *з'ясовувати*, чи існує інший шлях розв'язування проблемної ситуації; *перевіряти* правильність результату арифметичної дії; *знаходити* помилки та *виправляти* їх.

Реалізація ключової мети змістової лінії **«Досліджую навколишній світ засобами математики»** — створення умов для розвитку математичних здібностей учнів — вимагає розв'язування таких взаємопов'язаних завдань, визначених Державним стандартом початкової освіти: формування в дітей здатності *визначати* істотні, спільні й відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; *порівнювати*, *об'єднувати* їх у групу і *розподіляти* на групи за спільною ознакою; *лічити* об'єкти, *позначати* числом результат лічби; *порівнювати* числа та *впорядковувати* їх; *конструювати* площинні та об'ємні фігури з підручного матеріалу, *створювати* макети реальних та уявних об'єктів; *вимірювати* величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів.

Змістові лінії реалізуються через навчальний предмет «Математика» (1 клас — 3 год/тижд.; 2–4 класи — 4 год/тижд.) та інтегрований курс «Я пізнаю світ», у якому на математичну освітню галузь у 1–4 класах відведено 1 год/тижд.

На уроках математики та навчального предмета «Я пізнаю світ» реалізуються інтерактивні освітні технології та технології критичного мислення, STEM-освіти, раціонального читання, повного засвоєння навчальних одиниць, збагачення освітнього процесу, що охарактеризовані на с. 6–9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Математика навколо мене»	
<p>Здобувач освіти: розпізнає серед ситуацій зі свого життя ті, що потребують перелічування об'єктів, вимірювання величин, обчислення [2 МАО 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складає</i> задачі певного виду (прості, складені, обернені) на основі ситуацій зі свого життя; <i>обґрунтовує</i> свою думку; - <i>називає</i> вид і структурні елементи задачі — умову й запитання, числові дані та шукане; <i>пояснює</i>, що в умові задачі містяться числові дані, а запитання вказує на шукане; - <i>читає</i> задачу з відповідною інтонацією (робить паузу між умовою й запитанням); - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з лічбою об'єктів; <i>доводить</i> правильність своєї думки; - <i>розкриває</i> зміст поняття «величина», «іменоване число»; <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з величинами та іменованими числами; <i>доводить</i> правильність своєї думки; - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що вимагають обчислення; <i>пояснює</i> відмінність між числом і цифрою; - <i>розповідає</i> про натуральне число як результат лічби; <i>визначає</i> склад чисел 2–10; - <i>знаходить</i> попереднє й наступне числа для поданого, «сусідів числа»; - <i>утворює</i> число додаванням одиниці до попереднього й відніманням одиниці від наступного до нього числа; - <i>порівнює</i> числа різними способами — за місцем чисел у числовому ряді, за складом чисел; - <i>записує</i> результат порівняння за допомогою відповідних знаків; - <i>обґрунтовує</i> вибір знака під час порівняння чисел; - <i>розкриває</i> позиційний принцип запису чисел; - <i>перелічує</i> назви розрядів і класів; <i>визначає</i> розрядний склад чисел; - <i>подає</i> число у вигляді суми розрядних доданків; - <i>розуміє</i> позиційне значення цифри в записі числа; - <i>розкриває</i> зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення; - <i>називає</i> компоненти та результати дій додавання й віднімання, множення та ділення; - <i>називає</i> та <i>позначає</i> на письмі знаки дій додавання й віднімання, множення та ділення, порівняння; - <i>розуміє</i> число «нуль» як кількісну характеристику порожньої множини, як результат віднімання рівних чисел;

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>знає</i> таблиці додавання та віднімання одноцифрових чисел з переходом та без переходу через десяток, множення чисел 2–10, таблиці ділення на числа 2–10; - <i>перелічує</i> властивості дій множення й ділення на 1, 10, 100, множення на нуль, множення нуля на число, ділення нуля на число, ділення рівних чисел; <i>розуміє</i>, що ділення на нуль неможливе; - <i>пояснює</i> сутність ділення на вміщення й ділення на рівні частини; - <i>розрізняє</i> числові рівності й нерівності; <i>читає</i> й <i>записує</i> числові рівності, числові нерівності; <i>пояснює</i>, що рівності й нерівності можуть бути істинними та хибними; - <i>розповідає</i> про числові та буквені вирази; <i>пояснює</i> можливість позначення числа буквою; - <i>пояснює</i>, що таке рівняння [2 MAO 1.1]
<p>Здобувач освіти: аналізує проблемні ситуації свого життя; визначає групу пов'язаних між собою величин для розв'язання повсякденних проблем математичного змісту [2 MAO 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> проблемні ситуації свого життя, які можна розв'язати математичними методами; <i>доводить</i> правильність власної позиції; - <i>розуміє</i>, що числове значення виразу зі змінною залежить від значень, яких набуває змінна [2 MAO 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: прогнозує результат виконання арифметичних дій [2 MAO 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>прогнозує</i> результат додавання й віднімання, множення та ділення; - <i>зіставляє</i> одержаний результат лічби об'єктів з прогнозованим [2 MAO 1.3]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Задачі</p> <p>Поняття «задача». Структурні елементи задачі: дані й шукане. Зв'язок умови й запитання. Прості задачі на знаходження суми, різниці двох чисел, збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, різницеве порівняння, знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, на розкриття змісту множення, ділення, на збільшення або зменшення числа в кілька разів, на кратне порівняння чисел. Задачі на знаходження ціни, кількості та вартості товару. Задачі на знаходження маси. Задачі на ділення на рівні частини та на вміщення.</p> <p>Ознайомлення зі складеною задачею як такою, яку не можна розв'язати однією арифметичною дією.</p> <p>Задачі на знаходження третього доданка, на знаходження числа за сумою двох інших, на знаходження суми трьох доданків.</p> <p>Обернена задача.</p> <p>Задачі з логічним навантаженням.</p> <p>Компетентнісно зорієнтовані задачі.</p>	

Величини

Довжина, маса, місткість, час і грошові одиниці як властивості предметів навколишнього світу.

Іменовані числа.

Лічба предметів. Натуральні числа й нуль

Лічба предметів. Натуральні числа й нуль. Склад чисел 2–10.

Нумерація чисел

Число та цифра. Натуральні числа. Число «нуль» як кількісна характеристика порожньої множини.

Попереднє та наступне числа для поданого, «сусіди числа».

Позиційний принцип запису чисел. Назви розрядів і класів. Розряди та класи. Розрядний склад числа. Розрядні доданки. Нумерація чисел у межах 1 000.

Арифметичні дії

Зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення. Знаки арифметичних дій. Назви компонентів і результатів дій додавання, віднімання, множення й ділення.

Таблиці додавання та віднімання одноцифрових чисел з переходом і без переходу через десяток, множення чисел 2–10, таблиці ділення на числа 2–10.

Закони додавання та множення.

Властивості множення й ділення на 1, 10, 100; множення на нуль, множення нуля на число; ділення нуля на число. Неможливість ділення на нуль. Ділення рівних чисел.

Сутність ділення на вміщення й ділення на рівні частини.

Вирази, рівняння, нерівності

Числові рівності й нерівності: істинні та хибні.

Математичні вирази. Числові та буквені вирази. Порівняння математичних виразів.

Рівняння. Нерівності

2. Змістова лінія «Вивчаю математичні процеси та явища»

Здобувач освіти:

перетворює інформацію (почути, побачену, прочитану) у схему, таблицю, схематичний рисунок [2 MAO 2.1]

Здобувач освіти:

- *моделює* подану інформацію за допомогою відрізків, графів, таблиць, схематичних рисунків;
- *складає* сюжетні задачі за рисунками, схемами, виразами;
- *ілюструє* відношення різницевого та кратного порівняння за допомогою рисунків, схем;
- *розуміє* операції додавання й віднімання, множення та ділення за допомогою рисунків, схем [2 MAO 2.1]

Здобувач освіти:

обирає послідовність дій для розв'язання проблемної ситуації [2 MAO 2.2]

Здобувач освіти:

- *знає* порядок роботи над задачею, зміст її окремих етапів;
- *застосовує* взаємозв'язок між діями додавання та віднімання, множення й ділення в обчисленнях;
- *застосовує* в обчисленнях переставний закон додавання/множення;
- *застосовує* правило порядку виконання дій у виразах без дужок і з дужками;
- *розкриває* сутність порозрядного додавання й віднімання багатоцифрових чисел без переходу та з переходом через розряд [2 MAO 2.2]

<p>Здобувач освіти: обирає числові дані, необхідні й достатні для відповіді на конкретне запитання; визначає дію/дії для розв'язання проблемної ситуації, виконує її/їх [2 MAO 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>визначає</i> числові й буквені дані, необхідні й достатні для відповіді на запитання задачі; - <i>розв'язує</i> прості задачі на знаходження суми, різниці двох чисел; на збільшення та зменшення числа на кілька одиниць, різницеве порівняння; на знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника; на розкриття змісту множення, ділення; на збільшення або зменшення числа в кілька разів, на кратне порівняння чисел; задачі, що подані в непрямій формі; - <i>розв'язує</i> обернені задачі; задачі на 2–3 дії (додавання й віднімання), що є комбінаціями простих задач тих видів, які вже вивчили; - <i>усно формулює</i> повну відповідь на запитання задачі; - <i>записує</i> розв'язування задачі: умову задачі в стислому вигляді, розв'язання задачі, коротку відповідь; - <i>обчислює</i> значення виразів (з дужками та без них) на 2–3 дії одного або різних ступенів; <i>порівнює</i> математичні вирази на основі порівняння їх значень; - <i>обґрунтовує</i> вибір дії, за допомогою якої розв'язується задача; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника; - <i>обґрунтовує</i> сутність розв'язування рівняння, знаходження коренів рівняння; <i>пояснює</i>, що рівняння може мати один корінь, безліч коренів або не мати коренів [2 MAO 2.3]</p>
<p>Пропонований зміст</p>	
<p>Задачі Етапи роботи над задачею: ознайомлення з текстом задачі, виділення з нього умови та запитання, числових даних і шуканого, об'єкта (об'єктів) задачі. Аналіз задачі. Допоміжна модель задачі: короткий запис, моделювання ситуації, що описана, за допомогою схематичних рисунків, підбір і обґрунтування арифметичної дії для розв'язування задачі, запис розв'язання, формулювання й запис відповіді задачі.</p> <p>Арифметичні дії Переставний, розподільний, сполучний закони додавання та множення. Взаємозв'язок дій додавання й віднімання, множення та ділення. Прийоми додавання й віднімання в межах 1 000. Додавання суми до числа. Віднімання суми від числа. Правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника.</p> <p>Вирази, нерівності, рівняння Порядок виконання дій у виразах без дужок і з дужками. Обчислення значень виразів зі змінною на одну та дві дії. Рівняння та його розв'язування. Знаходження коренів рівняння. Кількість розв'язків рівняння: один, безліч, жодного</p>	
<p>3. Змістова лінія «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»</p>	
<p>Здобувач освіти: Визначає достатність</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> текст задачі з метою визначення наявності всіх даних</p>

<p>даних для розв'язання проблемної ситуації [2 MAO 3.1]</p>	<p>для її розв'язування; - <i>розуміє</i>, що для відповіді на запитання задачі може бракувати числових даних; - <i>моделює</i> відношення кратного порівняння чисел; - <i>перетворює</i> хибні числові рівності та нерівності на істинні; - <i>розкриває</i> суть алгоритму розв'язування винахідницької задачі, виявляє суперечності [2 MAO 3.1]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає шляхи розв'язання проблемної ситуації [2 MAO 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розв'язує</i> складені задачі за планом, за діями з поясненням, за допомогою виразу; - <i>використовує</i>, якщо можливо, різні способи розв'язування задач; - <i>обирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>порівнює</i> математичні вирази різними способами, зокрема на основі перетворення суми однакових доданків на добуток, переставного та сполучного законів додавання/множення; - <i>застосовує</i> метод міркувань без виконання арифметичних дій, метод добору для розв'язування нестандартних задач; - <i>застосовує</i> метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка для розв'язування комбінаторних задач [2 MAO 3.2]</p>
<p>Здобувач освіти: зіставляє одержаний результат з прогнозованим [2 MAO 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передбачає</i> приблизний результат розв'язування задачі; - <i>добирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>визначає</i> та <i>моделює</i> ідеальний кінцевий результат [2 MAO 3.3]</p>
<p>Здобувач освіти: перевіряє правильність результату арифметичної дії; виявляє та виправляє помилки [2 MAO 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>перевіряє</i> різні способи розв'язування задачі; - <i>перевіряє</i> додавання відніманням, а віднімання — додаванням; множення — діленням, а ділення — множенням; - <i>знаходить</i> помилки в математичних обчисленнях, <i>усуває</i> їх, виконуючи необхідні дії [2 MAO 3.4]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Задачі Розв'язування простих та складених задач, комбінаторних задач і задач із логічним навантаженням різними способами. Перевірка правильності розв'язування задач. Розв'язування нестандартних задач методом організованого перебору варіантів, табличним методом, методом графів, міркувань, схематичного малюнка тощо.</p> <p>Арифметичні дії, вирази, рівняння Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів за сталого іншого компонента. Перевірка правильності виконання дій додавання й віднімання, множення та ділення.</p>	

4. Змістова лінія «Досліджую навколишній світ засобами математики»

<p>Здобувач освіти: визначає істотні, спільні й відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; порівнює, об'єднує в групу й розподіляє на групи за спільною ознакою [2 MAO 4.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає множину як сукупність предметів, що мають спільну ознаку; - розпізнає предмети за розміром, формою, призначенням, кольором тощо; - визначає спільні та відмінні ознаки об'єктів навколишнього світу; - уживає в мовленні слова «кожний», «крім», «один із», «хоча б один», «усі», «деякі»; порівнює предмети за вказаними ознаками; - пояснює зміст сполучників «і» та «або»; будує судження з використанням відповідних сполучників «і», «або», «якщо... то...»; - визначає розташування предметів, чисел відносно вказаного («стоїть перед», «стоїть після», «стоїть між»; «попереду», «позаду»); - встановлює відповідні відношення між предметами: більший, ніж; менший, ніж; найбільший; найменший; однакові; коротший, ніж; довший за; найдовший; найкоротший; однакові за довжиною тощо; - порівнює й упорядковує предмети за розміром, довжиною, висотою, товщиною та кількістю; - знає слова-ознаки відношень різницевого порівняння; - розуміє сутність відношення між числами «більше на...», «менше на...»; - виконує практичні дії для утворення множин і підмножин; - виконує практичні дії для обчислення відстані між об'єктами, периметра об'єкта [2 MAO 4.1]
<p>Здобувач освіти: рачує об'єкти, позначає числом результат лічби; порівнює числа в межах сотні та впорядковує їх [2 MAO 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - рачує за правилами лічби предмети в просторі (розташовані послідовно, хаотично, по колу); - зіставляє предметні множини за кількістю елементів способом складання пар; - пояснює сутність кількісної та порядкової лічби; визначає кількість елементів сукупності (множини); - установлює порядковий номер об'єкта в заданому напрямку лічби; вживає в мовленні відповідні кількісні й порядкові числівники; - називає числа в прямому й зворотному порядку в межах 1 000; - розуміє десяток як лічильну одиницю; лічить десятками в межах мільйона [2 MAO 4.2]
<p>Здобувач освіти: обчислює усно зручним для себе способом у</p>	<p>Здобувач освіти: - застосовує прийоми обчислення в межах 1 000 на основі знання нумерації чисел: додає й віднімає багатоцифрові числа;</p>

<p>навчальних і практичних ситуаціях [2 MAO 4.3]</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> сутність прийомів усного додавання й віднімання чисел частинами, порозрядного, способом округлення; - <i>застосовує</i> правила додавання числа до суми, віднімання числа від суми в обчисленнях у межах 1 000; - <i>володіє</i> обчислювальними навичками додавання й віднімання, множення та ділення [2 MAO 4.3]
<p>Здобувач освіти: орієнтується на площині і в просторі; описує або зображує схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів [2 MAO 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>орієнтується</i> на площині та в просторі (на аркуші паперу, на класній дошці, у класній кімнаті, на підвір'ї тощо); <i>установлює</i> відношення між предметами, що розміщені на площині та в просторі (лівіше, правіше, вище, нижче тощо); - <i>розміщує</i> та <i>переміщує</i> предмети в заданих напрямках; <i>визначає</i> взаємне розміщення предметів; - <i>креслить</i> точку, пряму, криву, промінь, відрізок, многокутники, коло; - <i>будує</i> прямі лінії, промені, відрізки за допомогою лінійки; кути за допомогою косинця, транспортира; - <i>позначає</i> точки й відрізки буквами [2 MAO 4.4]
<p>Здобувач освіти: розпізнає знайомі геометричні площинні та об'ємні фігури серед об'єктів навколишнього світу, на рисунках [2 MAO 4.5]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> форму предметів; <i>розпізнає</i> й <i>описує</i> предмети за формою; - <i>розрізняє</i> геометричні фігури на площині: пряму, криву, промінь, відрізок, коло, круг, многокутники; у просторі: куб, куля, конус, піраміда, циліндр; - <i>позначає</i> й <i>називає</i> геометричні фігури буквами латинського алфавіту; - <i>називає</i> вершини та сторони многокутників; - <i>виділяє</i> геометричні фігури на кресленні; <i>пояснює</i> належність геометричної фігури до певного виду многокутників; - <i>визначає</i> криві та прямі лінії; паралельні та перпендикулярні прямі; види кутів: прямі, гострі, тупі та розгорнуті; рівні відрізки; - <i>знаходить</i> точку перетину прямих; - <i>перелічує</i> види многокутників та їхні елементи; - <i>розрізняє</i> замкнену та незамкнену ламану лінії; - <i>знаходить</i> ланки ламаної; <i>визначає</i> довжину ламаної; - <i>пояснює</i>, що коло — це замкнена крива; круг — це частина площини, обмежена колом; - <i>визначає</i> за рисунком елементи кола, круга; - <i>розрізняє</i> коло і круг за істотними ознаками; - <i>пояснює</i>, що квадрат — це прямокутник, у якого всі сторони рівні [2 MAO 4.5]
<p>Здобувач освіти: конструює площинні та об'ємні фігури з</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>моделює</i> геометричні фігури з підручного матеріалу; - <i>конструює</i> геометричну фігуру з інших фігур — трикутників,

<p>підручного матеріалу, створює макети реальних та уявних об'єктів [2 МАО 4.6]</p>	<p>чотирикутників тощо [2 МАО 4.6]</p>
<p>Здобувач освіти: вимірює величини за допомогою підручних засобів і вимірювальних приладів [2 МАО 4.7]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), одиниці вимірювання маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), час (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття) і співвідношення між ними; - <i>записує</i> результати вимірювання величин; - <i>перетворює</i> складені іменовані числа на прості та прості на складені; - <i>порівнює</i> іменовані числа; - <i>виконує</i> дії додавання, віднімання, множення й ділення з іменованими числами; - <i>вимірює</i> довжину предметів; довжину відрізка за допомогою лінійки; градусну міру кута за допомогою транспортира; - <i>порівнює</i> довжини відрізків «на око», накладанням; за результатами їх вимірювання; предмети за масою «на руку»; об'єкти за місткістю; - <i>визначає</i> час за годинником; - <i>виконує</i> найпростіші розрахунки з використанням монет і купюр; - <i>застосовує</i> правила знаходження довжини ламаної, периметра многокутника [2 МАО 4.7]
<p>Здобувач освіти: установлює залежність між компонентами і результатом арифметичної дії [2 МАО 4.8]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання й віднімання під час віднімання з переходом через десяток; - <i>пояснює</i> залежність результатів дій додавання й віднімання від зміни одного з компонентів; залежність значення добутку від зміни одного з множників; залежність значення частки від зміни діленого або дільника [2 МАО 4.8]
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Лічба предметів Об'єднання предметів у групу за спільною ознакою або розбиття групи предметів на підгрупи за спільною ознакою. Сукупність предметів зі спільною ознакою (множина). Кількість елементів сукупності (множини). Лічба. Правила лічби. Назви чисел у межах 1 000. Лічба в межах мільйона. Порівняння предметних множин за кількістю елементів. Практичні дії з предметними множинами — об'єднання, вилучення. Порядкова лічба. Порядкові відношення.</p>	

Величини

Одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), часу (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття).

Групи взаємопов'язаних величин. Залежність між величинами.

Запис результатів вимірювання величин.

Перетворення складених іменованих чисел на прості та простих — на складені.

Порівнювання іменованих чисел.

Арифметичні дії з величинами.

Вимірювання довжини предметів, відрізка за допомогою лінійки; градусної міри кута за допомогою транспортира.

Порівнювання довжини відрізків «на око», накладанням; за результатами їх вимірювання; предметів за масою «на руку»; об'єктів за місткістю. Найпростіші розрахунки з використанням монет і купюр. Визначення часу за годинником.

Просторові відношення. Геометричні фігури

Взаємне розміщення предметів на площині та в просторі: попереду, позаду, поруч, угорі, унизу, по центру; ліворуч, праворуч, між; під, над, на.

Напрямки руху: справа наліво, зліва направо, зверху вниз, знизу вгору.

Геометрія. Евклідова геометрія. Геометричні фігури: точка, лінія, пряма, крива, промінь, відрізок, ламана, многокутники (трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник тощо), коло, круг.

Просторові фігури: куб, куля, конус, циліндр.

Позначення точок і відрізків буквами. Вимірювання довжини відрізків. Креслення відрізків заданої довжини.

Задачі на конструювання геометричних фігур.

Паралельні та перпендикулярні прямі. Перетин прямих. Точки перетину прямих.

Кути многокутника. Прямий, гострий, тупий та розгорнутий кути. Транспортир.

Вимірювання кутів транспортиром.

Ламана, ланки ламаної. Замкнена та незамкнена ламана лінія. Довжина ламаної.

Многокутник та його елементи: вершини, сторони, кути. Многокутники: трикутник, чотирикутник, п'ятикутник, шестикутник. Периметр многокутника. Правила знаходження периметра прямокутника (квадрата), трикутника. Прямокутник. Прямокутник і його елементи. Властивість протилежних сторін прямокутника. Квадрат. Побудова прямокутників. Трикутник. Трикутник і його елементи.

Коло, круг та їх елементи. Центр кола, круга, радіус, діаметр.

Периметр многокутників

Результати навчання і пропонований зміст

3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Математика навколо мене»	
Здобувач освіти: розпізнає серед	Здобувач освіти: - <i>читає</i> задачу з відповідною інтонацією (робить паузу між умовою

<p>життєвих ситуацій ті, що стосуються кількісних відношень/форм об'єктів навколишнього світу [4 МАО 1.1]</p>	<p>й запитанням);</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>знаходить</i> серед ситуацій зі свого життя ті, що пов'язані з лічбою об'єктів; із величинами та іменованими числами; - <i>доводить</i> правильність своєї думки; - <i>називає</i> вид і структурні елементи задачі — умову й запитання, числові дані та шукане; <i>пояснює</i>, що в умові задачі містяться числові дані, а запитання вказує на шукане; - <i>розповідає</i> про натуральне число як результат лічби; - <i>розкриває</i> позиційний принцип запису чисел; - <i>перелічує</i> назви класів і розрядів багатоцифрових чисел ; - <i>знає</i> назви розрядних чисел (круглих тисяч); - <i>називає</i> розрядні (круглі) числа в прямому й зворотному порядку від будь-якого числа до вказаного; - <i>визначає</i> розрядний склад чисел; - <i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду та класу в числі; - <i>записує</i> багатоцифрове число у вигляді суми розрядних доданків; - <i>записує</i> арабські цифри римськими; - <i>записує</i> результат порівняння чисел за допомогою відповідних знаків; <i>обгрунтовує</i> вибір знака під час порівняння чисел; - <i>називає</i> додатні та від'ємні числа, наводить приклади цих чисел серед життєвих ситуацій; - <i>розкриває</i> зміст поняття «величина», «іменоване число»; - <i>знає</i> назви одиниць вимірювання довжини, маси, часу, вартості, площі, об'єму; <i>називає</i> одиниці вимірювання швидкості; - <i>розкриває</i> зміст дій додавання й віднімання, множення та ділення, піднесення до степеня; - <i>називає</i> та <i>позначає</i> на письмі знаки дій додавання й віднімання, множення та ділення, порівняння; - <i>називає</i> компоненти та результати дій додавання й віднімання, множення та ділення, піднесення до степеня; - <i>розуміє</i> спосіб одержання дробу та дріб як частку двох натуральних чисел; - <i>знає</i> означення чисельника й знаменника дробу; <i>читає</i> й <i>записує</i> дроби; - <i>розрізняє</i> дроби, які дорівнюють 1; мішані числа; - <i>розуміє</i> число «нуль» як кількісну характеристику порожньої множини, як результат віднімання рівних чисел; - <i>перелічує</i> властивості дій множення й ділення на 1, 10, 100, множення на нуль, множення нуля на число, ділення нуля на число, ділення рівних чисел; - <i>розуміє</i>, що ділення на нуль неможливе; - <i>пояснює</i>, що таке дріб, рівняння, вираз, числова нерівність; - <i>розрізняє</i> числові рівності й нерівності; <i>читає</i> й <i>записує</i> числові рівності, числові нерівності; <i>пояснює</i>, що рівності й нерівності можуть бути істинними або хибними;
---	--

	- <i>розповідає</i> про числові та буквені вирази; <i>пояснює</i> можливість позначення числа буквою [4 MAO 1.1]
Здобувач освіти: аналізує проблемні ситуації, що виникають у житті; описує проблемні життєві ситуації за допомогою групи величин, які пов'язані між собою [4 MAO 1.2]	Здобувач освіти: - <i>аналізує</i> проблемні життєві ситуації, які можна розв'язати математичними методами; <i>доводить</i> правильність власної позиції; <i>здійснює</i> аналіз змісту задачі; - <i>називає</i> особливості прямолінійного руху двох тіл в одному напрямку, назустріч одне одному та в протилежних напрямках; - <i>застосовує</i> співвідношення між одиницями вимірювання величин під час розв'язування пізнавальних і практично зорієнтованих задач; - <i>установлює</i> залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів; - <i>установлює</i> співвідношення між розрядними одиницями кожного класу багаточислового числа; - <i>розуміє</i> , що числове значення виразу зі змінною залежить від значень, яких набуває змінна; - <i>розуміє</i> , що нерівність зі змінною (рівняння) може не мати розв'язків, мати один, кілька або безліч розв'язків [4 MAO 1.2]
Здобувач освіти: прогнозує результат розв'язання проблемної ситуації з урахуванням власного досвіду [4 MAO 1.3]	Здобувач освіти: - <i>прогнозує</i> результат додавання й віднімання, множення та ділення; ділення з остачею; - <i>прогнозує</i> кількість цифр у сумі, різниці, добутку, частці; - <i>прогнозує</i> результати зміни відстані між тілами за одиницю часу; - <i>прогнозує</i> очікуваний результат задачі; - <i>прогнозує</i> результати спостережень/дослідів [4 MAO 1.3]
2. Змістова лінія «Вивчаю математичні процеси та явища»	
Здобувач освіти: перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами в схему, таблицю, схематичний рисунок [4 MAO 2.1]	Здобувач освіти: - <i>розуміє</i> й <i>використовує</i> в різних життєвих ситуаціях інформацію з таблиць та лінійних діаграм; <i>упорядковує</i> дані описаних подій; - <i>обирає</i> дані, необхідні й достатні для розв'язування проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування сюжетних задач; - <i>моделює</i> подану інформацію за допомогою відрізків, графів, таблиць, схематичних рисунків; - <i>складає</i> сюжетні задачі за рисунками, схемами, виразами; - <i>використовує</i> схематичні рисунки, різні варіанти короткого запису задач (схеми, таблиці, креслення); - <i>моделює</i> прямолінійний рух двох тіл; - <i>розуміє</i> операції додавання й віднімання, множення та ділення за допомогою рисунків, схем; - <i>розрізняє</i> типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні; - <i>читає</i> таблиці, лінійні, кругові та стовпчасті діаграми; - <i>добудовує</i> лінійні, кругові та стовпчасті діаграми; - <i>порівнює</i> й <i>узагальнює</i> дані, уміщені в таблицях, на діаграмах;

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>обирає</i> дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування сюжетних задач; - <i>читає</i> й <i>записує</i> правильні та неправильні дробі за поданими рисунками, діаграмами [4 MAO 2.1]
<p>Здобувач освіти: обирає спосіб (способи) розв'язання проблемної ситуації [2 MAO 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> типову задачу й <i>актуалізує</i> спосіб її розв'язування; <i>знає</i> порядок роботи над задачею, зміст її окремих етапів; - <i>розв'язує</i> задачі різними способами: знаходженням однакової величини, способом відношень; - <i>розкриває</i> сутність порозрядного додавання й віднімання багатоцифрових чисел без переходу та з переходом через розряд; <i>знає</i> спосіб заміни числа сумою розрядних доданків; - <i>порівнює</i> багатоцифрові числа різними способами (спосіб порозрядного або покласового порівняння, на основі слідування чисел у натуральному ряді); - <i>застосовує</i> до обчислень правило знаходження невідомого компонента арифметичної дії; алгоритм ділення з остачею; правила порядку виконання дій у виразах без дужок і з дужками; - <i>застосовує</i> в обчисленнях переставний, розподільний і сполучний закони додавання та множення [2 MAO 2.2]
<p>Здобувач освіти: обирає дані, необхідні й достатні для розв'язання проблемної ситуації; обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації; розв'язує проблемну ситуацію різними способами [4 MAO 2.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> числові й буквені дані, необхідні й достатні для відповіді на запитання задачі; усно <i>формулює</i> повну відповідь на запитання задачі; - <i>записує</i> розв'язування задачі: умову задачі в стислому вигляді, розв'язання задачі, коротку відповідь; - <i>розв'язує</i> задачі різними способами; <i>обґрунтовує</i> вибір дії, за допомогою якої розв'язується задача; - <i>розв'язує</i> обернені задачі; задачі на 2–4 дії (додавання й віднімання, множення та ділення), що є комбінаціями простих задач тих видів, які вже вивчили; - <i>розв'язує</i> задачі з буквеними даними способом складання виразу; - <i>обчислює</i> значення виразів (з дужками та без них) на 2–4 дії одного або різних ступенів; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника; - <i>обґрунтовує</i> сутність розв'язування рівняння, знаходження коренів рівняння; <i>пояснює</i>, що рівняння може мати один корінь, безліч коренів або не мати коренів; - <i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною, у яких права частина є числовим виразом, один компонент є числовим виразом; - <i>розуміє</i>, що складена задача може бути розв'язана за допомогою рівняння [4 MAO 2.3]

Пропонований зміст

Задачі

Етапи роботи над задачею: ознайомлення з текстом задачі, виділення з нього умови та запитання, числових даних і шуканого, об'єкта (об'єктів) задачі. Аналіз задачі. Допоміжна модель задачі: короткий запис, моделювання ситуації, що описана, за допомогою схематичних рисунків, підбір і обґрунтування арифметичної дії для розв'язування задачі, запис розв'язання, формулювання й запис відповіді задачі.

Арифметичні дії

Взаємозв'язок дій додавання й віднімання, множення та ділення.

Переставний, розподільний, сполучний закони додавання та множення.

Прийоми усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах мільйона.

Знаходження невідомого доданка, зменшуваного, від'ємника, множника, діленого, дільника.

Додавання й віднімання на основі нумерації багатоцифрових чисел.

Письмове додавання й віднімання багатоцифрових чисел з переходом через розряд.

Письмове додавання трьох доданків.

Письмове множення й ділення багатоцифрових чисел на одноцифрове; на розрядні одиниці 1, 10, 100; на кругле число; на багатоцифрове число.

Письмове ділення з остачею.

Ознаки подільності на 2, 5, 10.

Піднесення до степеня.

Знаходження дроби від числа. Знаходження числа за величиною його дроби.

Додавання й віднімання дробів з однаковими знаменниками.

Раціональні прийоми обчислень.

Вирази, нерівності, рівняння

Порядок виконання дій у виразах без дужок і з дужками. Обчислення значень виразів зі змінною на одну та дві дії.

Рівняння та його розв'язування. Знаходження коренів рівняння. Кількість розв'язків рівняння: один, безліч, жодного.

Рівняння, у яких один із компонентів дії є виразом зі змінною (ознайомлення).

Нерівності з однією змінною.

Робота з даними

Виділення та впорядкування даних за певною ознакою.

Задачі міжпредметного змісту на роботу з даними.

Діаграми. Типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні. Читання діаграм. Добудова лінійних та стовпчастих діаграм

3. Змістова лінія «Критично оцінюю дані та власну математичну діяльність»

Здобувач освіти:

використовує відомі засоби добору необхідних даних для розв'язання проблемної ситуації [4 МАО 3.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує* текст задачі з метою визначення наявності всіх даних для її розв'язування;
- *розуміє*, що для відповіді на запитання задачі може бракувати числових даних;
- *використовує* різні форми запису розв'язання задачі (за діями, виразом або рівнянням);
- *перетворює* хибні числові рівності та нерівності на істинні;
- *розкриває* суть алгоритму розв'язування винахідницької задачі, виявляє суперечності [4 МАО 3.1]

<p>Здобувач освіти: досліджує різні шляхи розв'язання проблемної ситуації, обирає раціональний шлях її розв'язання [4 MAO 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розв'язує</i> складені задачі за планом, за діями з поясненням, за допомогою виразу; - <i>використовує</i>, якщо можливо, різні способи розв'язування задач; - <i>обирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>порівнює</i> математичні вирази різними способами, зокрема на основі перетворення суми однакових доданків на добуток, переставного та сполучного законів додавання/множення; за місцем чисел у числовому ряді, за складом чисел; - <i>порівнює</i> математичні вирази на основі порівняння їх значень; - <i>застосовує</i> метод міркувань без виконання арифметичних дій, метод добору, метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка для розв'язування нестандартних задач [4 MAO 3.2]</p>
<p>Здобувач освіти: зіставляє одержаний результат з прогнозованим [4 MAO 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>передбачає</i> приблизний результат розв'язування задачі; - <i>установлює</i> послідовність розв'язування задачі; - <i>визначає</i> та <i>моделює</i> ідеальний кінцевий результат під час розв'язування винахідницьких задач; - <i>планує</i> послідовність виконання дій у письмових та усних обчисленнях [4 MAO 3.3]</p>
<p>Здобувач освіти: перевіряє правильність розв'язання проблемної ситуації різними способами; виявляє та виправляє помилки [4 MAO 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>перевіряє</i> різні способи розв'язування задачі; <i>добирає</i> доцільний спосіб обчислення для конкретного випадку; - <i>перевіряє</i> додавання відніманням, а віднімання — додаванням; множення — діленням, а ділення — множенням; - <i>перевіряє</i> правильність виконання ділення з остачею; - <i>обґрунтовує</i> результат порівняння чисел і величин; - <i>визначає</i> істинні та хибні рівності й нерівності; - <i>складає</i> істинні рівності й нерівності за предметними множинами; - <i>перевіряє</i> корінь рівняння; правильність розв'язку задачі різними способами (складанням і розв'язуванням обернених задач, розв'язуванням іншим способом, на основі відповідності одержаного результату прикидки) [4 MAO 3.4]</p>
<p>Пропонований зміст</p> <p>Задачі Розв'язування простих та складених задач, комбінаторних задач і задач із логічним навантаженням різними способами. Методи міркувань, добору, метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка. Перевірка правильності розв'язування задачі різними способами (складанням і розв'язуванням обернених задач, розв'язуванням іншим способом, на основі відповідності одержаного результату прикидки). Арифметичні дії, вирази, рівняння Залежність результатів арифметичних дій від зміни одного з компонентів за сталого іншого</p>	

<p>компонента.</p> <p>Перевірка правильності виконання дій додавання й віднімання, множення та ділення.</p> <p>Перевірка правильності розв'язування рівняння, знаходження розв'язків нерівності.</p> <p>Істинні та хибні нерівності/рівності</p>	
<p>4. Змістова лінія «Досліджую навколишній світ засобами математики»</p>	
<p>Здобувач освіти: визначає істотні, спільні та відмінні ознаки математичних об'єктів; порівнює, узагальнює і класифікує об'єкти за суттєвою ознакою [4 МАО 4.1]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>класифікує</i> числа на одноцифрові, двоцифрові, трицифрові, чотирицифрові, п'ятицифрові, шестицифрові; - <i>порівнює</i> багатоцифрові числа; дроби з однаковими знаменниками; мішані числа; іменовані числа (величини); - <i>порівнює</i> предмети за площею способом накладання, «на око», вимірюванням; - <i>виконує</i> аналітичні, синтетичні міркування в процесі розв'язування задачі; - <i>класифікує</i> кути (прямі, гострі, тупі, розгорнуті); - <i>класифікує</i> трикутники (за кутами: гострі, прямі та тупокутні; за сторонами: рівносторонні, рівнобедрені, різносторонні); - <i>здійснює</i> практичні дії для обчислення відстані між об'єктами, периметра та об'єму предмета [4 МАО 4.1]</p>
<p>Здобувач освіти: установлює кількість об'єктів; позначає результат лічби числом; порівнює числа в межах мільйона та впорядковує їх [4 МАО 4.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>рачує</i> за правилами лічби предмети в просторі (розташовані послідовно, хаотично, по колу); - <i>пояснює</i> сутність кількісної та порядкової лічби; - <i>установлює</i> послідовність чисел у межах мільйона; <i>порівнює</i> числа в межах мільйона; - <i>розуміє</i> десятку, сотню, тисячу як лічильну одиницю; - <i>називає</i> числа в прямому й зворотному порядку в межах 10 000; - <i>утворює</i> багатоцифрові числа шляхом прилічування/відлічування по 1 до/від попереднього/наступного числа [4 МАО 4.2]</p>
<p>Здобувач освіти: обчислює усно й письмово в різних життєвих ситуаціях [4 МАО 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>виконує</i> дії додавання й віднімання багатоцифрових чисел на основі нумерації; - <i>володіє навичкою</i> табличного множення та ділення; - <i>володіє навичкою</i> позатабличного множення та ділення чисел у межах мільйона; - <i>виконує</i> ділення з остачею; <i>розуміє</i>, що остача має бути меншою за дільник; - <i>володіє навичками</i> усного додавання й віднімання, множення й ділення в межах мільйона; - <i>застосовує</i> алгоритм письмового множення двоцифрового й трицифрового числа на одноцифрове з розгорнутим поясненням; алгоритм письмового ділення на одноцифрове число з розгорнутим поясненням; - <i>володіє</i> прийомами множення й ділення чисел на розрядні одиниці; на кругле число;</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> прийоми раціональних обчислень; - <i>знаходить</i> число, яке в кілька разів більше/менше за подане; - <i>застосовує</i> в обчисленнях правило знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу під час розв'язування практично зорієнтованих завдань; - <i>володіє обчислювальними навичками</i> письмового множення та ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; на двоцифрове число; на трицифрове число; - <i>виконує</i> арифметичні дії з іменованими числами; - <i>виконує</i> множення круглих (розрядних) чисел на одноцифрове число на основі укрупнення розрядних одиниць або за допомогою правила множення добутку на число; - <i>виконує</i> ділення круглих чисел на одноцифрове число на основі укрупнення розрядних одиниць або за допомогою правила ділення добутку на число; - <i>застосовує</i> правила додавання й віднімання дробів з однаковими знаменниками [4 MAO 4.3]
<p>Здобувач освіти: орієнтується на площині та в просторі, рухається за визначеним маршрутом; планує маршрути пересування [4 MAO 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>орієнтується</i> на площині та в просторі (на аркуші паперу, на класній дошці, у класній кімнаті, на подвір'ї тощо); - <i>розміщує</i> та <i>переміщує</i> предмети в заданих напрямках; <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування; - <i>установлює</i> відношення між предметами, що розміщені на площині та в просторі [4 MAO 4.4]
<p>Здобувач освіти: розпізнає знайомі геометричні фігури у фігурах складної форми [4 MAO 4.5]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняє</i> геометричні фігури — пряму, криву, промінь, відрізок, круг, багатокутники; <i>позначає</i> й <i>називає</i> геометричні фігури буквами латинського алфавіту; - <i>називає</i> елементи геометричних фігур на площині та в просторі; - <i>визначає</i> криві та прямі лінії; паралельні та перпендикулярні прямі; види кутів: прямі, гострі, тупі та розгорнуті; рівні відрізки; - <i>розрізняє</i> замкнену та незамкнену ламану лінію; - <i>знаходить</i> ланки ламаної; <i>визначає</i> довжину ламаної; - <i>перелічує</i> види багатокутників та їхні елементи; - <i>називає</i> істотні ознаки прямокутника (квадрата) ; - <i>пояснює</i>, що квадрат — це прямокутник, у якого всі сторони рівні; - <i>пояснює</i>, що коло — це замкнена крива; круг — це частина площини, обмежена колом; <i>визначає</i> за рисунком елементи кола, круга; - <i>розрізняє</i> коло і круг за істотними ознаками; - <i>використовує</i> властивості протилежних сторін прямокутника під час розв'язування практичних задач; - <i>розпізнає</i> елементи прямокутного паралелепіпеда, куба — ребро, бічну грань, основу, вершину [4 MAO 4.5]

<p>Здобувач освіти: створює з геометричних фігур різні конструкції; будує площинні фігури за заданими розмірами [4 MAO 4.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>моделює</i> геометричні фігури; - <i>конструює</i> геометричну фігуру з інших фігур — трикутників, чотирикутників тощо; - <i>будує</i> пряму, криву, промінь, відрізок, ламану, коло, прямокутник/квадрат; - <i>креслить</i> кути за допомогою транспортира, прямі кути за допомогою косинця; - <i>проводить</i> за допомогою транспортира бісектрису кута; - <i>будує</i> коло, круг за заданими значеннями радіуса, діаметра [4 MAO 4.6]</p>
<p>Здобувач освіти: визначає спільну властивість об'єктів навколишнього світу та інтерпретує її як величину для вимірювання та порівняння [4 MAO 4.7]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>визначає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр, кілометр), маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр), грошові одиниці (копійка, гривня), часу (секунда, хвилина, година, доба, тиждень, місяць, сезон, квартал, рік, століття) і співвідношення між ними; - <i>перетворює</i> більші одиниці вимірювання величин на менші й навпаки; складені іменовані числа на прості та прості на складені; - <i>вимірює</i> та <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час; - <i>виконує</i> додавання й віднімання іменованих чисел, множення й ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини, маси, на одноцифрове число; - <i>знає</i> назви й позначення одиниць вимірювання швидкості $\left(\frac{\text{км}}{\text{год}}; \frac{\text{км}}{\text{хв}}; \frac{\text{км}}{\text{с}}; \frac{\text{м}}{\text{год}}; \frac{\text{м}}{\text{хв}}; \frac{\text{м}}{\text{с}}\right)$; - <i>розуміє</i> швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу; - <i>розуміє</i>, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час; - <i>застосовує</i> формули знаходження швидкості, часу, шляху під час розв'язування практично зорієнтованих задач; - <i>розуміє</i> площу як властивість плоских фігур; - <i>знає</i> одиниці вимірювання площі (мм², см², дм², м², км², а, га) та співвідношення між ними; - <i>визначає</i> площу плоскої фігури за допомогою палетки; - <i>користується</i> в життєвих ситуаціях формулою обчислення площі прямокутника (квадрата); - <i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника за відомими площею та іншою стороною; - <i>розв'язує</i> практично зорієнтовані задачі на знаходження площі об'єкта прямокутної форми; - <i>має уявлення</i> про симетрію та симетричні фігури; <i>будує</i> симетричні фігури; - <i>має уявлення</i> про шкалу, ціну ділення шкали, види шкал; - <i>має уявлення</i> про координатну площину; <i>знаходить</i> координати</p>

	<p>точки;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розпізнає</i> паралельні, перпендикулярні прямі; - <i>класифікує</i> трикутники на прямокутні, гострокутні, тупокутні; різносторонні, рівнобедрені та рівносторонні; - <i>має уявлення</i> про катет і гіпотенузу прямокутного трикутника; - <i>обчислює</i> суму кутів трикутника [4 МАО 4.7]
<p>Здобувач освіти: використовує залежність між компонентами і результатом арифметичної дії для розв'язання проблемної ситуації; використовує буквену символіку для запису математичних тверджень [4 МАО 4.8]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями додавання й віднімання під час віднімання з переходом через десяток; - <i>застосовує</i> взаємозв'язок між діями множення й ділення під час перевірки дії ділення та множення; - <i>пояснює</i> залежність результатів дій додавання й віднімання від зміни одного з компонентів; значення добутку від зміни одного з множників; значення частки від зміни діленого або дільника [4 МАО 4.8]
<p>Пропонований зміст</p> <p><i>Лічба предметів</i> Натуральні числа та нуль. Нумерація чисел першого мільйона.</p> <p><i>Величини</i> Величини. Арифметичні дії з величинами. Групи взаємопов'язаних величин, залежність між величинами. Одиниці вимірювання довжини: міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр. Одиниці вимірювання маси: грам, кілограм, центнер, тонна. Одиниці вимірювання часу: секунда, хвилина, година, доба; проміжки часу: місяць, рік, століття. Розв'язування задач на обчислення тривалості події, дати початку, закінчення події. Одиниці вартості: гривня, копійка. Швидкість об'єктів у прямолінійному рівномірному русі. Одиниці вимірювання швидкості. Площа. Порівняння об'єктів за площею. Одиниці вимірювання площі — квадратний міліметр, квадратний сантиметр, квадратний дециметр, квадратний метр, квадратний кілометр, ар (сотка), гектар. Формула площі прямокутника. Задачі на знаходження площі прямокутника та обернені до них. Об'єм. Одиниці вимірювання об'єму. Задачі на знаходження об'єму прямокутного паралелепіпеда (куба).</p> <p><i>Просторові відношення. Геометричні фігури</i> Геометричні фігури на площині та в просторі. Площина. Симетрія. Симетричні фігури. Побудова симетричних фігур. Поняття «шкала», «ціна поділки», види шкал. Координатна площина. Координати.</p>	

Діаграми. Типи діаграм: кругові, стовпчасті та лінійні.

Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі, розгорнуті.

Вимірювання кутів за допомогою транспортира.

Прямий кут. Побудова прямого кута за допомогою косинця.

Побудова кутів за допомогою транспортира.

Прямі. Прямі, що перетинаються. Паралельні та перпендикулярні прямі.

Многокутники. Кути многокутників.

Прямокутник. Кути прямокутника. Властивості протилежних сторін і кутів прямокутника.

Діагональ прямокутника.

Трикутник. Сума кутів трикутника. Бісектриса кута.

Побудова бісектриси кута за допомогою транспортира та циркуля.

Прямокутний трикутник. Катети та гіпотенуза. Побудова прямокутного трикутника.

Площина й простір. Розміщення відрізків на площині й у просторі.

Геометричні тіла: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед (куб).

Елементи прямокутного паралелепіпеда: ребро, бічна грань, основа, вершина

Природнича освітня галузь

Реалізація компетентнісної моделі початкової освіти в Проєкті на засадах STEM-освіти як аксіологічного імперативу розвитку національних освітніх систем у світі вимагає суттєвого осучаснення змісту природничої освітньої галузі, удосконалення методів, форм і засобів навчання здобувачів освіти.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти **метою** природничої освітньої галузі в початковій школі Проєкту визнано формування компетентностей у галузі природничих наук, техніки й технологій, екологічної та інших ключових компетентностей на основі опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою; формування основ наукового світогляду й критичного мислення; становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки учнів у навколишньому світі завдяки усвідомленню ними принципів сталого розвитку.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти в результаті опанування змістом природничої освітньої галузі здобувач освіти:

- 1) відкриває світ природи, набуває досвіду її дослідження, шукає відповіді на запитання, спостерігає, експериментує й моделює, виявляє допитливість і отримує радість від пізнання природи;
- 2) опрацьовує та систематизує інформацію природничого змісту, що отримана з доступних джерел, і подає її в різних формах;
- 3) усвідомлює розмаїття природи, взаємозв'язки її об'єктів та явищ, пояснює роль природничих наук і техніки в житті людини, значення відповідальної діяльності в природі;
- 4) критично оцінює факти, поєднує новий досвід з набутим раніше і творчо його використовує для розв'язання проблем природничого характеру.

З метою реалізації цілей природничої освітньої галузі та досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання виокремлено такі **змістові лінії**: «Я — дослідник», «Я у світі», «Я — винахідник».

Змістові лінії «**Я — дослідник**» і «**Я — винахідник**» спрямовані на реалізацію одного з основних завдань *STEM-освіти* — формування в учнів дослідницької компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій як єдності концептуальної (розуміння природничо-наукових і математичних концепцій, операцій та відношень), стратегічної (здатність формулювати й розв'язувати наукові, технічні та технологічні проблеми), когнітивної (здатність логічно мислити, пояснювати, аргументувати, а також здатність до рефлексії), операційної (здатність охайно та гнучко виконувати операції), аксіологічної (здатність розглядати об'єкт як корисний одночасно зі спроможністю вірити у власну ефективність).

Робота з формування в учнів дослідницької та винахідницької компетентностей розпочинається з 1-го класу й спрямовується на забезпечення здатності здобувачів освіти формулювати запитання наукового характеру та інженерні завдання; створювати й використовувати моделі; планувати й проводити дослідження; аналізувати й інтерпретувати дані; використовувати математичний апарат; конструювати наукові пояснення та проєктувати інженерні рішення; будувати аргументи на основі фактів; отримувати, оцінювати й коректно інтерпретувати інформацію.

Визначаючи цілі, зміст, методи, форми й засоби змістової лінії «*Я у світі*», ми враховували те, що характерною особливістю STEM-освіти є фундаменталізація освіти, що виявляється в поглибленому вивченні учнями предметів природничо-математичного циклу, починаючи з 1-го класу, та формуванні в них знань про такі узагальнювальні (наскрізні) поняття, як закономірності, масштаб, пропорційність, величини, системи, моделі систем, матерія, енергія, структура і функції, стабільність і змінність тощо.

Змістові лінії реалізуються в повному обсязі через інтегрований навчальний предмет «Я пізнаю світ», у якому на природничу, технологічну, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську й історичну освітні галузі як взаємопов'язані складові цілісної картини світу відводиться в 1–4 класах 4 год/тижд. При цьому використовуються технології, що охарактеризовані на с. 6-9 цієї освітньої програми.

Результати навчання і пропонований зміст 1–2-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я — дослідник»	
<p>Здобувач освіти: обирає у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити [2 ПРО 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про наукові методи дослідження природи; - <i>розповідає</i> про роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик), обмеженість можливостей органів чуття; - <i>розповідає</i> про вимірювальні прилади; - <i>відтворює</i> інформацію про наукове дослідження в природничій галузі, його етапи; - <i>обирає</i> та <i>пояснює</i> дії для спостережень; - <i>описує</i> результати спостережень за об'єктами природи; - <i>називає</i> факти стосовно об'єктів природи, які вимагають пояснення; - <i>формулює</i> пізнавальні запитання, що дозволяють пояснити накопичені факти; - <i>наводить</i> приклади проблем у навколишньому світі, що пов'язані з діяльністю людини [2 ПРО 1.1]

<p>Здобувач освіти: обирає та пояснює дії для дослідження об'єктів природи; визначає можливі результати спостережень/дослідів [2 ПРО 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>здійснює</i> пошук відповіді на поставлене запитання в наукових джерелах; - <i>визначає</i> мету дослідження; - <i>прогнозує</i> результати спостережень/дослідів [2 ПРО 1.2]</p>
<p>Здобувач освіти: пропонує/обирає послідовність кроків під час спостереження/експерименту [2 ПРО 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що таке експеримент у природничій галузі; - <i>пропонує/обирає</i> послідовність кроків у спостереженні/експерименті [2 ПРО 1.3]</p>
<p>Здобувач освіти: досліджує обрані природні явища та об'єкти; використовуючи надані прилади, моделі [2 ПРО 1.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що таке моделювання; - <i>створює</i> найпростіші моделі явищ і процесів, що досліджуються; - <i>проводить</i> власні дослідження в природничій галузі відповідно до етапів наукового дослідження [2 ПРО 1.4]</p>
<p>Здобувач освіти: описує, що нового дізнався, спостерігаючи та експериментуючи [2 ПРО 1.5]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>розповідає</i>, що нового дізнався, здійснюючи дослідження [2 ПРО 1.5]</p>
<p>Здобувач освіти: описує та пояснює те, про що дізнався; радіючи пізнанню нового, розуміє, що помилки є невід'ємною частиною пізнання [2 ПРО 1.6]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>виявляє</i> розуміння того, що помилки — невід'ємна частина пізнання [2 ПРО 1.6]</p>

Пропонований зміст

Наукове дослідження в природничій галузі

Наукові методи дослідження природи (спостереження, дослід, вимірювання, експеримент). Роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик). Обмеженість можливостей органів чуття. Лупа, мікроскоп, бінокль, телескоп.

Етапи наукового дослідження в природничій галузі:

1. Спостереження й накопичення фактів. Формулювання запитань.
2. Пошук відповіді на запитання в наукових джерелах. Формулювання гіпотези.
3. Експеримент.
4. Формулювання висновків/власної наукової теорії або формулювання нової гіпотези.

Здійснюю власні дослідження

Матеріальні та нематеріальні об'єкти навколо мене. Речовини та фізичні тіла.

Якісні властивості речовин. Кількісні властивості речовин. Вимірювання власного зросту. Вимірювання об'єму. Одиниці вимірювання. Вимірювання об'єму твердих та рідких тіл. Мірний посуд та його виготовлення. Вимірювання маси. Одиниці вимірювання маси. Терези. Правила зважування. Із чого складаються речовини? Створення з пластиліну моделі будови атома. Скільки речовин існує у світі? Які бувають агрегатні стани речовини? Визначення властивостей води. Як охороняти воду? Що таке кругообіг води в природі? Розділення сумішей. Із чого складається повітря? Чому вітер дме? Що в центрі

Землі? Чи виживе людство без корисних копалин? Що таке ґрунт? Як підвищити родючість ґрунту?

2. Змістова лінія «Я у світі»

Здобувач освіти:
знаходить інформацію про природу [2 ПРО 2.1]

Здобувач освіти:

- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію щодо уявлення стародавніх людей про Землю, її форму та природу, а також про відображення їхніх поглядів у казках, міфах і легендах;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про Землю як планету Сонячної системи, небесні тіла, Сонце як найближчу до нас зірку, про обертання Землі навколо своєї осі, рух Землі навколо Сонця, Місяць, його фази, календар;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про розподіл суші та води на Землі, Світовий океан і його частини, материки (континенти), півострови й острови;
- *презентує* в систематизованому вигляді інформацію про адміністративно-територіальний устрій України та її столицю [2 ПРО 2.1]

Здобувач освіти:
зображує інформацію про навколишній світ у вигляді малюнка, таблиці [2 ПРО 2.2]

Здобувач освіти:

- *розмальовує* на контурній карті суходіл та об'єкти гідросфери;
- *малює* в зошиті контури Атлантичного, Тихого, Індійського, Північного Льодовитого океанів, материків, *показує* їх на карті та *позначає* на контурній карті;
- *малює* в зошиті контури України, *позначає* на малюнку Чорне й Азовське моря, річки Дніпро, Дністер, Сіверський Донець, Карпати й Кримські гори, *показує* їх на глобусі й карті, *позначає* на контурній карті;
- *показує* на глобусі та карті й *позначає* на контурній карті Київ, область, у якій проживає, та обласний центр;
- *малює* в зошиті контури Європи, *позначає* на малюнку європейські країни (сусідів України; Німеччину, Францію тощо), *показує* їх на глобусі та карті й *позначає* на контурній карті;
- *подає* в таблиці інформацію про вивчені географічні об'єкти [2 ПРО 2.2]

Здобувач освіти:
виявляє та описує очевидні зв'язки у природі; пояснює необхідність їх урахування у життєдіяльності людини [2 ПРО 3.1]

Здобувач освіти:

- *наводить* докази кулястої форми Землі (фотографії з космосу, навколосвітні подорожі);
- *розповідає* про значення Сонця для живої природи;
- *обґрунтовує* зміну пір року, чергування дня і ночі;
- *характеризує* ознаки пір року; сезонні зміни в природі, пояснює їх причини;
- *розповідає* про природні явища та *обґрунтовує* причини їх повторюваності;
- *установлює* найпростіші взаємозв'язки в неживій

	<p>і живій природі, між організмами й навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>наводить</i> приклади зв'язків між рослинами і тваринами, рослинами і неживою природою, тваринами і живою природою; - <i>називає</i> умови, необхідні для життя тварин <p>[2 ПРО 3.1]</p>
<p>Здобувач освіти: дбає про чистоту навколишнього світу, доглядає за рослинами і тваринами [2 ПРО 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>визначає</i> час, користуючись годинником зі стрілками; - <i>відтворює</i> одиниці вимірювання часу; - <i>визначає</i> дні та числа, користуючись календарем; - <i>наводить</i> приклади подій, тривалість яких вимірюється роками, місяцями, добами, хвилинами; - <i>демонструє</i> вміння користуватися календарем; - <i>доглядає</i> в живому куточку в класі за рослинами і тваринами [2 ПРО 3.2]
<p>Здобувач освіти: наводить приклади використання винаходів людства в побуті [2 ПРО 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>здійснює</i> пошук інформації, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату, у різних джерелах; - <i>визначає</i> інформацію, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату; - <i>визначає</i> евристичні методи, які б дозволили розв'язати винахідницьку задачу; обґрунтовує свій вибір; - <i>розповідає</i>, що таке винахід та яке його значення в житті людини; - <i>наводить</i> приклади використання винаходів у життєдіяльності людини [2 ПРО 3.3]
<p>Здобувач освіти: пояснює необхідність збереження природних ресурсів і намагається це робити [2 ПРО 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> необхідність охорони об'єктів неживої та живої природи; - <i>відтворює</i> правила поведінки в лісі, парку, поблизу водоймищ, у заповідниках рідного краю; - відповідально та ощадливо <i>використовує</i> природні ресурси; - <i>пояснює</i>, чому потрібно берегти природні ресурси <p>[2 ПРО 3.4]</p>
<p>Пропонований зміст</p>	
<p>Мій дім — Земля</p> <p>Уявлення давніх людей про Землю та її природу. Казки, міфи, легенди. Уявлення давніх і сучасних людей про форму Землі. Земля — планета Сонячної системи. Небесні тіла (зірки, планети, супутники, комети, астероїди, метеорити, сузір'я, галактики). Сонце — найближча до нас зірка. Сонячна система. Обертання Землі навколо своєї осі. Рух Землі навколо Сонця. Зміна пір року. Місяць — природний супутник Землі. Фази Місяця. Календар. Одиниці вимірювання часу: рік, місяць, тиждень, доба, година, хвилина, секунда. Природні явища та причини їх повторюваності.</p> <p>Карта і глобус як моделі Землі. Розподіл суші та води на Землі. Світовий океан. Атлантичний, Тихий, Індійський і Північний Льодовитий океани. Моря, затоки, протоки.</p>	

Материк (континенти), півострови та острови.
 Земля — єдина планета Сонячної системи, на якій існує життя. Жива та нежива природа. Суттєві ознаки живого. Взаємозв'язок живої та неживої природи. Різноманіття живої природи.
 Групи організмів. Тварини — частина живої природи. Суттєві ознаки тварин. Походження свійських тварин. Значення диких і свійських тварин у природі та житті людини. Класи тварин (земноводні, комахи, риби, птахи, плазуни, ссавці), їх основні ознаки. Пристосування тварин до різних умов життя.
 Людина і природа. Ознаки людини як живої істоти. Чим людина відрізняється від тварини. Біологічне, психічне та соціальне в людині.
 Рослини та їх суттєві ознаки. Різноманіття рослинного світу. Деревя, куці, трав'янисті рослини. Дикорослі та культурні рослини. Кімнатні рослини. Умови, що необхідні для нормального росту та розвитку рослин (світло, тепло, вода, повітря, ґрунт). Квіткові рослини, їх будова.
 Гриби, їх суттєві ознаки. Їстівні та отруйні гриби.
 Бактерії, їх суттєві ознаки. Корисні та шкідливі бактерії.
 Віруси, їх суттєві ознаки.

Я — українець

Фізико-географічне положення України (розташована на заході Євразії, у центральній-східній частині Європи; вихід до Чорного й Азовського морів, через Чорне море — вихід до Атлантичного океану). Україна на фізичній карті світу. Рельєф України (українські Карпати і Кримські гори). Річки України (Дніпро, Дністер, Сіверський Донець). Адміністративно-територіальний устрій України. Київ — столиця України.
 Україна — європейська держава. Сусіди України. Мандрівка політичною картою з України до країн Південної, Північної, Західної та Центральної Європи

3. Змістова лінія «Я — винахідник»

Здобувач освіти:

розрізняє проблеми в навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини [2 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує* та *формулює* проблему винахідницької задачі;
 - *наводить* приклади проблем у навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини [2 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

розуміє проблему в навколишньому світі; розмірковує, що відомо про цю проблему, як її розв'язати [2 ПРО 4.2]

Здобувач освіти:

- *розповідає*, що таке суперечності, *наводить* приклади;
 - *формулює* суперечності за схемою Г. Альтшулера; на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера *визначає* ідеальний кінцевий результат [2 ПРО 4.2]

<p>Здобувач освіти: знаходить спільні і відмінні ознаки об'єктів; групує об'єкти навколишнього світу за однією або кількома ознаками [2 ПРО 4.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>називає</i> ознаки груп організмів; ознаки подібності людини до тварин, ознаки відмінності людини від тварин; - <i>порівнює</i> об'єкти (тіла) неживої та живої природи; - <i>пояснює</i> належність рослин, тварин, грибів і бактерій до організмів; - <i>розповідає</i> про суттєві ознаки тварин, <i>наводить</i> приклади; - <i>розповідає</i> про диких і свійських тварин, класи тварин (комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці), їх основні ознаки, <i>наводить</i> приклади; - <i>пояснює</i>, як тварини пристосовуються до різних умов життя; - <i>називає</i> умови, необхідні для нормального росту та розвитку рослин; - <i>розрізняє</i> органи квіткових рослин; - <i>наводить</i> приклади рослин, що занесені до Червоної книги України, найпоширеніших листяних і хвойних дерев, кущів, трав'янистих рослин своєї місцевості; - <i>порівнює</i> дерева, кущі, трав'янисті рослини; - <i>розповідає</i> про значення рослин для природи та життя людини; - <i>розповідає</i> про гриби, їх суттєві ознаки, показує на світлинах та називає їстівні й отруйні гриби; - <i>розповідає</i> про бактерії, їх суттєві ознаки, <i>наводить</i> приклади корисних і шкідливих бактерій; - <i>розповідає</i> про віруси, їх суттєві ознаки, <i>наводить</i> приклади захворювань людини, що спричинені вірусами [2 ПРО 4.3]
<p>Здобувач освіти: пропонує різні способи використання об'єктів навколишнього світу [2 ПРО 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>формулює</i> гіпотези досягнення ідеального кінцевого результату; - <i>відтворює</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера; - <i>застосовує</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач під час розв'язування задач природознавчого характеру; - <i>виявляє</i> раціональні способи розв'язування винахідницьких задач; - <i>пропонує</i> різні способи використання об'єктів навколишнього світу в життєдіяльності людини [2 ПРО 4.4]
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Поняття про винахідництво. Теорія розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера. Методи розв'язання винахідницьких задач. Алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера: 1. Аналіз винахідницької задачі, усвідомлення проблеми.</p>	

2. Формулювання суперечностей.
3. Визначення ідеального кінцевого результату.
4. Висування гіпотез подолання суперечностей.
5. Визначення оптимального розв'язання винахідницької задачі.

Результати навчання і пропонований зміст 3–4-й класи

Обов'язкові результати навчання	Очікувані результати навчання
1. Змістова лінія «Я — дослідник»	
<p>Здобувач освіти: обирає в навколишньому світі або із запропонованих запитань такі проблеми, що можна розв'язати дослідницьким способом [4 ПРО 1.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i> про наукові методи дослідження природи; - <i>розповідає</i> про роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик), обмеженість можливостей органів чуття; - <i>відтворює</i> інформацію про наукове дослідження в природничій галузі, його етапи; - <i>обирає</i> та <i>пояснює</i> дії для спостережень; - <i>описує</i> результати спостережень за об'єктами природи; - <i>називає</i> факти стосовно об'єктів природи, які вимагають пояснення; - <i>формулює</i> пізнавальні запитання, що дозволяють пояснити накопичені факти; - <i>наводить</i> приклади проблем у навколишньому світі, що пов'язані з діяльністю людини, використання джерел енергії та природних ресурсів [4 ПРО 1.1]
<p>Здобувач освіти: визначає мету спостережень/досліджень; прогнозує можливі результати спостережень/досліджень [4 ПРО 1.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>здійснює</i> пошук відповіді на поставлене запитання в наукових джерелах; - <i>розповідає</i>, що таке мета дослідження; - <i>визначає</i> мету дослідження; - <i>прогнозує</i> результати спостережень/досліджень [4 ПРО 1.2]
<p>Здобувач освіти: визначає послідовність кроків під час спостереження/експерименту; обирає необхідні умови дослідження [4 ПРО 1.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i>, що таке експеримент у природничій галузі; - <i>пропонує/обирає</i> послідовність кроків у спостереженні/експерименті [4 ПРО 1.3]
<p>Здобувач освіти: проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами, проводить дослі-</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розповідає</i>, що таке моделювання; - <i>створює</i> найпростіші моделі явищ і процесів, що досліджуються; - <i>проводить</i> власні дослідження в природничій галузі

дження, створює навчальні моделі [4 ПРО 1.4]	відповідно до етапів наукового дослідження [4 ПРО 1.4]
Здобувач освіти: встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи; робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно [4 ПРО 1.5]	Здобувач освіти: - <i>розповідає</i> , що нового дізнався, здійснюючи дослідження [4 ПРО 1.5]
Здобувач освіти: визначає фактори успіху, аналізує помилки, які виникають під час дослідження, змінює умови чи послідовність дій під час дослідження [4 ПРО 1.6]	Здобувач освіти: - <i>виявляє</i> розуміння того, що помилки — невід'ємна частина пізнання [4 ПРО 1.6]
Пропонований зміст	
<p><i>Наукове дослідження в природничій галузі</i></p> <p>Наукові методи дослідження природи (спостереження, дослід, вимірювання, експеримент). Роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (зір, слух, нюх, смак, дотик). Обмеженість можливостей органів чуття. Лупа, мікроскоп, бінокль, телескоп.</p> <p>Етапи наукового дослідження в природничій галузі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спостереження й накопичення фактів. Формулювання запитань. 2. Пошук відповіді на запитання в наукових джерелах. Формулювання гіпотези. 3. Експеримент. 4. Формулювання висновків/власної наукової теорії або формулювання нової гіпотези. <p><i>Здійснюю власні дослідження</i></p> <p>Визначення сторін горизонту за компасом у приміщеннях класу, школи, удома, на подвір'ї. Робота з атласами, настінними та контурними картами. Спостереження за Місяцем. Моделювання руху Місяця та Землі. Надання першої допомоги при різних ушкодженнях шкіри, переломах, у разі різних ушкоджень кровоносних судин. Перевірка власної постави. Визначення залежності розмірів зіниці ока від яскравості освітлення. Дослідження частоти пульсу, будови шкіри за допомогою лупи. Спостереження за погодою, щоб одягатися відповідно. Охорона природи та збереження тепла й електроенергії в побуті. Нагрівання й охолодження тіл. Дослідження властивостей ґрунту та життя в ґрунті. Властивості повітря та його склад. Спостереження за діючою моделлю вітряка. Поняття про використання енергії вітру людиною. Прогноз погоди та його значення. Передбачення погоди за народними прикметами. Метеорологічні прилади (термометр, опадомір, флюгер, барометр). Моделювання життєвих ситуацій, вибір припустимих форм поведінки, що не шкодять природі: Як охороняти воду? Із чого складається повітря? Чи виживе людство без корисних копалин? Що таке ґрунт? Як підвищити родючість ґрунту?</p>	

2. Змістова лінія «Я у світі»

<p>Здобувач освіти: знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про навколишній світ; використовує технічні прилади і пристрої для пошуку інформації [4 ПРО 2.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію щодо уявлення стародавніх людей про зірки, Сонце й Місяць, про Землю, її форму та природу, а також про відображення їхніх поглядів у казках, міфах і легендах; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про Землю як планету Сонячної системи, небесні тіла, Сонце як найближчу до нас зірку, про обертання Землі навколо своєї осі, рух Землі навколо Сонця, Місяця, його фази, календар; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про розподіл суші та води на Землі, Світовий океан і його частини, материки (континенти), півострови й острови; - <i>презентує</i> в систематизованому вигляді інформацію про адміністративно-територіальний устрій України та її столицю; про природні багатства, історичні пам'ятки, культуру й традиції рідного краю [4 ПРО 2.1]
<p>Здобувач освіти: представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо [4 ПРО 2.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розмальовує</i> на контурній карті суходіл та об'єкти гідросфери; - <i>малює</i> в зошиті контури Атлантичного, Тихого, Індійського, Північного Льодовитого океанів, материків, <i>показує</i> їх на карті та <i>позначає</i> на контурній карті; <i>визначає</i> температуру поверхневих вод, припливи, течії, підземні води; - <i>малює</i> в зошиті контури України, <i>позначає</i> на малюнку Чорне й Азовське моря, річки Дніпро, Дністер, Сіверський Донець, Карпати та Кримські гори, <i>показує</i> їх на глобусі й карті, <i>позначає</i> на контурній карті; - <i>показує</i> на глобусі й карті та <i>позначає</i> на контурній карті Київ, область, у якій проживає, та обласний центр; - <i>показує</i> на карті родовища мінерально-сировинних ресурсів України; <i>визначає</i> родючість ґрунтів, природоохоронні території України; - <i>малює</i> в зошиті контури Європи, <i>позначає</i> на малюнку європейські країни (сусідів України; Німеччину, Францію тощо), <i>показує</i> їх на глобусі й карті та <i>позначає</i> на контурній карті; <i>визначає</i> густоту населення світу, раси; - <i>показує</i> на карті та <i>позначає</i> на контурній карті географічні об'єкти світу; гірські системи, височини, низовини, рівнини; межі природних зон світу; <i>визначає</i> екологічні проблеми світу, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО; - <i>подає</i> інформацію про вивчені географічні об'єкти в таблиці [4 ПРО 2.2]

<p>Здобувач освіти: діє у навколишньому світі з урахуванням взаємозв'язків між об'єктами живої і неживої природи [4 ПРО 3.1]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>пояснює</i> значення Сонця для життя на Землі; зміну дня і ночі обертанням Землі навколо осі; зміну пір року; зміна висоти Сонця над горизонтом протягом року; - <i>має уявлення</i> про розміри, стан Сонця, температуру його поверхні, відстань від Сонця до Землі; про горизонт та лінію горизонту; - <i>характеризує</i> Сонце як одну із зірок у Всесвіті; напрямок обертання Землі (із заходу на схід); форму та рух Місяця; - <i>установлює</i> закономірності між умовами на планетах та їхньою відстанню до Сонця; - <i>наводить</i> докази кулястої форми Землі (фотографії з космосу, навколосвітні подорожі); - <i>розповідає</i> про значення Сонця для живої природи; - <i>обґрунтовує</i> зміну пір року, чергування дня і ночі; - <i>характеризує</i> ознаки пір року; сезонні зміни в природі, пояснює їх причини; - <i>установлює</i> найпростіші взаємозв'язки в неживій і живій природі, між організмами й навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини; - <i>наводить</i> приклади зв'язків між рослинами й тваринами, рослинами й неживою природою, тваринами й живою природою; - <i>називає</i> умови, що потрібні для життя рослин і тварин [4 ПРО 3.1]
<p>Здобувач освіти: встановлює зв'язки між діяльністю людини і станом навколишнього світу; складає правила поведінки в навколишньому світі і дотримується їх [4 ПРО 3.2]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>має уявлення</i> про цінність природи для життя людей, залежність життя людей від стану навколишнього світу, про охорону об'єктів живої і неживої природи; - <i>розуміє</i> значення заповідних територій; - <i>бере участь</i> у природоохоронній діяльності; - <i>дотримується</i> народних традицій у ставленні людини до природи; - <i>доглядає</i> в живому куточку в класі за рослинами і тваринами [4 ПРО 3.2]
<p>Здобувач освіти: пояснює значущість винаходів у повсякденному житті, збереженні навколишнього світу [4 ПРО 3.3]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>здійснює</i> пошук інформації, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату, у різних джерелах; - <i>визначає</i> інформацію, яка б допомогла досягти ідеального кінцевого результату; - <i>визначає</i> евристичні методи, які б дозволили розв'язати винахідницьку задачу; обґрунтовує свій вибір; - <i>розповідає</i>, що таке винахід та яке його значення в житті людини; - <i>наводить</i> приклади використання винаходів у житті людини [4 ПРО 3.3]

<p>Здобувач освіти: визначає приблизні витрати природних ресурсів, що використовуються в родині, шляхи їх зменшення [4 ПРО 3.4]</p>	<p>Здобувач освіти: - <i>пояснює</i> необхідність охорони об'єктів неживої та живої природи; - <i>відтворює</i> правила поведінки в лісі, парку, поблизу водоймищ, у заповідниках рідного краю; - <i>пояснює</i>, чому слід берегти природні ресурси [4 ПРО 3.4]</p>
--	---

Пропонований зміст

Мій дім — Земля

Астрономія — наука про небесні тіла. Земля — планета Сонячної системи. Небесні тіла. Сонце — найближча до нас зірка. Сонячна система. Обертання Землі навколо своєї осі. Рух Землі навколо Сонця. Зміна пір року. Місяць — природний супутник Землі. Фази Місяця. *Календар. Матерія. Речовина й поле. Магнітне поле.*

Географічне положення об'єктів та орієнтування на місцевості. Рельєф. Гори. Зміна природних умов з висотою. Рослинний і тваринний світ гір. Найвідоміші у світі гори. Рівнини світу.

Поняття про гірські породи й мінерали, їхнє утворення та різноманітність. Способи їх видобування, корисні копалини та їх види. Значення корисних копалин для життя людини. Охорона корисних копалин.

Різнорманітність ґрунтів. Склад ґрунту. Взаємодія живого і неживого в ґрунті. Значення ґрунту в природі та для життя людей.

Склад повітря, його властивості. Атмосфера. Охорона атмосфери. Рух повітря, виникнення вітрів. Використання енергії вітру людиною. Охорона повітря від забруднення.

Погода. Прогноз погоди та його значення. Демонстрація метеорологічних приладів (термометр, опадомір, флюгер, барометр). Календар погоди.

Клімат. Екваторіальний, тропічний, помірний, арктичний та антарктичний кліматичні пояси. Пустелі. Типи пустель, їхній рослинний і тваринний світ. Природні зони Середземномор'я, рослинність. Природа субтропіків на різних материках. Географічне положення і клімат степу, лісостепу, лісової зони, їхній рослинний і тваринний світ. Тундра, полярні пустелі. Арктика. Органічний світ Антарктиди.

Земля — планета людей. Чисельність і розміщення людей на Землі. Раси й народи. *Материки та океани на Землі.* Євразія — найбільший материк. Африка — найжаркіший материк Землі. Північна Америка. Південна Америка. Австралія — найсухіший материк. Антарктида — найхолодніший материк.

Біологія — наука про живу природу. Клітина та її будова. Одно- й багатоклітинні організми. *Рослини.* Будова квіткових рослин. Розмноження насінням, розмноження іншими органами. Водорості. Мохи. Хвоці, папороті. Хвойні рослини. Культурні рослини. Декоративні рослини. Лікарські рослини. Сезонні зміни в житті рослин. Охорона рослин.

Тварини. Живлення тварин. Розмноження. Сезонні зміни. Охорона тварин.

Гриби. Віруси. Дроб'янки.

Організм людини. Основні системи органів тіла людини та їхнє значення в житті людини. Шкіра. Будова шкіри та її значення для організму людини. Правила гігієни. Рух людини. Кістки. Основні частини скелета, їхнє призначення. Перша допомога при переломах. М'язи. Їхнє призначення. Травлення. Харчування і склад їжі. Органи травлення.

Попередження захворювань органів травлення. Органи дихання. Попередження захворювань органів дихання. Кров, її значення для організму. Органи кровообігу. Бережне ставлення до серця та його тренування. Перша допомога при кровотечах. Мозок — орган управління. Нервова система. Що шкодить нервовій системі та як її берегти. Органи чуття. Око — орган зору. Вуха — орган слуху. Ніс — орган нюху. Язик — орган смаку. Шкіра — орган дотику. Гігієна органів чуття; попередження їх захворювань.

Я — українець

Фізико-географічне положення України (розташована на заході Євразії, у центральній частині Європи; вихід до Чорного й Азовського морів, через Чорне море — вихід до Атлантичного океану). Україна на фізичній карті світу. Рельєф України (Карпати й Кримські гори, рівнини, степи, ліси). Ґрунти України. Річки України (Дніпро, Дністер, Сіверський Донець). Червона книга України та її природні багатства. Адміністративно-територіальний устрій України. Київ — столиця України.

Україна — європейська держава. Сусіди України. Мандрівка політичною картою з України до країн Південної, Північної, Західної та Центральної Європи

3. Змістова лінія «Я — винахідник»

Здобувач освіти:

пояснює важливість того, що вивчає, для власного життя, розрізняє в ньому головне і другорядне [4 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

- *аналізує* та *формулює* проблему винахідницької задачі;
- *наводить* приклади проблем у навколишньому світі, що пов'язані з діяльністю людини [4 ПРО 4.1]

Здобувач освіти:

визначає відоме і невідоме у проблемі, висловлює докази правильності суджень [4 ПРО 4.2]

Здобувач освіти:

- *розповідає*, що таке суперечності, *наводить* приклади;
- *формулює* суперечності за схемою Г. Альтшулера; на основі теорії розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера *визначає* ідеальний кінцевий результат;
- *розв'язує* логічні задачі за принципом Діріхле [4 ПРО 4.2]

Здобувач освіти:

класифікує об'єкти навколишнього світу за кількома ознаками та властивостями [4 ПРО 4.3]

Здобувач освіти:

- *називає* ознаки організмів; ознаки подібності людини й тварин, ознаки відмінності людини від тварин;
- *порівнює* об'єкти (тіла) живої і неживої природи;
- *розповідає* про організм людини; *пояснює* значення гігієни в житті людини, збереження здоров'я;
- *пояснює* належність рослин, тварин, грибів і бактерій до організмів;
- *розповідає* про суттєві ознаки тварин і рослин, *наводить* приклади;
- *розповідає* про диких і свійських тварин, класи тварин (комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці), їх основні ознаки, *наводить* приклади;
- *пояснює*, як тварини пристосовуються до різних умов життя;
- *називає* умови, необхідні для нормального росту та розвитку рослин, і *розрізняє* органи квіткових рослин;
- *наводить* приклади рослин і тварин, що занесені до Червоної книги України, найпоширеніших рослин

	<p>і тварин своєї місцевості;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>порівнює</i> дерева, кущі, трав'янисті рослини; - <i>розповідає</i> про значення рослин для природи та життя людини; - <i>розповідає</i> про гриби, їх суттєві ознаки, показує на світлинах і називає їстівні та отруйні гриби; - <i>розповідає</i> про бактерії, їх суттєві ознаки, наводить приклади корисних і шкідливих бактерій; - <i>розповідає</i> про віруси, їх суттєві ознаки, наводить приклади захворювань людини, що спричинені вірусами [4 ПРО 4.3]
<p>Здобувач освіти: пропонує власний спосіб розв'язання обраної або запропонованої проблеми [4 ПРО 4.4]</p>	<p>Здобувач освіти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>формулює</i> гіпотези досягнення ідеального кінцевого результату; - <i>відтворює</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера; - <i>застосовує</i> алгоритм розв'язання винахідницьких задач під час розв'язування задач природознавчого характеру; - <i>виявляє</i> раціональні способи розв'язування винахідницьких задач; - <i>застосовує</i> метод організованого перебору варіантів, табличний метод, метод графів, метод міркувань, метод міркувань від супротивного, метод схематичного малюнка; - <i>застосовує</i> принцип Діріхле під час розв'язання логічних задач; - <i>розв'язує</i> задачі з теорії імовірності та задачі на відповідність; - <i>пропонує</i> різні способи використання об'єктів навколишнього світу в життєдіяльності людини [4 ПРО 4.4]
<p style="text-align: center;">Пропонований зміст</p> <p>Поняття про винахідництво. Теорія розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера. Методи розв'язання винахідницьких задач. <i>Алгоритм розв'язання винахідницьких задач Г. Альтшулера</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз винахідницької задачі, усвідомлення проблеми. 2. Формулювання суперечностей. 3. Визначення ідеального кінцевого результату. 4. Висування гіпотез подолання суперечностей. 5. Визначення оптимального розв'язання винахідницької задачі <p>Принцип Діріхле. Задачі на відповідність. Загальні прийоми розв'язування задач з теорії імовірності</p>	

Іншомовна освітня галузь
Іноземна мова. 1–2 класи¹
Пояснювальна записка

Головна **мета** навчання іноземної мови в початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями учнів початкових класів.

Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному закладі загальної середньої освіти надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати в межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови в початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, умотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні досягають рівня Pre A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;

---

¹Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст іншомовної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом іншомовної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

- читати й розуміти автентичні тексти різних жанрів та видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя в мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- здобуття знань про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу — носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
- розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;
- потреби подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;

• здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у закладах загальної середньої освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності
3	Математична компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; • створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; • спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; • застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність дотримуватись мережевого етикету
6	Уміння вчитися упродовж життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; • організовувати свій час і навчальний простір; • оцінювати власні навчальні досягнення. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • упевненість під час спілкування іноземною мовою; • подолання власних мовних бар'єрів;

		<ul style="list-style-type: none"> • наполегливість; • внутрішня мотивація та впевненість в успіху
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; • комунікабельність та ініціативність; • креативність
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювати власну позицію; • співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • толерантність у спілкуванні з іншими
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; • повага до багатства і розмаїття культур
10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами всіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови в спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та в закладах загальної середньої освіти. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної

свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища.

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та ухвалювати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення власних фінансових потреб;
- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми		

Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку	Ураховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку	Розуміє базові правила безпечної поведінки	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи		
Людина	Розуміє наслідки нерациональних дій людини на навколишнє середовище	Виявляє толерантне ставлення до людей	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу	Складає просте меню з корисних продуктів
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі		Обирає безпечний шлях пересування	Обирає оптимальний вид транспорту
Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя		

**Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
(комунікативна компетентність)**

Комунікативні види	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		1–2 класи
		Pre A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє короткі й прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння
		Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
	Зорове сприймання	Розпізнає знайомі слова в супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика
Інтеракційні	Усна взаємодія	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина) в анкеті або записці, використовуючи словник
	Онлайн-взаємодія	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання Розміщує онлайн прості вітання, вживаючи основні формульні вирази Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), використовуючи за потреби словник

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 2-го класу

Pre A1
Дескриптори відсутні

Лінгвістична компетенція на кінець 2-го класу

Лінгвістичний діапазон	Pre A1
Загальний	Вживає окремі слова та базові вирази задля надання простої інформації про себе
Лексичний	Дескриптори відсутні
Граматичний	Дотримується дуже простих принципів порядку слів у коротких реченнях
Фонологічний	

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (комунікативна компетентність).

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 2-го класу	
		Pre A1	
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє короткі й прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння
			Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
			Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
		Розуміння розмови між іншими людьми	Дескриптори відсутні
		Слухання наживо	Дескриптори відсутні
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє короткі й прості інструкції до дій, наприклад «Зупинись», «Зачини двері» тощо, які промовляються повільно, адресуються персонально, супроводжуються малюнками або жестами та за потреби повторюються
		Слухання радіо та аудіозаписів	Розпізнає вже знайомі слова, імена та числа у простих й коротко записаних текстах, що промовляються дуже повільно та чітко
		Аудіовізуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні

Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика
		Читання кореспонденції	Розуміє з листа, листівки або електронного повідомлення інформацію про подію, на яку його/її запросили, а також інформацію про день, час та місце події
			Розпізнає інформацію про час та місце у дуже простих записках та текстових повідомленнях від друзів (наприклад, «Повернусь о четвертій»), якщо в них немає абrevіатур
		Читання для орієнтування	Розуміє прості знаки, що зустрічаються щоденно (наприклад, «Парковка», «Зупинка», «Їдальня» тощо)
			Знаходить інформацію про місце знаходження, час та ціни на афішах, флаєрах та об'явах
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє найпростіший інформаційний матеріал, що містить знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або ілюстровані оповідання, де використовується знайома лексика
		Читання інструкцій	Розуміє дуже короткі й прості інструкції, що вживаються у знайомому щоденному контексті (наприклад, «Не паркуватись», «Заборонено» тощо), особливо, якщо вони супроводжуються ілюстраціями
Читання для задоволення	Дескриптори відсутні		
Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє прості запитання, що стосуються його/її безпосередньо, наприклад про ім'я, вік та адресу, або схожі речі, якщо людина питає чітко та повільно
			Розуміє просту особисту інформацію (наприклад, ім'я, вік, місце проживання, країна походження), коли люди представляють себе, за умови, якщо вони говорять чітко та повільно і звертаються безпосередньо, а також розуміє запитання на цю тему, спрямовані безпосередньо та особисто, хоча, можливо, питання необхідно буде повторити
			Розуміє певну кількість знайомих слів і вітань та вирізняє ключову інформацію, наприклад числа, ціни, дати та дні тижня, за умови, що мовлення дуже повільне та за необхідності повторюється
			Розуміє та використовує деякі базові, формульні вирази, на кшталт: «Так», «Ні», «Вибачте», «Прошу», «Дякую»
			Розпізнає прості вітання
			Вітається, називає своє ім'я, прощається
		Цілеспрямована співпраця	Дескриптори відсутні
		Отримання товарів та послуг	Здійснює прості покупки та/або замовляє їжу або напій, користуючись жестами для підкріплення своїх слів
		Обмін інформацією	Називає своє ім'я та запитує інших про ім'я
Вживає та розуміє прості числа у щоденному спілкуванні			
		Запитує про день, час доби та дату та може їх назвати	

			Запитує про дату народження та може назвати свою	
			Запитує про номер телефону та може назвати свій	
			Запитує про вік людини та може назвати свій	
			Ставить дуже прості запитання для отримання інформації (наприклад, «Що це?») і розуміє відповіді з 1–2 слів	
	Писемна взаємодія	В цілому	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкетах або записці, використовуючи словник	
		Листування	Пише, користуючись словником, короткі фрази та речення, надаючи базову персональну інформацію	
		Записки, повідомлення, бланки	Заповнює дуже прості реєстраційні форми з персональною інформацією: ім'я, адреса, національність	
	Онлайн	В цілому	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання	
		Онлайн-спілкування та дискусія	Розміщує онлайн прості вітання, вживаючи елементарні формульні вирази Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем	
		Цілеспрямована онлайн-співпраця	Робить вибір зі спадного меню під час простого замовлення онлайн (наприклад, продукт, розмір, колір) або заповнення анкети (наприклад, особисті дані) за умови наявності візуальної опори	
	Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина)
			Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе (наприклад, ім'я, вік, родина), вживаючи прості слова та формульні вирази, за можливості попередньої підготовки Виражає свої почуття, вживаючи прості слова (наприклад, «щасливий», «стомлений» тощо), супроводжуючи їх невербально
Тривалий монолог: надання інформації			Дескриптори відсутні	
Тривалий монолог: обґрунтування власної думки			Дескриптори відсутні	
Виступ перед аудиторією			Дескриптори відсутні	
Писемне продукування			Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), використовуючи за потреби словник
		Творче письмо	Дескриптори відсутні	
		Доповіді	Дескриптори відсутні	

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	1	2
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого в записі матеріалу (у межах)	
	1 хв	1–1,5 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	20–50	50–80
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	1–3	3
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	1–3	3–4
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	5–10	10–25

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльності вчителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад «Я, моя родина і друзі» + «Свята й традиції, Я, моя родина і друзі» + «Помешкання».

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкових класів ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно через сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

1-й клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік молодших членів родини	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось • називати/описувати когось/щось
Дозвілля	кольори іграшки дії дні тижня	
Природа	домашні улюбленці	

Свята (в Україні та у країні виучуваної мови)	назви свят вітання	<ul style="list-style-type: none"> • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • розуміти прості інформаційні знаки • вітати зі святом • виражати настрій
Харчування	просте меню	
Школа	шкільне приладдя шкільні меблі	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура
Clause	‘have’ in the present tense ‘be’ in the present tense
Determiner	‘this is’ for an introduction ‘a/an’ with single countable nouns possessive adjectives ‘my, your, his, her, its, our, their’ ‘how’ questions for time, measurement, size and quantity
Modality	‘can’ for ability
Noun	regular nouns – singular and plural
Phrase	‘be’ + adjective (size, colour, emotional state)
Pronoun	personal pronouns ‘I, you, he, she, it, we, they’ wh-questions
Verb	Imperatives

Іноземна мова. 3-4 класи²

Пояснювальна записка

Головна мета навчання іноземної мови в початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями учнів початкових класів.

Початковий етап навчання іноземної мови в сучасному закладі загальної середньої освіти надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати в межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови в початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів початкових класів.

У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, умотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової освіти. Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні вмінь:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;

---

² Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст іншомовної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом іншомовної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

- читати й розуміти автентичні тексти різних жанрів та видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування в письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий під час вивчення рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати в разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземних мов у реалізації мети початкової освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна та розвивальна функції.

Освітня функція спрямована на:

- усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя в мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі;
- здобуття знань про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови;
- залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної);
- розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою;
- формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо).

Виховна функція сприяє:

- формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу — носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя;
- розвитку культури спілкування, характерної для сучасного цивілізованого суспільства;
- емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує;
- розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування.

Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів:

- мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей;
- готовності брати участь в іншомовному спілкуванні;

- потреби подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови;
- здатності застосовувати знання й уміння в новій ситуації шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Компетентнісний потенціал галузі «Іноземні мови» у початковій школі

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання в закладах загальної середньої освіти на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; • популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції засобами іноземної мови. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності
3	Математична компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем
4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; • створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; • спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; • застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • готовність дотримуватись мережевого етикету
6	Уміння вчитися упродовж життя	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; • організувати свій час і навчальний простір; • оцінювати власні навчальні досягнення. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> • упевненість під час спілкування іноземною мовою; • подолання власних мовних бар'єрів; • наполегливість; • внутрішня мотивація та впевненість в успіху

7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; • комунікабельність та ініціативність; • креативність
8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювати власну позицію; • співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • толерантність у спілкуванні з іншими
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення цінності культури для людини й суспільства; • повага до багатства та розмаїття культур
10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є метапредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови в спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та в закладах загальної середньої освіти. Діяльність та уміння зі змістових ліній добираються відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії

та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля й розвитку суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- сприймання природи як цілісної системи;
- взаємозв'язок людини й навколишнього середовища;
- готовність обговорювати питання, пов'язані зі збереженням навколишнього середовища.

Реалізація змістової лінії «Громадянська відповідальність» сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків;
- формування толерантного ставлення до інших;
- уміння співпрацювати та ухвалювати спільні рішення.

Реалізація змістової лінії «Здоров'я і безпека» сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- розуміння правил безпечної поведінки;
- усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини;
- дотримання здорового способу життя.

Змістова лінія «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань.

Засобами іноземних мов учнів орієнтують на:

- усвідомлення власних фінансових потреб;
- продукування ідей та їх реалізацію;
- уміння визначати пріоритети та планувати дії.

Тема	Змістова лінія			
	Екологічна безпека та сталий розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова грамотність
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей		
		Вибудовує товариські стосунки з іншими		

Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку	Ураховує думку товаришів, обираючи той чи інший вид відпочинку	Розуміє базові правила безпечної поведінки	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережно ставиться до природи	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи		
Людина	Розуміє наслідки для навколишнього середовища нерациональних дій людини	Виявляє толерантне ставлення до людей	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу	Складає просте меню з корисних продуктів
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі		Обирає безпечний шлях пересування	Обирає оптимальний вид транспорту
Свята та традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя		

**Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
(комунікативна компетентність)**

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		3–4 класи
		A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке
	Зорове сприймання	Розуміє дуже короткі й прості тексти, читаючи їх пофразово, упізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби
Інтеракційні	Усна взаємодія	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює та вербально реагує на прості твердження щодо нагальних потреб і дуже знайомих тем
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина) в анкеті або записці, використовуючи словник
	Онлайн-взаємодія	Установлює базовий соціальний контакт онлайн, уживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання Розміщує прості онлайн-вітання, уживаючи основні формульні вирази Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), використовуючи за потреби словник

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

A1
Установлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання, представлення

Лінгвістична компетенція на кінець 4-го класу

Лінгвістичний діапазон	A1
Загальний	Володіє базовим діапазоном простих виразів про особисті деталі та потреби конкретного типу
	Використовує деякі базові структури в простих реченнях, дещо оминаючи або скорочуючи деякі елементи
Лексичний	Має елементарний словниковий запас для використання в конкретних ситуаціях
Граматичний	Використовує обмежену кількість простих граматичних структур та шаблонних речень у межах вивченого матеріалу
Фонологічний	Вимова дуже обмеженого репертуару вивчених слів та фраз може бути зрозумілою для співрозмовника з деякими труднощами
	Правильно вимовляє обмежену кількість звуків, а також правильно ставить наголос у простих знайомих словах та фразах
	Відтворює звуки виучуваної мови під уважним керівництвом учителя
	Артикулює обмежену кількість звуків, отже мовлення стає зрозумілим, якщо співрозмовник надає підтримку (наприклад, відтворює правильну вимову)

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (комунікативна компетентність).

Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівень та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 4-го класу
		A1
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому
		Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого
		Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке
		Розуміння розмови між іншими людьми
		Розуміє деякі слова та вирази, коли люди говорять про себе, родину, школу, хобі або оточення, якщо мовлення повільне й чітке
		Розуміє слова та короткі речення, слухаючи просту розмову (наприклад, між покупцем і продавцем у магазині), якщо мовлення повільне й дуже чітке
Слухання наживо	Розуміє в загальних рисах дуже просту інформацію, яка пояснюється у передбачуваній ситуації (наприклад, на екскурсії), якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу	
Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє інструкції, які даються ретельно й повільно, виконує короткі, прості вказівки	
		Розуміє, коли хтось повільно й чітко розповідає, де знаходиться предмет, якщо той перебуває в безпосередньому оточенні

			Розуміє числа, ціни та час, якщо вони повільно й чітко оголошуються через гучномовець (наприклад, на вокзалі або в магазині)
		Слухання радіо та аудіозаписів	Виокремлює конкретну інформацію (наприклад, місце та час) з коротких аудіо- та відеозаписів на знайому повсякденну тематику, якщо мовлення повільне та чітке
		Аудіовізуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні
Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розуміє дуже короткі й прості тексти, читаючи їх пофразово, упізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби
		Читання кореспонденції	Розуміє короткі й прості повідомлення на листівках
			Розуміє короткі й прості повідомлення (наприклад, розміщені в соцмережах або отримані на електронну скриньку) з пропозицією зустрітися в певному місці в певний час
		Читання для орієнтування	Упізнає знайомі імена, слова й базові фрази з простих оголошень у найпоширеніших повсякденних ситуаціях
			Розуміє інформацію в путівниках по торгових центрах (наприклад, інформацію про розташування відділів) та вказівниках (наприклад, місцезнаходження ліфтів)
			Розуміє базову інформацію у готелі (наприклад, години подачі сніданку)
			Знаходить і розуміє просту та важливу інформацію в рекламі, програмах заходів, листівках та брошурах
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє основний зміст простих інформаційних матеріалів, особливо за наявності ілюстрацій
			Розуміє короткі тексти зі сфери особистих інтересів (наприклад, новини про спорт, музику, подорожі тощо), написані простими словами з ілюстраціями чи малюнками
		Читання інструкцій	Розуміє короткий письмовий опис маршруту (як дістатися з пункту А до пункту Б)
Читання для задоволення	Розуміє короткі ілюстровані розповіді про повсякденне життя, написані простими словами		
	Розуміє в загальних рисах короткі ілюстровані оповідання, якщо зображення допомагають здогадатися про зміст тексту		
Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення
			Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє повсякденні вирази, що використовуються для задоволення простих конкретних потреб, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітко й повільно
			Розуміє ретельно й повільно артикульовані запитання та інструкції, звернені безпосередньо до нього/неї, дотримується простих вказівок

			Розуміє повсякденні вирази, уживані для задоволення простих потреб певного типу, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітке й повільне
			Бере участь у простій розмові фактологічного характеру на передбачувану тему (наприклад, рідна країна, родина, школа тощо)
			Представляється та використовує прості вирази для привітання і прощання
			Запитує, як справи, і вербально реагує на новини
			Спілкується про уподобання у спорті, їжі тощо, використовуючи обмежений діапазон мовних засобів, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітке та повільне
	Цілеспрямована співпраця		Розуміє запитання та інструкції, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітке та повільне
			Виконує прості інструкції, що включають час, місце числа тощо
	Отримання товарів та послуг		Просить дати певний предмет (наприклад, ручку, яблуко) та реагує на подібне прохання співрозмовника
			Просить про послугу, використовуючи прості вирази (наприклад, дати пити, відчинити вікно)
			Оперує категоріями чисел, кількості, вартості, часу
	Обмін інформацією		Ставить та відповідає на прості запитання, продукує та вербально реагує на прості твердження, що стосуються нагальних потреб чи дуже знайомих тем
			Ставить та відповідає на запитання про себе та інших людей (наприклад, місце проживання, знайомі)
			Визначає час, використовуючи такі фрази, як <i>наступного тижня, минулої п'ятниці, у листопаді, третя година</i>
			Повідомляє числа, кількість та вартість у обмежений спосіб
			Називає колір одягу або інших знайомих предметів, а також запитує про їхній колір
Писемна взаємодія	В цілому	Запитує та надає особисту інформацію у письмовій формі	
	Листування	Пише за допомогою словника повідомлення, онлайн-дописи, що складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання, уживаючи прості слова та формульні вирази	
		Пише короткі й прості листівки	
		Пише короткі й прості повідомлення друзям (наприклад, СМС), надаючи їм інформацію або запитуючи про щось	
	Записки, повідомлення, бланки	Пише числа та дати, своє ім'я, національність, адресу, вік, дату народження або прибуття до країни тощо (наприклад, у реєстраційному бланку готелю)	
Залишає прості повідомлення/записки, наприклад про те, куди пішли та коли повернуться (Пішов у магазин. Повернусь о 5 годині.)			
Онлайн	В цілому	Пише дуже прості повідомлення та онлайн-дописи, які складаються з низки коротких речень. Здійснює прості онлайн-покупки та робить заявки під наглядом дорослих	

		Онлайн-спілкування та дискусія	Пише за допомогою онлайн-перекладача дуже прості повідомлення та онлайн-дописи, які складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання тощо
			Використовує прості слова, смайлики та формульні вирази, стисло реагуючи на прості онлайн-дописи, вбудовані посилання та медіаоб'єкти, але на подальші коментарі відповідає лише стандартними виразами подяки чи вибачення
		Цілеспрямована онлайн-співпраця	Оформлює під наглядом дорослих прості онлайн-покупки та заявки, надаючи базову інформацію про себе (ім'я, e-mail чи номер телефону)
Продуктивні	Усне продукування	В цілому	Будує прості, здебільшого відокремлені фрази про людей і місця
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе, те, що робить, місце, де живе
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися
		Тривалий монолог: надання інформації	Описує за допомогою простих слів, виразів та кліше предмет чи малюнок, показуючи його іншим, якщо має змогу заздалегідь підготуватися
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
	Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні	
	Писемне продукування	В цілому	Надає у письмовій формі інформацію про себе (наприклад, уподобання, родина, домашні улюбленці), використовуючи прості слова та вирази
		Творче письмо	Пише прості фрази та речення про себе та уявних людей, про те, де вони живуть і що роблять
			Описує кімнату дуже простими словами
		Використовує прості слова та фрази для опису предметів, з якими стикається у повсякденному житті (наприклад, колір машини, її розмір)	

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	3	4
Сприймання на слух (аудіювання)	Обсяг прослуханого в записі матеріалу (у межах)	
	1,5–2 хв	2 хв
Зорове сприймання (читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	80–100	100–150
Усна взаємодія (діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	4	5
Усне продукування (монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	4–5	5–6
Писемне продукування (письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	25–40	40–50

Англійська мова

Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльності вчителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад «Я, моя родина і друзі» + «Свята й традиції», «Я, моя родина і друзі» + «Помешкання».

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкових класів ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно через сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

3-й клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	<ul style="list-style-type: none"> • називати/описувати когось/щось
Людина	зовнішність людини професії	<ul style="list-style-type: none"> • ставити запитання і відповідати на них
Помешкання	дім квартира, моя кімната умеблювання	<ul style="list-style-type: none"> • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди
Харчування	посуд назви продуктів	<ul style="list-style-type: none"> • вітати зі святом • виражати настрій
Природа й навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	<ul style="list-style-type: none"> • висловлювати уподобання • розуміти інформаційні вказівники
Свята та традиції України й країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	навчальні предмети розклад улюблений предмет	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns - plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	object personal pronoun
Verb	Present Simple for daily routines, facts and states regular/irregular Past Simple for finished time was/were with complement

4-й клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	місцепроживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання
Помешкання	види помешкань умеблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини й покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа й навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні й до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура
Adjective	comparative and superlative forms of adjectives
Adverb	adverbs and adverbials of frequency and movement
Clause	statements with subject + verb + object
Conjunction	basic connectors 'but/and/or' 'because' for causes and reasons
Determiner	'how' questions for time, measurement, size and quantity 'a/an' with jobs
Modality	'would like to' + infinitive
Verb	Present Continuous, Future Simple for plans and intentions

Технологічна освітня галузь
Дизайн і технології. 1–2 класи³
Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Метою навчання дизайну і технологій є розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв’язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, культурного й національного самовираження.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- виховання естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія **«Інформаційно-комунікаційне середовище»** охоплює вивчення питань гармонійного поєднання функціональності та естетичності у виробках; пошук та опрацювання тематичної інформації у взаємодії з іншими; дослідження природних, штучних і синтетичних матеріалів; розрізнення та читання графічних зображень; конструювання виробів з готових деталей.

Змістова лінія **«Середовище проєктування»** спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнів, створення умов для продукування ідей, вибору особисто привабливих об’єктів праці; проєктування — моделювання

---

³Мета, обов’язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст технологічної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов’язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом технологічної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

і конструювання; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів за їхніми властивостями; читання інструкційних карток із зображеннями для поетапного виготовлення виробу.

Змістова лінія «Середовище техніки і технологій» передбачає формування навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними інструментами та пристосуваннями; поетапне виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій; раціональне використання матеріалів.

Змістова лінія «Середовище соціалізації» спрямована на формування здатності оцінювати та презентувати результати проектно-технологічної діяльності, обговорювати їх з іншими; ефективно використовувати створені вироби; долучатися до благодійної діяльності; виконувати трудові дії в побуті для самообслуговування та якісного облаштування життєвого простору.

Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем, розв'язання життєвих проблем, встановлення взаємозв'язків з іншими освітніми галузями. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів праці вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу — індивідуально, у парі або групі, оцінювання і презентація результатів навчання. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>спостерігає</i> за природними об'єктами [1 ТЕО 1.3]; <i>збирає і заготовляє</i> природні матеріали [1 ТЕО 1.3; 3.1]; <i>організовує</i> робоче місце [1 ТЕО 4.2]; <i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять [1 ТЕО 4.3]; <i>виготовляє</i> поетапно вироби з природних матеріалів за зображеннями або творчим задумом з допомогою дорослих [1 ТЕО 1.4]; <i>розрізняє</i> вироби декоративно-ужиткового мистецтва [1 ТЕО 2.2]; <i>описує</i> приклади виробів з різних джерел інформації (підручник, фотографії, каталоги, посібники, інтернет-ресурси, музеї, фільми, мультфільми тощо) [1 ТЕО 2.2]; <i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва [1 ТЕО 2.1];</p>	<p>Природне середовище України. Природні матеріали рідного краю. Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять. Організація робочого місця. Матеріали, інструменти та пристосування. Вироби з природних матеріалів. Приклади виробів декоративно-ужиткового мистецтва (витинанка, гончарство, ткацтво, різьблення, писанкарство, аплікація, вишивка тощо). Джерела інформації. Види матеріалів (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик тощо). Елементи графічної грамоти. Види конструкторів, навчальних наборів (LEGO, мозаїка, конструктор із дерева, металу, магнітний, банчемс тощо)</p>

<p><i>називає та обговорює</i> в групі матеріали, корисність і естетичну цінність різних виробів [1 ТЕО 1.1; 1.3];</p> <p><i>розпізнає</i> матеріали для моделювання, конструювання і виготовлення виробів візуально та на дотик [1 ТЕО 1.3];</p> <p><i>пояснює</i> доцільність використання матеріалів вторинної переробки для збереження природних ресурсів (водоймищ, лісу, тварин, корисних копалин тощо) [1 ТЕО 3.2];</p> <p><i>розрізняє</i> основні креслярські інструменти, лінії, види графічних зображень [1 ТЕО 1.2];</p> <p><i>читає</i> елементарні графічні зображення [1 ТЕО 1.2];</p> <p><i>складає</i> плоскі та об'ємні геометричні форми, вироби з деталей конструкторів або інших готових елементів (архітектурні споруди, транспортні засоби, роботи тощо) з допомогою дорослих, самостійно, у парі або групі [1 ТЕО 1.4]</p>	
Середовище проєктування	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору особисто привабливого об'єкта праці [1 ТЕО 1.1];</p> <p><i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт праці із запропонованих з допомогою вчителя; [1 ТЕО 1.1];</p> <p><i>пояснює</i> функціональну та естетичну цінність обраного для проєктування і виготовлення виробу [1 ТЕО 1.1];</p> <p><i>розглядає</i> моделі, подібні до обраного виробу (моделі-аналоги) [1 ТЕО 1.4]</p>	<p>Виявлення проблеми.</p> <p>Обґрунтований вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення</p>
<p><i>здійснює</i> розмічання ліній на папері і картоні [1 ТЕО 1.4];</p> <p><i>описує</i> усно модель спроектованого виробу; [1 ТЕО 1.4];</p> <p><i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо) [1 ТЕО 1.3; 1.4];</p> <p><i>добирає</i> матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробу, зокрема і вторинні (природні, штучні, синтетичні) [1 ТЕО 1.3; 3.1];</p> <p><i>розрізняє</i> традиційні і сучасні технології виготовлення виробів (аплікація, ліплення, писанкарство, квілінг тощо) [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>читає</i> графічні зображення для поетапного виготовлення виробу з допомогою дорослих [1 ТЕО 1.2]</p>	<p>Дизайнерське проєктування — моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт тощо).</p> <p>Графічні зображення для поетапного виготовлення виробу плоскої та об'ємної форми</p>

Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>виготовляє</i> поетапно корисний естетичний виріб за визначеною послідовністю самостійно або з допомогою дорослих [1 ТЕО 2.2];</p> <p><i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або трафаретів та <i>вирізує</i> їх [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>розміщує</i> деталі виробу на площині [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>застосовує</i> нероз'ємні з'єднання (склеювання, причіплювання / пластилін, глина / тощо) [1 ТЕО 2.1];</p> <p><i>оздоблює</i> деталі виробу з використанням традиційних та сучасних технологій [1 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>раціонально</i> використовує матеріали (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик тощо), зокрема і вторинні з допомогою дорослих [1 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування, органайзери.</p> <p>Виготовлення виробу за інструкційними картками з графічними зображеннями.</p> <p>Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо).</p> <p>Раціональне розмічання та обробка матеріалів</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>пояснює</i> корисність та естетичність створеного виробу [1 ТЕО 1.1; 1.5];</p> <p><i>презентує</i> результати власної або колективної проєктно-технологічної діяльності, обговорює їх з іншими [1 ТЕО 1.5];</p> <p><i>долучається</i> спільно з батьками до благочинної діяльності в групах зі створеними виробами, зокрема для українських воїнів [1 ТЕО 2.1; 4.1];</p> <p><i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим [1 ТЕО 1.5; 4.1];</p> <p><i>розрізняє</i> професії дорослих у сім'ї та родині в сфері матеріального і нематеріального виробництва [1 ТЕО 4.1];</p> <p><i>виконує</i> трудові дії в побуті: <i>доглядає</i> за одягом та взуттям (<i>зав'язує</i> шалик, пояс, шнурки тощо) [1 ТЕО 4.1; 4.2];</p> <p><i>пояснює</i> правила догляду за домашніми тваринами, рослинами і <i>доглядає</i> за потреби [1 ТЕО 4.1];</p> <p><i>ремонтує</i> нескладні пошкодження книг, іграшок за потреби [1 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3];</p> <p><i>сервірує</i> нескладні страви (чай, канапки, тістечка тощо) за наочним прикладом з допомогою дорослих або спільно зі старшими учнями [1 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проєкту.</p> <p>Презентабельність та реклама.</p> <p>Діяльність у групах та середовищі.</p> <p>Благочинна діяльність для задоволення потреб інших людей.</p> <p>Світ професій.</p> <p>Побутове самообслуговування</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>досліджує</i> природні матеріали за формою, кольорами, властивостями (візуально, на дотик) [2 ТЕО 1.3];</p> <p><i>порівнює</i> природні і рукотворні форми [2 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>організовує</i> робоче місце [2 ТЕО 4.2];</p> <p><i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять [2 ТЕО 4.3];</p> <p><i>створює</i> поетапно композицію та вироби з природних матеріалів за зображеннями, зразком або власним задумом [2 ТЕО 1.1; 1.4];</p> <p><i>порівнює</i> традиційні і сучасні вироби декоративно-ужиткового мистецтва за матеріалами, техніками виконання, функціональними та естетичними властивостями [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>розрізняє</i> основні види народних декоративних візерунків, орнаментів [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до виробів декоративно-ужиткового мистецтва [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва [1 ТЕО 2.1; 2.2];</p> <p><i>розрізняє</i> види матеріалів та називає сфери їхнього використання [2 ТЕО 1.3];</p> <p><i>досліджує</i> властивості матеріалів візуально та на дотик [2 ТЕО 1.3];</p> <p><i>аргументує</i> доцільність використання вторинних матеріалів для збереження навколишнього середовища [2 ТЕО 3.2];</p> <p><i>моделює</i> виріб з деталей конструктора за графічними зображеннями або власним задумом (самостійно, у парі або групі) [2 ТЕО 1.4]</p>	<p>Природне і штучне середовище. Матеріали. Спостереження, імітація, фантазування. Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм. Організація робочого місця. Інструменти та пристосування. Моделі-аналоги. Характеристики традиційних і сучасних виробів декоративно-ужиткового мистецтва, знайомство з народними умільцями свого краю (реально або віртуально). Властивості матеріалів (природні матеріали, папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, тканина, нитки, шнури, дріт, пластик, пінопласт тощо). Конструктори, навчальні набори з графічними зображеннями, інструкційними картками</p>
Середовище проєктування	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору об'єкта праці та обговорює їх з іншими [2 ТЕО 1.1];</p> <p><i>оцінює</i> проєктні ідеї — власні та інших [2 ТЕО 1.1];</p>	<p>Виявлення проблеми. Вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення.</p>

<p><i>пояснює</i> вибір особисто привабливого об'єкта праці, відповідаючи на запитання дорослих [2 ТЕО 1.1; 2.2];</p> <p><i>обдумує</i> план реалізації задуму в матеріалі [2 ТЕО 1.1; 2.2];</p> <p><i>прогнозує</i>, яким має бути виріб, його функціональну й естетичну цінність [2 ТЕО 1.1; 1.4];</p> <p><i>порівнює</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги) [2 ТЕО 1.4];</p> <p><i>моделює</i> виріб з елементами фантазування [2 ТЕО 1.4];</p> <p><i>описує</i> модель свого виробу [2 ТЕО 1.4];</p> <p><i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо) [2 ТЕО 1.4; 1.3];</p> <p><i>добирає</i> матеріали для виготовлення виробу, застосовує вторинні матеріали [2 ТЕО 1.3];</p> <p><i>використовує</i> традиційні та сучасні технології виготовлення виробів (комбінована аплікація, оригамі, кірігамі, квілінг, витинанка тощо) [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>пояснює</i> визначену послідовність виготовлення спроектованого виробу за зображеннями [2 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Дизайн-проектування — моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт тощо).</p> <p>Графічні зображення для послідовного виготовлення виробу пласкої та об'ємної форми.</p> <p>Поетапне проектування технології виготовлення виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії [2 ТЕО 2.1; 4.3];</p> <p><i>виготовляє</i> поетапно виріб за визначеною послідовністю [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>здійснює</i> розмічання ліній на папері та картоні [2 ТЕО 2.1];</p> <p><i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або трафаретів [2 ТЕО 2.1];</p> <p><i>з'єднує</i> деталі та <i>оздоблює</i> їх з використанням традиційних і сучасних технологій [2 ТЕО 2.1];</p> <p><i>дотримується</i> послідовності виготовлення виробу з допомогою вчителя [2 ТЕО 2.2];</p> <p><i>раціонально</i> використовує матеріали, зокрема і вторинні [2 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування. Виготовлення виробу за графічними зображеннями. Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо).</p> <p>Раціональне використання матеріалів</p>

Середовище соціалізації

<p><i>обґрунтовує</i> соціальну, функціональну та естетичну цінність створеного виробу [2 ТЕО 1.5];</p> <p><i>оцінює та презентує</i> результати власної проєктно-технологічної діяльності [2 ТЕО 1.5];</p> <p><i>обговорює</i> результати з іншими [2 ТЕО 1.5];</p> <p><i>долучається</i> до благодійної діяльності в групах із власноруч створеними виробами [2 ТЕО 2.1; 4.1];</p> <p><i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим, бережливо ставитися до природного середовища [2 ТЕО 1.5; 4.1];</p> <p><i>висловлює</i> емоційно-ціннісне ставлення до професій дорослих у сім'ї та родині своїх друзів, однокласників [2 ТЕО 4.1];</p> <p><i>виконує</i> трудові дії в побуті: дрібний ремонт, догляд за одягом, взуттям, засобами гігієни (упорядкування, чищення, пришивання гудзика тощо) [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3];</p> <p><i>ремонтує</i> нескладні пошкодження книг, іграшок, шкільного приладдя тощо за потреби [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3];</p> <p><i>готує та сервірує</i> нескладні страви за наочним прикладом з допомогою дорослих або спільно зі старшими учнями, <i>дотримується</i> культури поведінки за столом, гостинно <i>пригощає</i> батьків, друзів тощо [2 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Цінність виконаного проєкту для соціальної сфери.</p> <p>Презентабельність та реклама.</p> <p>Благочинна та природоохоронна діяльність в групах і середовищі.</p> <p>Світ професій соціальної сфери.</p> <p>Побутове самообслуговування</p>
---	--

Дизайн і технології. 3–4 класи⁴

Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Метою цієї освітньої галузі є цілісний розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових і проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем, культурного й національного самовираження.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних та естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в різних матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних і сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення вдосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети й завдань інтегрованого курсу «Дизайн і технології» здійснюється за **змістовими лініями**, які відображають структуру розвитку особистості та завершеного циклу проєктно-технологічної діяльності: «Інформаційно-комунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія **«Інформаційно-комунікаційне середовище»** забезпечує розвиток асоціативно-образного та критичного мислення, оволодіння базовими знаннями в партнерській взаємодії, що формують цілісне уявлення про виробничу сферу людської діяльності, а також є підґрунтям для реалізації творчого потенціалу учнів під час засвоєння навчального матеріалу наступних змістових ліній, які структуровані за способами інтегрованої проєктно-технологічної діяльності.

Змістова лінія **«Середовище проєктування»** спрямована на розвиток аналітичного, просторового і творчого мислення, уміння працювати в команді, створення умов для оволодіння елементами дизайну: виявлення проблем,

---

⁴ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст технологічної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом технологічної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

продукування ідей, вибору соціально та особистісно значущих об'єктів проєктування; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів для виготовлення виробу за їхніми властивостями; експериментування з матеріалами і технологіями для реалізації власних ідей; планування технології послідовності виготовлення виробу.

Змістова лінія **«Середовище техніки і технологій»** передбачає розвиток логічного та алгоритмічного мислення, психомоторних здібностей, здатності до координування дій і взаємодопомоги; навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними, механічними інструментами й пристосуваннями; умінь поетапного виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій, раціональної обробки різних матеріалів.

Змістова лінія **«Середовище соціалізації»** спрямована на розвиток емоційного інтелекту; оцінювання і самооцінювання процесу та результатів власної або спільної проєктно-технологічної діяльності; розвиток здатності презентувати освітні результати, обговорювати їх з іншими, ефективно використовувати створені вироби; формування досвіду добродійної діяльності, підприємливості, гостинності; виконання трудових дій у побуті, розвиток прагнення якісно і безпечно облаштовувати свій життєвий простір.

Програма надає можливість розв'язувати реальні життєві проблеми, реалізовувати інтегративні та творчі можливості проєктно-технологічної діяльності, встановлювати взаємозв'язки з іншими освітніми галузями, співпрацювати з експертами різних професійних сфер за межами школи.

Інтегрований курс **«Дизайн і технології»** може цілісно реалізовувати завдання технологічної та інформатичної галузей. У такому разі на його вивчення надається 70 навчальних годин на рік (2 навчальні години на тиждень). Цифрові пристрої та комп'ютерні технології використовуються на різних етапах навчання, під час документування й оцінювання процесу створення виробу та його результатів.

Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів проєктно-технологічної діяльності вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність.

Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу — індивідуально, у парі або в групі, оцінювання і презентація освітніх результатів. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеці праці та санітарних нормах.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> предмети побуту в традиційному і сучасному інтер'єрі, матеріали, з яких вони зроблені [3 ТЕО 1.3];</p> <p><i>вибирає</i> та <i>аналізує</i> конструкцію обраного предмета побуту для виготовлення макета [3 ТЕО 1.1; 1.3; 1.4];</p> <p><i>створює</i> поетапно макет предмета побуту за зображеннями, зразком, описом або власним задумом [3 ТЕО 1.4];</p> <p><i>пояснює</i> культурне розмаїття українського суспільства, місцеві традиції [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>визначає</i> кольорову гаму та особливості побудови й розташування орнаментів на зразках декоративно-ужиткового мистецтва [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>упорядковує</i> орнаменти за кольоровою гамою та видами (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні) [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>аналізує</i> інформацію з різних джерел (підручник, фотографії, каталоги, посібники, комп'ютерні програми, інтернет-ресурси, музеї, фільми тощо) [3 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>розробляє</i> або <i>добудовує</i> орнамент із самостійно вибраних матеріалів [3 ТЕО 1.4; 2.1];</p> <p><i>досліджує</i> властивості тканих і нетканих матеріалів на дотик та візуально [3 ТЕО 1.3];</p> <p><i>розрізняє</i> види тканих і нетканих матеріалів натурального походження (рослинного і тваринного) та способи їх виготовлення [3 ТЕО 1.3];</p> <p><i>виготовляє</i> виріб із тканих і нетканих матеріалів, зокрема вторинних [3 ТЕО 1.4; 2.2; 3.1; 3.2];</p> <p><i>розрізняє</i> і <i>використовує</i> креслярські інструменти та лінії [3 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>вимірює</i> розміри предметів за допомогою лінійки [3 ТЕО 1.4];</p> <p><i>виконує</i> розгортку об'ємних фігур, зокрема з використанням цифрових пристроїв [3 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>експериментує</i>, добудовуючи виготовлені розгортки за потреби і за бажанням [3 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>розробляє</i> макет об'ємних фігур індивідуально або в групі [3 ТЕО 1.4]</p>	<p>Предмети побуту в інтер'єрі.</p> <p>Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо).</p> <p>Макетування предметів побуту.</p> <p>Приклади орнаментів декоративно-ужиткового мистецтва за регіонами України. Зустрічі з майстрами. Обговорення вражень. Створення орнаменту з різних матеріалів (картон, папір, пластилін, глина, крупи, насіння, тканина, нитки, блискітки, бісер тощо).</p> <p>Ткани і неткани матеріали натурального походження (тканина, нитки, повсть, фетр, трикотаж тощо). Вироби із тканих і нетканих матеріалів.</p> <p>Креслярські інструменти та лінії.</p> <p>Конструктори, навчальні набори з різних матеріалів (деревинних, металевих, синтетичних тощо), зокрема виготовлені власноруч. Макетування об'ємних фігур</p>

Середовище проєктування

досліджує проблеми та потреби у створенні виробів [3 ТЕО 1.1; 4.1];
вибирає об'єкт проєктування і виготовлення із запропонованих або власних ідей [3 ТЕО 1.1];
розробляє план реалізації задуму в матеріалі та критерії оцінювання майбутнього виробу [3 ТЕО 1.1];
аналізує моделі, подібні до обраного виробу (моделі-аналоги), для продукування нових ідей [3 ТЕО 1.4];
розрізняє і використовує формат композиції (горизонтальний, вертикальний), симетричні й асиметричні форми, рівновагу, спектр кольорів, теплі і холодні кольори та відтінки [3 ТЕО 1.4];
виконує завдання з продовженням: добудовує, домальовує, удосконалює або розробляє композицію виробу (засобами малюнка, ескізу, макета), зокрема з використанням цифрових пристроїв [3 ТЕО 1.2; 1.4];
застосовує творчі методи проєктування — переносить форми природних і рукотворних об'єктів на власну модель (метод біоніки) [3 ТЕО 1.4];
описує модель спроектованого виробу [3 ТЕО 1.2; 1.4];
добирає матеріал для виготовлення спроектованого виробу [3 ТЕО 1.3];
розраховує орієнтовні витрати на виготовлення виробу [3 ТЕО 3.1];
планує послідовність технологічних операцій для виготовлення спроектованого виробу (пласкої та об'ємної форми) [3 ТЕО 1.1; 2.2]

Обґрунтування виявленої проблеми та вибору об'єкта проєктування і виготовлення. Комунікативна взаємодія. Дизайнерське проєктування — моделювання та конструювання. Експериментування з використанням різних матеріалів, симетричних і асиметричних форм, спектру кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат. Технологічна послідовність виготовлення виробу

Середовище техніки і технологій

розрізняє види ручних та механічних інструментів і пристосувань [3 ТЕО 2.1];
працює з інструментами й пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії [3 ТЕО 2.1; 4.3];
організовує робоче місце [3 ТЕО 4.2];
виготовляє поетапно виріб за інструкцією з визначеною послідовністю самостійно або спільно з поокремим розподілом частин роботи [3 ТЕО 2.2];
розмічає деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та *вирізує* їх [3 ТЕО 2.1];
обробляє деталі виробу за потреби [3 ТЕО 2.1];

Безпечна робота з ручними інструментами й пристосуваннями. Виготовлення виробу за інструкційними картками з описом або графічними зображеннями. Рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання. Технологічні операції обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо) Раціональне використання часу та матеріалів, зокрема вторинної переробки

<p><i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання [3 ТЕО 2.1]; <i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу за потреби [3 ТЕО 2.2]; <i>виготовляє</i> деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинка, вишивка, плетіння, мозаїка, пап'є-маше, скрапбукінг тощо) [3 ТЕО 2.2]; <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [3 ТЕО 3.1; 3.2]; <i>аналізує</i> свої помилки, за можливості виправляє їх [3 ТЕО 1.5]</p>	
Середовище соціалізації	
<p><i>обговорює</i> корисність, естетичність та якість індивідуально або спільно створених виробів [3 ТЕО 1.5]; <i>готує</i> презентацію та рекламу, зокрема з використанням цифрових пристроїв [3 ТЕО 1.5]; <i>презентує</i> результати власної або спільної проєктно-технологічної діяльності [3 ТЕО 1.5]; <i>виявляє повагу</i> до авторства власних робіт та інших осіб [3 ТЕО 1.5]; <i>оцінює</i> свою комунікативну діяльність, досягнення, труднощі [3 ТЕО 1.5]; <i>долучається</i> спільно з рідними та друзями до добродійної діяльності в групах із власноруч створеними виробами [3 ТЕО 2.2; 4.1]; <i>дотримується</i> правил спільної роботи в групі [3 ТЕО 1.5; 1.4]; <i>обґрунтовує</i> потребу допомагати іншим, робити корисні справи, подарунки, бережливо ставитися до природного середовища [3 ТЕО 1.1; 1.5; 3.2]; <i>виявляє</i> толерантність, милосердя, повагу до інших [3 ТЕО 1.1; 1.5]; <i>розрізняє</i> професії за сферами життєдіяльності [3 ТЕО 1.1; 2.1]; <i>пояснює</i> правила догляду за взуттям [3 ТЕО 4.1]; <i>уміє</i> правильно складати одяг, розвішувати його на плічках [3 ТЕО 4.1]; <i>лагодить</i> предмети побуту з нескладними пошкодженнями за потреби [3 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>вирощує</i> кімнатні рослини для класного приміщення або інших потреб [3 ТЕО 4.1]; <i>аналізує</i> послідовність приготування різних видів бутербродів та їхню користь для здоров'я [3 ТЕО 4.1]; <i>складає</i> серветки для святкового столу різними способами [3 ТЕО 4.1]</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проєкту. Презентація досягнень з використанням різних форм. Діяльність у групах та середовищі. Добродійна діяльність для задоволення потреб інших людей та навколишнього середовища. Світ професій. Побутове самообслуговування. Догляд за власним одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Види бутербродів. Складання серветок різними способами</p>

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> об'єкти техніки (виробничої, транспортної, побутової тощо) [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2];</p> <p><i>досліджує</i> історію розвитку техніки [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2];</p> <p><i>розрізняє</i> ручні знаряддя праці, механізми і машини, автоматичні пристрої [4 ТЕО 2.1];</p> <p><i>добирає</i> матеріали та інструменти для виготовлення макета об'єкта техніки [4 ТЕО 1.3];</p> <p><i>досліджує</i> традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва [4 ТЕО 1.4; 2.1; 2.2];</p> <p><i>аналізує, синтезує та використовує</i> інформацію з різних джерел [4 ТЕО 1.4; 2.2];</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до привабливих видів декоративно-ужиткового мистецтва [4 ТЕО 1.5];</p> <p><i>вибирає і виготовляє</i> виріб декоративно-ужиткового мистецтва [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2];</p> <p><i>досліджує</i> властивості зразків деревинних матеріалів і металів [4 ТЕО 1.3];</p> <p><i>класифікує</i> конструкційні матеріали за їхніми ознаками і властивостями [4 ТЕО 1.3];</p> <p><i>виготовляє</i> виріб з картону, шпону, фольги, дроту тощо [4 ТЕО 1.4];</p> <p><i>використовує</i> матеріали вторинної переробки для виготовлення нових виробів [4 ТЕО 3.2];</p> <p><i>визначає</i> розміри освітнього об'єкта — макета транспортного засобу (автомобіль, автобус, літак, корабель і т. ін.), будинку тощо [4 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>використовує</i> цифрові пристрої, креслярські інструменти, лінії в побудові розгортки макета транспортного засобу, будинку тощо [4 ТЕО 1.2; 1.4];</p> <p><i>виготовляє</i> макет вибраного транспортного засобу або будинку [4 ТЕО 1.4]</p>	<p>Види техніки. Історія розвитку техніки.</p> <p>Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо).</p> <p>Макетування об'єкта техніки.</p> <p>Традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу в традиціях декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу з деревинних матеріалів і металів.</p> <p>Елементи графічної грамоти. Макетування.</p> <p>Конструктори, навчальні набори (з дерева, металу, магнітні). Конструювання з використанням ігрових комп'ютерних програм</p>
Середовище проєктування	
<p><i>обґрунтовує</i> актуальність виявленої проблеми [4 ТЕО 1.1];</p> <p><i>продукує</i> ідеї для розв'язання виявленої проблеми [4 ТЕО 1.1];</p> <p><i>формулює</i> мету своєї діяльності [4 ТЕО 1.1];</p> <p><i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт проєктування [4 ТЕО 1.1];</p>	<p>Виявлення проблеми, потреб у виготовленні виробів. Обмін інформацією. Вибір об'єкта проєктування.</p> <p>Оцінка можливостей, ресурсів і ризиків.</p> <p>Дизайн-проєктування — моделювання та конструювання. Композиція виробу.</p>

<p><i>узгоджує</i> власні потреби та потреби інших у виборі об'єкта проєктування [4 ТЕО 1.1]; <i>планує</i> дії для реалізації задуму в матеріалі [4 ТЕО 1.1]; <i>розробляє</i> критерії оцінювання майбутнього виробу [4 ТЕО 1.1]; <i>аналізує</i> моделі, подібні до обраного об'єкта проєктування (моделі-аналоги) [4 ТЕО 1.4]; <i>продукує</i> і <i>формулює</i> ідеї під час моделювання обраного об'єкта проєктування [4 ТЕО 1.4]; <i>визначає</i> і <i>використовує</i> формат, пропорції і масштаб, види композицій оздоблення виробу (предметні, сюжетні, декоративні) [4 ТЕО 1.2; 1.4]; <i>класифікує</i> і <i>використовує</i> кольори за властивостями: тон, насиченість, світлість [4 ТЕО 1.4]; <i>експериментує</i> з поєднанням кольорів, матеріалів; <i>комбінує</i>, <i>переставляє</i>, <i>замінює</i>, <i>оформляє</i>, <i>удосконалює</i> дизайн і конструкцію виробу [4 ТЕО 1.4]; <i>відображає</i> образ майбутнього виробу на папері, у макеті або в цифровому вигляді [4 ТЕО 1.2; 1.4]; <i>описує</i> модель свого виробу, аргументовано її відстоює [4 ТЕО 1.2; 1.4; 1.5]; <i>добирає</i> матеріали для виготовлення спроектованого виробу, зокрема і вторинні [4 ТЕО 1.3; 3.2]; <i>розраховує</i> орієнтовні витрати [4 ТЕО 3.1]; <i>планує</i> технологічну послідовність виготовлення індивідуально або спільно спроектованого виробу [4 ТЕО 1.1; 2.2]</p>	<p>Удосконалення моделі і конструкції виробу з використанням творчих методів: комбінування, переставляння, замінювання та ін. Властивості кольорів. Поєднання кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат на матеріали. Визначення технологічної послідовності виготовлення спроектованого виробу</p>
<p>Середовище техніки і технологій</p>	
<p><i>організовує</i> власну діяльність з виготовлення виробу індивідуально або в групі [4 ТЕО 1.1; 2.2]; <i>використовує</i> інструменти й пристосування, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії [4 ТЕО 2.1; 4.3]; <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та <i>вирізує</i> їх [4 ТЕО 2.1]; <i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання [4 ТЕО 2.1]; <i>виготовляє</i> виріб із використанням традиційних і сучасних технологій обробки матеріалів (витинанка, лозоплетіння, вишивка, шиття, плетіння, мозаїка, комбінована аплікація, оригамі, ниткографіка, скрапбукінг тощо) [4 ТЕО 2.1; 2.2];</p>	<p>Виготовлення виробу за визначеною послідовністю. Безпечне використання інструментів і матеріалів під час виконання технологічних операцій обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо). Рациональне використання часу та матеріалів</p>

<p><i>контролює та удосконалює</i> технологію виготовлення виробу [4 ТЕО 2.2]; <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні [4 ТЕО 3.1; 3.2]</p>	
Середовище соціалізації	
<p><i>дотримується</i> правил спільної роботи в групах [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]; <i>оцінює і обґрунтовує</i> цінність виконаних проєктів [4 ТЕО 1.5]; <i>описує</i> процес створення виробу, естетичні і технічні рішення [4 ТЕО 1.5]; <i>аналізує</i> ефективність своєї комунікативної діяльності в команді, зокрема в мережах [4 ТЕО 1.5]; <i>презентує</i> результати власної або спільної проєктно-технологічної діяльності, <i>обговорює</i> їх з іншими та <i>прогнозує</i> подальші плани щодо проєктно-технологічної діяльності [4 ТЕО 1.5]; <i>проявляє</i> ініціативність у природоохоронній та добродійній діяльності з власноруч створеними виробами [4 ТЕО 1.1; 2.2; 4.1]; <i>виявляє</i> готовність і здатність співпрацювати з іншими [4 ТЕО 1.1; 1.4; 1.5]; <i>охоче робить</i> подарунки, допомагає іншим [4 ТЕО 1.1; 4.1]; <i>критично оцінює</i> споживацькі звички, зокрема використання синтетичних виробів, що забруднюють навколишнє середовище [4 ТЕО 1.1; 3.2]; <i>розрізняє</i> предмети праці, основні види діяльності за професіями різних сфер життєдіяльності [4 ТЕО 1.1; 1.4; 2.2]; <i>читає, інтерпретує та оцінює</i> інструкції продуктів домашнього господарювання [4 ТЕО 4.1]; <i>розрізняє</i> корисні і шкідливі звички, пов'язані з уживанням їжі [4 ТЕО 4.1]; <i>виготовляє</i> запрошення для гостей [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>розробляє</i> прикраси для святкового столу [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>сервірує</i> святковий стіл спільно зі старшими [4 ТЕО 4.1; 4.3]; <i>пришиває</i> гудзики різними способами [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]; <i>вищує</i> спільно з однокласниками рослини, зелень за потреби [4 ТЕО 4.1]; <i>лагодить</i> пошкоджені предмети побуту за потреби [4 ТЕО 4.1; 4.2; 4.3]</p>	<p>Соціальна, функціональна, технологічна, естетична та економічна цінність індивідуально або спільно створених проєктів. Презентація досягнень та реклама. Авторство і співавторство. Добродійна діяльність у групах, середовищі для задоволення потреб інших людей та збереження природного середовища. Світ професій. Рекомендації щодо здорового харчування. Сервірування столу самостійно або спільно з іншими. Побутове самообслуговування. Догляд за одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Ремонт незначних пошкоджень предметів побуту</p>

Інформатична освітня галузь

Інформатика. 1–2 класи⁵

Пояснювальна записка

Метою навчання інформатики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій, формування інформатичної та інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів уявлення про роль інформаційно-комунікаційних технологій у житті людини;
- формування вмінь описувати об'єкти реальної та віртуальної дійсності різноманітними засобами подання інформації;
- формування початкових навичок інформаційної діяльності, зокрема вмінь опрацьовувати текстову та графічну інформацію;
- формування в дітей початкового досвіду використання комп'ютерної техніки для розв'язування навчальних, творчих і практичних задач;
- розвиток логічного, алгоритмічного, творчого та об'єктно орієнтованого мислення учнів.

За результатами формування предметної компетентності випускники початкової школи повинні використовувати початкові знання, уміння та навички для:

- доступу до інформації (знання про те, де шукати і як отримувати інформацію);
- опрацювання інформації;
- перетворення інформації з однієї форми в іншу;
- створення інформаційних моделей;
- оцінки інформації за її властивостями.

Програма побудована лінійно-концентрично (з горизонтальним поглибленням):

Рівні навчання Засоби та об'єкти навчання	2 клас	3 клас	4 клас
	Графічний редактор	Текстовий редактор	Середовище програмування
Змістові лінії			
Інформація. Дії з інформацією	+	+	зокрема пошук інформації у мережі «Інтернет»
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	+	+	+

⁵ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст інформатичної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом інформатичної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	+	+	+
Об'єкт. Властивості об'єкта	+	+	+
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	+	+	+
Алгоритми	+	+	+

2 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн- та онлайн-версії), зокрема графічний редактор середовища Scratch

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду [2 ІФО 1.1]; <i>наводить приклади</i> значення інформації для себе особисто [2 ІФО 1.1]; <i>називає</i> органи чуття, за допомогою яких людина отримує інформацію із навколишнього середовища [2 ІФО 1.1]; <i>наводить приклади</i> інформації в різних видах: текстовому, графічному, звуковому тощо [2 ІФО 1.1]; <i>розрізняє</i> правдиву і неправдиву інформацію, припущення і фантазію [2 ІФО 1.4]; <i>використовує</i> мережі для отримання інформації та спілкування під контролем дорослих [2 ІФО 3.3]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Навколишній світ та інформація. Види інформації за способом подання</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	
<p><i>розуміє</i>, що комп'ютер та інші комп'ютерні пристрої — це інструменти для виконання дій з інформацією [2 ІФО 1.1]; <i>наводить приклади</i> технічних засобів, що допомагають передавати інформацію, поширювати її [2 ІФО 1.1]; <i>використовує</i> цифрові пристрої в близькому для себе середовищі [2 ІФО 3.1]; <i>пояснює</i>, чому і як потрібно захищати себе і цифрові пристрої [2 ІФО 4.1]; <i>звертається</i> за допомогою у випадку наявності проблем та збоїв у роботі комп'ютера [2 ІФО 3.2]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Комп'ютерна техніка як засіб здійснення дій з інформацією</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>називає</i> об'єкти навколишнього світу, властивості конкретних об'єктів та значення властивостей [2 ІФО 1.3]; <i>описує</i> об'єкт, називаючи його властивості та значення [2 ІФО 1.3]; <i>порівнює</i> об'єкти за значеннями властивостей [2 ІФО 1.3]; <i>спостерігає</i> за об'єктами, <i>визначає</i> спільні та відмінні ознаки / властивості [2 ІФО 1.3];</p>	<p>Створення простих геометричних моделей об'єктів за описом їхніх властивостей. Зміна значень властивостей об'єкта (колір контуру, колір фону, форма об'єкта)</p>

<p>наводить приклади об'єктів, що відповідають заданим властивостям, оцінює результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	
<p>Комп'ютерні програми. Меню та інструменти</p>	
<p>запускає знайомі програми [2 ІФО 2.4]; завершує роботу з програмою [2 ІФО 2.4]; називає інструменти малювання в графічному редакторі [2 ІФО 2.4]; обирає інструмент малювання для досягнення конкретного результату, створює нескладні малюнки за зразком [2 ІФО 2.4]; створює зображення об'єктів, що складаються з геометричних фігур та змінює значення властивостей [2 ІФО 2.4]; уміє змінити колір контуру або тла об'єкта, обравши за зразок колір іншого об'єкта за допомогою відповідних інструментів графічного редактора [2 ІФО 2.4]; виконує завдання з розфарбування або перефарбування малюнків [2 ІФО 2.4]; пропонує власні кольорові рішення малюнка [2 ІФО 2.4]; пояснює добір кольорів [2 ІФО 2.4]; оцінює результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Меню комп'ютерної програми. Огляд різних прикладів меню. Інструменти комп'ютерних програм. Графічний редактор. Інструменти графічного редактора та їх налаштування. Створення та редагування нескладних малюнків. Добір кольорової гами малюнка. Збереження малюнків</p>
<p>Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання</p>	
<p>об'єднує об'єкти за їхніми властивостями або значеннями властивостей [2 ІФО 1.3]; створює візуальні відповіді до простих та складених геометричних задач [2 ІФО 2.4]; виділяє та переносить фрагменти малюнка [2 ІФО 2.4]; створює графічні відповіді до навчальних завдань [2 ІФО 2.4]; знаходить приклади повторення і послідовності дій у повсякденній діяльності, близькому для себе середовищі [2 ІФО 2.1]; визначає закономірність об'єктів [2 ІФО 1.3]; відтворює послідовність об'єктів із заданою закономірністю [2 ІФО 2.1]; оцінює результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Перенесення фрагментів малюнка. Виділення і впорядкування даних за певною ознакою. Прості та складені сюжетні геометричні задачі. Копіювання фрагментів малюнка</p>
<p>Лінійні алгоритми</p>	
<p>визначає послідовність кроків для виконавців [2 ІФО 2.1]; знаходить помилки у алгоритмах [2 ІФО 2.2]; визначає результат виконання лінійного алгоритму побудови простого геометричного зображення [2 ІФО 2.2]; створює малюнок за лінійним алгоритмом [2 ІФО 2.4]; пропонує власні алгоритми створення нескладних геометричних зображень [2 ІФО 2.4]; оцінює результати своїх навчальних досягнень [2 ІФО 2.2]</p>	<p>Створення малюнків за готовими алгоритмами. Складання власних графічних алгоритмів</p>
<p>Додаткові теми: графічні онлайн-редактори, редагування малюнків за допомогою програмного забезпечення смартфонів</p>	

Інформатика. 3–4 класи⁶

Пояснювальна записка

Метою інформатичної освітньої галузі є формування в здобувача освіти інформаційно-комунікаційної та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання завдань з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного, аналітичного, синтетичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу, формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Головними завданнями є формування умінь

- знаходити та опрацьовувати інформацію з використанням пошукових систем;
- створювати інформаційні об'єкти та опрацьовувати їх у програмних середовищах;
- здійснювати індивідуальну й колективну діяльність в інформаційному середовищі;
- критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем;
- дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії;
- дотримуватися правил безпечної роботи з комп'ютерними пристроями.

Реалізація мети і завдань навчального предмета здійснюється за змістовими лініями «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання», «Алгоритми».

Змістова лінія «**Інформація. Дії з інформацією**» базується на розумінні дитиною поняття «інформація». Здобувачі освіти мають уміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування, ефективно використовувати інформацію. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання в навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

---

⁶ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст інформатичної освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом інформатичної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

Змістова лінія «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією» передбачає формування уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій інформаційний простір. Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

У ході реалізації змістової лінії «Об'єкт. Властивості об'єкта» розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Діти мають наводити із власного життя приклади різних об'єктів, їхніх властивостей і значень цих властивостей, упорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень властивостей об'єктів на подальше їх використання та опрацювання. Учаться будувати складні об'єкти із запропонованих частин, зокрема самостійно доповнюючи з відсутніх компонентів, представляти інформацію про них різними способами — у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій; змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; досліджувати об'єкти за допомогою створених моделей. Об'єктний підхід має пронизувати навчання теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Змістова лінія «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання» забезпечує розвиток навичок створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах, зокрема в табличній формі; початкових навичок використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань; сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст; сприймати різноманіття графічних даних; створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення; презентувати інформацію у вигляді слайдів.

Змістова лінія «Алгоритми» спрямована на розвиток розуміння поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, основних алгоритмічних структур, зокрема слідування, розгалуження та повторення; умінь виконувати готові алгоритми, а також складати прості алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд; навичок шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців; уміння розв'язувати задачі з повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

Курс розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень.

Програма побудована лінійно-концентрично. Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Важливо, щоб здобувачі освіти зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Суттєвим є задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти, підтримка їхньої творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Особливості організації навчально-виховного процесу: для дотримання норм безпеки дитини рекомендується організувати навчання в закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор навчального закладу.

Оцінювання якості підготовки здобувачів освіти з предмета здійснюється в таких аспектах: 1) рівень володіння теоретичними знаннями; 2) здатність до застосування вивченого матеріалу в практичній діяльності; 3) свідоме та відповідальне ставлення до етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; 4) уміння співпрацювати; 5) використання матеріалу із повсякденного життя, навчальних предметів; 6) свідоме знання правил безпечної праці.

3 клас

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн-та онлайн-версії), текстовий редактор.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду [3 ІФО 1.1]; <i>розрізняє</i> види інформації за способом подання [3 ІФО 1.1];	Роль інформації в житті людини. Перетворення інформації з одного виду в інший. Способи подання повідомлень, носії повідомлень, символи, кодування і декодування. Структурування інформації.

<p><i>уміє</i> перетворювати одну форму подання інформації в іншу: (текстове — у графічне, числове — у текстове тощо) [3 ІФО 1.2]; <i>створює</i> папку та документи в ній [3 ІФО 1.2]; <i>пояснює</i> поняття «комп'ютерна мережа» [3 ІФО 1.1]; <i>розуміє</i> призначення програми-браузера [3 ІФО 3.2]; <i>уміє</i> використовувати гіперпосилання [3 ІФО 3.2]; <i>використовує</i> мережі для отримання достовірної інформації та спілкування [3 ІФО 3.3]; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої із цифрових та інших джерел [3 ІФО 1.4]; <i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів [3 ІФО 4.3]; <i>виявляє</i> повагу до авторства інших осіб [3 ІФО 4.3]</p>	<p>Поняття про мережу «Інтернет», програму-браузер, вебсторінку, вебсайт, гіперпосилання. Авторське право. Безпечна робота в інтернеті</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	
<p><i>розповідає</i> про історію виникнення пристроїв для роботи з інформацією [3 ІФО 1.1]; <i>називає</i> носії інформації [3 ІФО 1.1]; <i>розрізняє</i> технічні засоби для передавання, зберігання інформації [3 ІФО 1.1]; <i>використовує</i> пристрої для передавання інформації [3 ІФО 1.2]; <i>наводить приклади</i> пристроїв для введення та виведення інформації [3 ІФО 1.1]; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації [3 ІФО 1.4]; <i>пояснює</i> наслідки для власного здоров'я надмірного використання цифрових пристроїв [3 ІФО 4.1], [3 СЗО 1.1]</p>	<p>Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією. Джерело інформації. Носії інформації. Пристрої введення та виведення інформації. Введення текстових даних. Правила введення та редагування текстових даних</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>описує</i> текстові і графічні об'єкти [3 ІФО 1.3]; <i>порівнює</i> властивості текстових і графічних об'єктів за спільними і відмінними ознаками [3 ІФО 1.3]; <i>визначає</i> об'єкти, які відповідають заданим властивостям [3 ІФО 1.3]; <i>уміє</i> змінювати значення властивостей текстових і графічних об'єктів [3 ІФО 1.3]; <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей [3 ІФО 1.3]</p>	<p>Види об'єктів: текстові, графічні. Інформаційний об'єкт. Властивості об'єкта. Створення моделі об'єкта за заданими властивостями. Зміна значень властивостей об'єкта (колір тексту, шрифт, накреслення)</p>

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>розрізняє</i> сучасні пристрої для роботи з інформацією [3 ІФО 1.1];</p> <p><i>уміє</i> увімкнути та вимкнути комп'ютер та інші пристрої (за умови їх використання) [3 ІФО 1.2];</p> <p><i>використовує</i> необхідні значки на Робочому столі для запуску і роботи в програмах [3 ІФО 1.2];</p> <p><i>орієнтується</i> в середовищах для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики, завершує роботу з ними [3 ІФО 3.2];</p> <p><i>створює</i> зображення освітніх об'єктів [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Текстові редактори.</p> <p>Середовища для читання текстів.</p> <p>Закладки в тексті, цитати тощо.</p> <p>Віртуальні бібліотеки, довідники, енциклопедії, словники.</p> <p>Основні команди редагування: вирізати, копіювати, уставити, видалити.</p> <p>Уведення символів за допомогою клавіатури. Доповнення текстів зображеннями</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>створює</i> інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності [3 ІФО 2.4];</p> <p><i>створює</i> та <i>змінює</i> прості зображення;</p> <p><i>опрацьовує</i> та <i>використовує</i> інформацію з різних джерел [3 ІФО 2.4];</p> <p><i>уміє</i> заповнювати таблицю ознак для предметів з однієї групи (класу) [3 ІФО 1.3];</p> <p><i>розробляє</i> презентацію за логічною послідовністю [3 ІФО 2.4];</p> <p><i>доповнює</i> презентацію текстом, зображенням, схемою [3 ІФО 2.4];</p> <p><i>редагує</i> і <i>форматує</i> презентацію залежно від її призначення, <i>змінює</i> фон слайду; <i>застосовує</i> режим показу презентацій [3 ІФО 2.4]</p>	<p>Етапи створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах.</p> <p>Створення текстових інформаційних моделей, зокрема в табличній формі.</p> <p>Комп'ютерні презентації, редагування презентацій.</p> <p>Утворення нового слайду, текстового вікна / поля. Доповнення презентації текстом, зображенням, схемою.</p> <p>Форматування презентації. Режим показу презентації</p>
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури [3 ІФО 2.1];</p> <p><i>виконує</i>, <i>створює</i> та <i>записує</i> алгоритми [3 ІФО 2.1];</p> <p><i>уміє</i> діяти за інструкцією [3 ІФО 1.3];</p> <p><i>упорядковує</i> об'єкти за певними ознаками [3 ІФО 1.3];</p> <p><i>пояснює</i> наслідки порушення плану, алгоритму послідовності дій у близькому середовищі, готових програмах, іграх [3 ІФО 1.2];</p> <p><i>розрізняє</i> істинні та хибні висловлювання [3 ІФО 1.4]</p>	<p>Команди і виконавці, алгоритми, способи подання алгоритму.</p> <p>Запис лінійних алгоритмів.</p> <p>Створення зображень за власними алгоритмами.</p> <p>Знаходження та виправлення помилок в алгоритмах.</p> <p>Логічні висловлювання</p>

4 клас

Програмне забезпечення, яке використовується, — середовище програмування	
Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>уміє</i> здійснювати простий пошук інформації в мережі «Інтернет» [4 ІФО 1.2]; <i>знає</i> адреси деяких сайтів, зокрема електронних бібліотек, сайтів з навчальним контентом [4 ІФО 3.1]; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з різноманітних джерел [4 ІФО 1.4]; <i>розрізняє</i> факти і судження [4 ІФО 1.4]; <i>добирає</i> належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через інтернет [4 ІФО 4.2]; <i>пояснює</i> наслідки використання інформаційних технологій, відповідальність за свою діяльність в інтернеті [4 ІФО 4.1]; <i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів [4 ІФО 4.3]</p>	<p>Пошук інформації в мережі «Інтернет». Інформаційна взаємодія. Критичне оцінювання інформації</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій з інформацією	
<p><i>наводить</i> приклади сучасних різновидів комп'ютерних пристроїв [4 ІФО 1.1]; <i>зберігає</i> дані на цифрових носіях [4 ІФО 1.2]; <i>пояснює</i>, як організована робота з даними в будь-якому цифровому пристрої [4 ІФО 1.2]; <i>має</i> уявлення про процес створення роботів [4 ІФО 1.1]; <i>контролює</i> час використання цифрових пристроїв [4 ІФО 4.1]</p>	<p>Сучасні носії інформації. Організація роботи цифрового пристрою (введення, збереження, опрацювання, збереження або виведення даних). Збереження інформації. Пам'ять комп'ютера (внутрішня та зовнішня) Огляд конструкторів з робототехніки</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>класифікує</i> об'єкти за їхніми властивостями; <i>зіставляє</i> ознаки моделей реального і цифрового світу [4 ІФО 1.3]; <i>аналізує</i> вплив подій на властивості об'єкта [4 ІФО 1.3]; <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей [4 ІФО 1.3]; <i>уміє</i> створювати просту анімацію [4 ІФО 2.4]</p>	<p>Об'єкти для створення моделей. Форматування та редагування об'єктів. Додавання анімаційних ефектів до об'єктів</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>уміє</i> відкривати та завершувати роботу в знайомих середовищах для програмування (офлайн та онлайн) [4 ІФО 1.2];</p>	<p>Середовище програмування. Команди та інструменти. Проекти</p>

<p><i>називає</i> інструменти середовища та пояснює їхнє призначення [4 ІФО 3.2]; <i>описує</i> порядок створення проєктів [4 ІФО 2.3]; <i>уміє</i> відкривати готові та зберігати створені проєкти [4 ІФО 2.4]</p>	
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>називає</i> складові об'єкта [4 ІФО 1.3]; <i>називає</i> дії, які можна виконувати над об'єктом, та дії, які може виконувати об'єкт [4 ІФО 1.3]; <i>наводить приклади</i> необхідності моделювання для розв'язування конкретних задач [4 ІФО 1.3]; <i>називає</i> етапи створення інформаційної моделі [4 ІФО 1.3]; <i>створює</i> математичні моделі [4 ІФО 1.3]; <i>прогнозує</i> та <i>формулює</i> очікуваний результат [4 ІФО 2.2]; <i>коментує</i> успішні та невдалі кроки в процесі роботи [4 ІФО 2.5]</p>	<p>Складові частини об'єктів. Дії об'єктів. Математичні моделі. Розв'язування задач з використанням математичного моделювання</p>
Лінійні алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури [4 ІФО 2.1]; <i>створює</i> алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування [4 ІФО 2.1]; <i>розробляє</i> алгоритми (зокрема, для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень [4 ІФО 2.1]; <i>аналізує</i> та <i>впорядковує</i> послідовності [4 ІФО 1.2]; <i>знаходить</i> помилки в алгоритмах та виправляє їх [4 ІФО 2.2]; <i>уміє</i> розробляти спільний з однокласниками проєкт під керівництвом вчителя [4 ІФО 2.5]; <i>наводить приклади</i> ігор та стратегій перемоги [4 ІФО 2.5]; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень та результати своїх однокласників [4 ІФО 1.4]</p>	<p>Середовище виконання алгоритму. Алгоритми з розгалуженням, складання алгоритмів з повторенням. Створення програмованих проєктів, зокрема анімаційних історій. Ігри та стратегії перемоги</p>

**Громадянська та історична, соціальна
та здоров'язбережувальна освітні галузі
«Я досліджую світ». 1–2 класи⁷**

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузєва; у межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, у процесі проєктної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язування учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми є особистісний розвиток учнів початкових класів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язування таких **завдань**:

- формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, установлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), установлення зв'язків і залежностей у природі і суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату від докладених зусиль, аналіз наслідків ризикованої поведінки);

- виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;

- розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя

---

⁷ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст громадянської та історичної, соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом громадянської та історичної, соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей, презентованих у Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;

- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематична основа курсу реалізується завдяки змістовим лініям, які визначені Державним стандартом початкової освіти:

«**Людина**» (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (стандарти поведінки в сім'ї, у суспільстві; моральні норми; навички співжиття і співпраці);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення);

«**Людина і світ**» (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка спиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів учнів початкових класів і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовується у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне — відмінне, до якого цілого воно належить);

- дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?);

- дослідження-пошук (запитування, передбачення, установлення часової і логічної послідовності явищ, подій; установлення причинно-наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>усвідомлює</i> людину як частину природи і суспільства, її відмінності від інших живих істот [1 ПРО 1.4], [1 ГЮ 1.2], [1 ГЮ 2.1]; <i>розповідає</i> про себе, називає адресу проживання; <i>складає</i> словесний портрет «Який (яка) я», «Чим відрізняюсь від інших», «Що я вмію», «Чого хочу навчитись» [1 СЗО 2.1], [1 СЗО 3.3], [1 ГЮ 6.1]; <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [1 СЗО 3.1]; <i>описує</i> можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці [1 СЗО 3.2]; <i>розуміє</i> переваги акуратності, доброзичливості, чесності [1 СЗО 1.4]; <i>досліджує</i> свій організм [1 ПРО 4.3]</p>	<p>Людина — частина природи і суспільства. Пізнання себе, своїх можливостей; місце проживання, безпечна поведінка вдома і на вулиці. Органи чуття. Турбота про органи тіла, гігієнічні навички. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень</p>
Людина серед людей	
<p><i>цікавиться</i> минулим своєї сім'ї [1 ГЮ 1.2]; <i>розрізняє</i> минуле, сучасне, майбутнє (було — є — буде) [1 ГЮ 1.3]; <i>знає</i> склад сім'ї, імена членів сім'ї, де працюють батьки, хто вони за професією [1 ГЮ 4.2]; <i>знає</i>, хто працює в школі; <i>має</i> уявлення про свої обов'язки як школяра, правила поведінки на уроці, на перерві [1 ГЮ 6.2]; <i>доречно вживає</i> слова етикету (вітання, прохання, прощання, звертання, подяки, вибачення) [1 ГЮ 6.3]; <i>доброзичливо спілкується</i> з іншими</p>	<p>Сім'я, школа. Поведінка в сім'ї, школі, громадських місцях. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці. Стандарти поведінки в суспільстві. Поведінка в громадських місцях (транспорті, на вулиці, у храмі, у театрі, у бібліотеці). Моральні якості (доброзичливість, правдомовність, щирість, подільчивість). Спостереження в довкіллі. Організація досліджень. Розв'язування ситуацій морального вибору</p>

<p>в спільній діяльності [1 ГІО 8.1]; <i>розрізняє вчинки</i>, дає їм оцінку з погляду моральності [1 ГІО 6.3]; <i>має уявлення</i> про необхідність доброзичливого й уважного ставлення до старших [1 ГІО 6.2]; <i>використовує правила</i> культурної поведінки в громадських місцях, що ґрунтуються на врахуванні інтересів інших [1 СЗО 1.4], [1 ГІО 2.3]</p>	
Людина в суспільстві	
<p><i>знає</i> назву країни, її столицю; <i>має</i> уявлення про зміст символів держави (прапор, герб, гімн, українська мова), історичні пам'ятки свого краю [1 ГІО 8.3]; <i>виявляє зв'язки</i> між людьми в суспільстві (хто про кого дбає, значення праці людей для добробуту країни) [1 ГІО 2.2], [1 ПРО 3.1]; <i>орієнтується</i> у найближчому просторі [1 ПРО 1.4], [1 ГІО 2.1]; <i>долучається</i> до корисних справ громади [1 СЗО 4.7], [1 ГІО 8.2]</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання історії свого краю, символів держави. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень</p>
Людина і світ	
<p><i>має уявлення</i> про різноманітність людей у світі, називає деякі країни [1 ГІО 2.1]; <i>усвідомлює</i> необхідність доброзичливого ставлення до інших країн та народів, <i>цікавиться</i> відповідною інформацією [1 ГІО 7.1]; <i>наводить</i> приклади виробів, які допомагають людині в побуті, приклади винаходів людства [1 ПРО 1.4], [1 ПРО 3.3]</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів, які проживають в Україні та за її межами. Досліди, спостереження в природі. Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>розповідає</i> про себе та інших, висловлює свої вподобання [2 СЗО 3.3], [2 ГІО 5.1]; <i>описує</i> себе, свій характер, захоплення, що відрізняють його / її від інших [2 ГІО 6.1]; <i>розпізнає</i> та описує небезпеку вдома або в школі [2 СЗО 2.1]</p>	
<p><i>ухвалює</i> рішення щодо простих побутових ситуацій з користю для здоров'я і безпеки [2 СЗО 2.3]; <i>пояснює</i>, від чого залежить безпека на вулиці, удома, у школі [2 СЗО 2.4]; <i>визначає</i> здорові та шкідливі звички, правила догляду за органами тіла [2 СЗО 3.1]; <i>досліджує</i> зміни, що відбуваються [2 СЗО 3.2];</p>	<p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка. Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Організація досліджень</p>

<p><i>досліджує</i> позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки [2 СЗО 3.3]; <i>досліджує</i> зміни, що відбуваються з людиною [2 СЗО 3.4]</p>	
Людина серед людей	
<p><i>пояснює</i>, що може робити в сім'ї, серед однолітків, у школі [2 ГІО 7.2]; <i>дотримується</i> правил поведінки, що засвідчують повагу до інших [2 ГІО 6.2]; <i>доречно вживає</i> слова чемності [2 СЗО 4.4]; <i>надає допомогу</i>, коли звертаються по неї [2 СЗО 1.3]; <i>висловлює</i> оцінні судження щодо вчинку, події, явища [4 СЗО 2.2]; <i>добирає</i> докази до своїх висновків [2 ГІО 5.1]; <i>не порушує права</i> інших дітей, виявляє і засуджує вчинки, які ображають або принижують інших [2 ГІО 6.2], [2 ГІО 6.3]; <i>співпрацює</i> в групах для досягнення спільних цілей [2 ГІО 7.2]</p>	<p>Стандарти поведінки в суспільстві. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці</p>
Людина в суспільстві	
<p><i>розпізнає</i> державні символи України, шанобливо ставиться до них [2 ГІО 8.3]; <i>розпитує і збирає</i> інформацію про свій край і державу, історичні події, відомих осіб [2 ГІО 3.1]; <i>розпитує</i> старших про минуле, бере активну участь у спільних заходах державного значення [2 ГІО 7.1]; <i>дотримується</i> встановлених правил поведінки під час державних свят, класних, шкільних і громадських заходів [2 ГІО 2.3]</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, і символів держави. Внесок українців у світові досягнення. Славетні українці. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень</p>
Людина і світ	
<p><i>має</i> уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни [2 ГІО 3.1]; <i>усвідомлює</i> необхідність толерантного ставлення до інших країн і народів, цікавиться відповідною інформацією [2 СЗО 2.2]; <i>виявляє</i> інтерес до інформації про інші країни і народи [2 ГІО 3.2]; <i>доводить</i> на конкретних прикладах важливість взаємозв'язків і взаємодії між країнами [2 ГІО 3.2]; <i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до людей інших національностей, до їхніх культур і звичаїв [2 ГІО 5.1]</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв. Внесок українців у світові досягнення. Історичні події. Видатні історичні постаті. Розв'язування ситуацій морального вибору</p>

«Я досліджую світ». 3–4 класи⁸

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі можуть реалізовуватись окремими предметами або в інтегрованому курсі за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; у межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів; у процесі проектної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми є особистісний розвиток учнів початкових класів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе та свого організму, предметів і явищ природи та суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей у природі та суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату роботи від докладених зусиль; аналіз наслідків ризикованої поведінки);

- виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України; інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної патріотичної поведінки в громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій;

- розвиток толерантності в соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності в ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички у взаємодії і співпраці в різних видах діяльності;

---

⁸ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної освітніх галузей повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної освітніх галузей, презентованих у Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

- створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості.

Тематичну основу курсу складають **змістові лінії**, які визначені Державним стандартом початкової освіти й охоплюють складники названих вище галузей у їхній інтегрованій суті, а саме:

«**Людина**» (людина — частина природи і суспільства, пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка);

«**Людина серед людей**» (соціальні ролі (школяр, член сім'ї і громади), стандарти поведінки в сім'ї, у школі, у громадських місцях; моральні норми; навички співжиття і співпраці, соціальні зв'язки між людьми в процесі виконання соціальних ролей);

«**Людина в суспільстві**» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України; пізнання свого краю, історії, символів держави; внесок українців у світові досягнення).

Типова навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту з освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення в дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка опиралась на наслідувальні механізми в розвитку пізнавальних процесів учнів молодших класів і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного й соціального оточення, спрямовується у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом:

- визначення цілей навчання;
- створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, що допоможуть досягти цілей);
- структурування програми за темами;
- вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання;
- розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми передбачають включення учнів у практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

- дослідження-розпізнавання (що це? яке воно? обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне — відмінне, до якого цілого воно належить);

- дослідження-спостереження (як воно діє? що з ним відбувається? для чого призначене?);

- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової та логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно-наслідкових зв'язків (чому? яким чином? від чого залежить? із чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>знає</i>, що має спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми) [3 ГІО 2.2];</p> <p><i>розповідає</i> про частини тіла людини, їхнє значення; правила догляду за ними [3 ПРО 1.1], [3 ПРО 4.3];</p> <p><i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 4.5]</p>	<p>Людина — частина природи і суспільства.</p> <p>Організм людини.</p> <p>Частини тіла людини та їхні функції.</p> <p>Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички.</p> <p>Навички самообслуговування</p>
<p><i>називає</i> умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок) [3 СЗО 2.3], [3 СЗО 3.1], [3 СЗО 3.3];</p> <p><i>пояснює</i>, як змінюється людина впродовж життя, наводить приклади з власного досвіду [3 СЗО 3.2];</p> <p><i>пояснює</i>, як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини [3 СЗО 4.3], [3 СЗО 4.7]</p>	<p>Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини.</p> <p>Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я</p>
<p><i>виявляє</i> інтерес до своєї зовнішності;</p> <p><i>розповідає</i> про себе, свої захоплення;</p> <p><i>прагне</i> до акуратності;</p> <p><i>розпізнає</i> риси характеру і дає їм оцінку [3 ГІО 6.1];</p> <p><i>називає</i> риси характеру, які сприяють, і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими [3 ГІО 8.2];</p> <p><i>пояснює</i>, як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності [3 ГІО 7.2]</p>	<p>Зовнішність людини.</p> <p>Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність).</p> <p>Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню (лінощі, неухажливість, байдужість, нетовариськість).</p> <p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка</p>
<p><i>володіє прийомами</i> планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті [3 СЗО 4.1];</p>	<p>Навчання як складова життєвого успіху.</p> <p>Уміння вчитися.</p>

<p><i>підтримує</i> порядок на робочому місці [3 СЗО 1.1]; <i>виявляє</i> пізнавальну активність на уроках [3 СЗО 4.1]; <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра) [3 СЗО 2.3], [3 ГЮ 8.1]</p>	<p>Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) <ul style="list-style-type: none"> • Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи) </p>	
<p style="text-align: center;">Людина серед людей</p>	
<p><i>називає</i> правила поведінки в сім'ї, школі, громаді [3 СЗО 2.3], [3 ГЮ 8.1], [3 ГЮ 8.2]; <i>розуміє</i> почуття відповідальності перед родиною [3 ГЮ 6.2]</p>	<p>Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду. Розподіл прав і обов'язків у сім'ї. Дозвілля в сім'ї. Родинні стосунки між поколіннями. Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці. Турбота про тих, хто її потребує</p>
<p><i>пропонує</i> вирішення посильних проблем школи, громади [3 СЗО 2.1], [3 ГЮ 8.1]; <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими щодо збереження традицій школи [3 ГЮ 7.1]; <i>виявляє інтерес</i> до пізнання і збереження традицій школи [3 ГЮ 7.1]; <i>розуміє</i> переваги доброго ставлення до інших на прикладах вияву таких якостей, як чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, увічливість на противагу хитрощам, байдужості, жадібності, лінощам, безкультурності [3 СЗО 1.4]; <i>вирішує</i> конфлікти мирним шляхом [3 СЗО 4.4]; <i>дотримується</i> правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів [3 ГЮ 2.3]</p>	<p>Школа. Правила шкільного розпорядку. Історія рідної школи. Збереження традицій. Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання в групах, у класі. Моральні норми</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) <ul style="list-style-type: none"> • Моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї. • Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації з реального життя) </p>	
<p><i>називає</i> об'єкти громадського простору своєї місцевості [3 ГЮ 2.1]; <i>демонструє</i> ставлення до приватної власності своєї та інших як до цінності [3 ГЮ 2.2]; <i>аргументує</i> неприпустимість порушення приватного простору [3 ГЮ 2.3]; <i>бере участь в обговоренні</i> правил поведінки в громадському транспорті, кінотеатрі, бібліотеці тощо, <i>аргументує</i> їхню доцільність на прикладах [3 ГЮ 2.3]</p>	<p>Приватний і громадський простір. Правила поведінки в громадських місцях</p>
<p>Практичні роботи <ul style="list-style-type: none"> • Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді. • Моделювання (інсценізація) поведінки в громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації з реального життя) </p>	

Людина в суспільстві	
<p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми [3 ГЮ 7.1];</p> <p><i>має уявлення</i> про державну символіку України; свою приналежність до України [3 ГЮ 8.3];</p> <p><i>ділиться з іншими інформацією</i> про права кожної дитини (право на навчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження) [3 ГЮ 6.2];</p> <p><i>виявляє інтерес</i> до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят [3 ГЮ 3.1], [3 ГЮ 3.2];</p> <p><i>розпитує</i> старших і <i>збирає інформацію</i> про свій край, про минуле, історії назв [3 ГЮ 2.1];</p> <p><i>володіє</i> навичками поводження в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях [3 СЗО 3.3];</p> <p><i>розуміє</i> сутність правопорушень як порушень прав інших людей [3 ГЮ 6.2];</p> <p><i>міркує</i> на цю тему, <i>наводить приклади</i> [3 ГЮ 4.1];</p> <p><i>обґрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки; <i>встановлює</i> взаємозв'язки в соціальному житті (між учинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); <i>передбачає</i> наслідки своїх учинків [3 СЗО 1.4];</p> <p><i>розповідає</i> про значення праці людей різних професій для країни [3 ГЮ 4.2], [3 ГЮ 3.3];</p> <p><i>усвідомлює</i> себе громадянином України; <i>виявляє</i> патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави, традицій і звичаїв свого краю [3 ГЮ 8.3]</p>	<p>Людина — частина суспільства. Сім'я, дитячий колектив, друзі. Залежність людей одне від одного. Взаємодопомога. Суспільство як єдність людських спільнот, їхня різноманітність. Стосунки людей у суспільстві. Україна — незалежна держава. Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова, їхнє значення. Права та обов'язки громадян. Пам'ятні події, державні й народні свята, їхня історія. Праця людей різних професій. Знання й уміння, необхідні для опанування цих професій. Господарська діяльність людей твого краю. Славетні українці. Правила поведінки в пам'ятних місцях, під час урочистих заходів. Права людини. Взаємозв'язки між учинком і наслідком. Правопорушення як порушення прав інших. Сучасні народні ремесла твого краю</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми — громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини). • Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ...» (ситуації правопорушень) 	

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>має уявлення про</i> неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер) [4 ПРО 1.1];</p> <p><i>аргументує</i> неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим [4 СЗО 1.1];</p> <p><i>пояснює</i> можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні [4 ПРО 1.6];</p> <p><i>пояснює</i>, від чого залежить безпека вдома, у школі, у довіллі [4 СЗО 2.1]</p>	<p>Неповторність кожної людини. Життя людини — найвища цінність. Благодійність як прояв добра і співчуття. Обговорення можливостей досягнення успіху, планів на майбутнє, переборення труднощів у житті</p>

Людина серед людей	
<p><i>має уявлення про культуру взаємин людей у сім'ї, школі, на вулиці [4 ГЮ 7.1]; наводить приклади такої поведінки, де виявляються ці риси [4 ГЮ 8.1]; розуміє значення добрих взаємин, їхню перевагу над конфліктами, сутність доброзичливості, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності [4 ГЮ 6.1]; вирішує конфліктні ситуації мирним шляхом [4 ГЮ 6.2]; пояснює необхідність виробляти в собі такі риси [4 СЗО 8.1]; вживає доречно слова етикету [4 СЗО 1.4]; установлює зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей, розуміє необхідність культурної поведінки в громадських місцях (транспорті, музеї, бібліотеці тощо) [4 ГЮ 2.3], [4 СЗО 2.4]; уміє поводитися в гостях; знає правила гостинності [4 СЗО 4.4]</i></p>	<p>Роль спілкування в житті людини. Культура поведінки. Обговорення різноманітних ситуацій. Правила поведінки в громадських місцях, удома. Уникнення конфліктів з іншими людьми. Моральні норми</p>
Людина в суспільстві	
<p><i>має уявлення про права та обов'язки; право на життя; рівноправність людей; право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту [4 ГЮ 6.2]; знає зміст основних символів держави (Гімн, Прапор, Герб, рідна мова); зміст народних символів [4 ГЮ 8.3]; виявляє інтерес до пізнання символіки інших держав [4 ГЮ 3.1]; має уявлення і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину [4 ГЮ 1.3]; цікавиться історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію; наводить та оцінює приклади позитивного й негативного ставлення до старших і молодших, знає про можливі правопорушення серед дітей [4 ГЮ 6.2]; наводить приклади відповідальності за скоєні правопорушення; розмірковує, як правильно розпоряджатися кишеньковими грошима [4 ГЮ 8.1]</i></p>	<p>Ознайомлення із громадськими правами та обов'язками. Основні символи держави. Символи інших країн. Народні символи. Турбота кожного про оточення, про довкілля, про історичну та культурну спадщину. Пам'ятки твого краю. Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їхнє скоєння. Модельовання різних соціальних ролей (учень — учитель — директор школи — продавець — екскурсовод — водій — правоохоронець). Розкриття взаємозв'язків між людьми в процесі виконання соціальних ролей (продавець — покупець, лікар — пацієнт, пішохід — водій). Гроші; планування бюджету. Правила заощадження</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Рольова гра «Супермаркет», «Я пасажир» та інші на вибір 	

Мистецька освітня галузь

Мистецтво. 1–2 класи⁹

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва в школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань;
- пробудження інтересу до пізнання творів різних видів мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва й поваги до творчості інших етносів та народів;
- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва відповідно до вікових можливостей з використанням мистецької термінології;
- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;
- формування елементарних умінь застосовувати цифрові технології у мистецькій творчості й презентувати здобутки;
- розвиток мистецьких здібностей, здатності самовираження й керування власними емоційними станами через мистецтво та різні види художньої творчості;
- формування здатності встановлювати асоціації між видами мистецтва; між мистецтвом і явищами довкілля;
- досягнення усвідомлення значення мистецтва в житті людини;
- виховання культури глядача-слухача;
- формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших.

Реалізація поставленої мети і завдань здійснюється за **змістовими лініями**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які окреслюють одну з моделей досягнення

---

⁹ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст мистецької освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом мистецької освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

загальних цілей освітньої галузі та розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне опанування основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що відображають твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво в середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва в початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання своїх вражень від мистецтва (за допомогою коментування дорослого) й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою/здатність спілкуватися рідною*);

- визначення пропорцій, метра, запису ритму тощо) (*математична компетентність*);

- спостереження, дослідження й відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);

- самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);

- формування умінь визначати власні художні інтереси, досягнення й потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);

- співпраці з іншими, зокрема участі в мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результати; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан) (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);

- опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*культурна компетентність*);

- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізувати, зокрема через утілення в практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);

- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва (наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо) за умови реалізації впродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>Співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері [1 МІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання) [1 МІО 3.1]; <i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей) [1 МІО 1.1]; <i>виконує</i> пісні «в ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою рухів [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2]; [1 МІО 2.1]; <i>створює</i> елементарний ритмічний супровід до пісні [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2]; <i>добирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2]; <i>грає в ансамблі</i> прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо) [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2];</p>	<p>Спів. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів. Гра на музичних інструментах (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо). Створення елементарного ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо. Ознайомлення з нотним записом (нотний стан, скрипковий ключ, ноти в межах І октави, тривалості звуків — ціла, половинна, чверть, восьма). Використання музичної діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану. Використання різних ліній, плям, форм, кольорів і їхніх відтінків для створення візуальних образів. Організація робочого місця.</p>

імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [1 МІО 1.2];
орієнтується в поняттях музичної грамоти (нота, нотний стан, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть, восьма), метр, розмір), має уявлення про запис нотного тексту [1 МІО 2.2];
відтворює прості форми предметів і об'єктів довкілля фарбами (акварель, гуаш), графічними та пластичними матеріалами [1 МІО 1.1];
розміщує пропорційно зображення, використовуючи всю площину аркуша [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2];
компоує (з допомогою вчителя) зображення у форматі (вертикальний, горизонтальний) [1 МІО 1.1];
створює елементарний стрічковий візерунок, прості декоративні розписи [1 МІО 1.2];
використовує в роботі основні, похідні, теплі й холодні кольори [1 МІО 1.1];
змішує фарби для отримання нових кольорів [1 МІО 1.1]; *отримує* насичені та ненасичені відтінки, розбавляючи фарбу водою [1 МІО 1.1];
користується фарбами (акварель, гуаш), олівцями (кольоровими, восковими), пластиліном, фломастерами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо [1 МІО 1.1];
спостерігає різноманітність і красу природних форм, рослин, птахів, тварин у навколишньому середовищі [1 МІО 1.3];
досліджує і виявляє цікаве, незвичайне в довіллі [1 МІО 1.3];
наводить приклади геометричної подібності природних та штучних об'єктів [1 МІО 1.3];
працює (вирізує, конструює) з папером, з природним матеріалом [1 МІО 1.2];
дотримується правил техніки безпеки;
експериментує з кольорами, лініями, формами тощо [1 МІО 1.2];
прикрашає (за допомогою дорослого) середовище, у якому живе і навчається [1 МІО 1.3];
виконує нескладні ролі, етюди-наслідування [1 МІО 1.1]; [1 МІО 1.2];
вправляється в інтонації мовлення, чіткості дикції, виразності міміки й жести, перевтілюючись у різних персонажів [1 МІО 1.1]; [1 МІО 3.3];

Створення зображень графічними матеріалами, фарбами.
Елементарне komponування елементів композиції (площинної, об'ємної).
Вирізування, конструювання з паперу.
Робота з природними матеріалами.
Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).
Ліплення з пластичних матеріалів.
Дотримання охайності та правил техніки безпеки.
Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.
Прикрашення місця, де навчається, живе.
Використання образотворчої діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану.
Інсценізування (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування.
Відтворення елементарних танцювальних елементів.
Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести)

<p><i>рухається</i> в ритмі й темпі музики; узгоджує свої рухи з музичним супроводом (співом); <i>орієнтується</i> у просторі [1 МІО 1.1]; <i>придумує</i> образи і <i>створює</i> їх знайомими засобами мистецької виразності [1 МІО 1.2]; <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести) [1 МІО 1.2]; <i>виконує</i> твори мистецтва (співає, малює, танцює, декламує тощо), які подобаються [1 МІО 3.4]; <i>називає</i> свої вподобання в мистецтві [1 МІО 3.4]; <i>розуміє</i> правила поведінки в театрі [1 МІО 3.3]</p>	
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добирає із запропонованих слів співзвучні особистим емоціям [1 МІО 2.1]; <i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); реєстр (високий, середній, низький); динаміку (гучно, тихо); тембр (звучання хору та оркестру); характеризує мелодію [1 МІО 2.2]; <i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт [1 МІО 2.2]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи [1 МІО 2.2]; <i>помічає</i> красу в довкіллі [1 МІО 1.3]; <i>орієнтується</i> у видах театру (ляльковий, музичний) та кінематографа (кінофільм, мультфільм) [1 МІО 2.1]; [1 МІО 2.2]; <i>називає</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій [1 МІО 3.4]</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що суголосні особистим емоціям та враженням. Визначення засобів виразності твору мистецтва. Порівняння природних форм, образів довкілля з художнім (декоративним) трактуванням їх. Ознайомлення з деякими видами театру та кіномистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для задоволення</p>
Комунікація через мистецтво	
<p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо); [1 МІО 3.2]; <i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо); в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва, зокрема, змісту анімаційних фільмів, театральних вистав тощо [1 МІО 3.3]; <i>дотримується</i> правил творчої співпраці [1 МІО 3.2]; <i>вербально описує</i> свій творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було заплановано [1 МІО 3.1]</p>	<p>Представлення та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій тощо). Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо). Ознайомлення й упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації</p>

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері, темпі, динаміці [2 МІО 1.1];</p> <p><i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання, інтонація) [2 МІО 3.1];</p> <p><i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2];</p> <p><i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей), зокрема в різних темпах [2 МІО 1.1];</p> <p><i>добирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2];</p> <p><i>грає в ансамблі</i> прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо) [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2];</p> <p><i>придумує</i> образи і <i>створює</i> їх знайомими засобами музичної виразності [2 МІО 1.1];</p> <p><i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах [2 МІО 1.2];</p> <p><i>виконує</i> пісні «у ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою, виразним інтонуванням; <i>добирає</i> реквізит [2 МІО 1.1]; [2 МІО 1.2]; [2 МІО 2.1];</p> <p><i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (нота, нотний стан, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть, восьма), метр, розмір); <i>має уявлення</i> про запис нотного тексту) [2 МІО 2.2];</p> <p><i>виконує</i> прості живописні, графічні, декоративні, пластичні композиції [2 МІО 1.1];</p> <p><i>складає</i> та розташовує на площині (у просторі) окремі елементи зображень (форм) в просту композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну, просторову) [2 МІО 1.2];</p> <p>відповідно до задуму <i>обирає</i> формат для зображення (вертикальний, горизонтальний) композиції;</p> <p><i>використовує</i> всю площину аркуша [2 МІО 1.1];</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, дикція).</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо.</p> <p>Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах</p> <p>Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики.</p> <p>Інсценізування пісень, створення театралізованих образів.</p> <p>Ознайомлення з нотною грамотою (нотний стан, скрипковий ключ, ноти в межах I октави, тривалості звуків — ціла, половинна, чверть, восьма).</p> <p>Малювання графічними матеріалами, фарбами</p> <p>Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна).</p> <p>Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.</p> <p>Використання різних ліній, плям, форм, кольорів та їх відтінків для створення візуальних образів.</p> <p>Вирізування, конструювання з паперу.</p> <p>Робота з природними матеріалами.</p> <p>Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів різними прийомами і способами.</p> <p>Прикрашення місця, де навчається, живе.</p> <p>Організація робочого місця.</p> <p>Дотримання охайності та правил техніки безпеки.</p> <p>Інсценізування (виконання нескладних ролей), етюди-наслідування.</p> <p>Відтворення елементарних танцювальних елементів.</p> <p>Імпровізування засобами пантоміми (міміка, жести).</p> <p>Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану</p>

<p><i>використовує</i> основні, похідні, теплі й холодні кольори; <i>утворює</i> відтінки кольорів [2 МІО 1.2]; <i>експериментує</i> з кольорами, лініями, формами тощо [2 МІО 1.2]; <i>користується</i> художніми та природними матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо; <i>втілює</i> задум [2 МІО 1.2]; <i>працює</i> (вирізує, конструює) з папером, з природними матеріалами [2 МІО 1.2]; <i>дотримується</i> правил техніки безпеки [2 МІО 1.1]; <i>бере участь</i> у прикрашенні середовища, у якому живе і навчається [2 МІО 1.3]; <i>виконує</i> нескладні ролі, етюди-наслідування [2 МІО 1.1]; <i>вправляється</i> в інтонації мовлення, чіткості дикції, виразності міміки і жесту, перевтілюючись у різних персонажів [2 МІО 1.2]; <i>рухається</i> в ритмі і темпі музики; <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); <i>орієнтується</i> у просторі [2 МІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил поведінки в театрі [2 МІО 3.3]; <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести) [2 МІО 1.2]; <i>вирізняє</i> види мистецької діяльності, звернення до яких поліпшує його/її настрій [2 МІО 3.4]</p>	
---	--

Сприймання та інтерпретація мистецтва

<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добираючи із запропонованих слова, які співзвучні особистим емоціям [2 МІО 2.1]; <i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); регістр (високий, середній, низький); динаміку (гучно, тихо); тембр (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів (сопілка, бубон, барабан, скрипка, бандура, фортепіано тощо)), характеризує мелодію [2 МІО 2.2]; <i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт [2 МІО 1.1]; [2 МІО 2.1]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля [2 МІО 2.2]; [2 МІО 1.3]; <i>розрізняє</i> види театру (ляльковий, музичний, драматичний) та кінематографа (кінофільм, мультфільм) [2 МІО 2.2];</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням. Визначення засобів виразності твору. Порівняння природних форм, образів довкілля з художнім (декоративним) трактуванням їх. Ознайомлення з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм (графічна, пластична, лялькова анімація)). Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану</p>
---	---

<p><i>використовує</i> театральну термінологію (сцена, актор, костюм, декорація) [2 МИО 2.1]; [2 МИО 2.2]; <i>виявляє</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій [2 МИО 3.4]</p>	
Комунікація через мистецтво	
<p><i>виявляє</i> (за допомогою вчителя) та бере участь в обговоренні інформації, здобутої з творів мистецтва [2 МИО 3.3]; <i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) [2 МИО 3.2]; <i>вербально описує</i> свій творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було задумано [2 МИО 3.1]; [2 МИО 3.2]; <i>готовий /-а</i> до того, що може не вийти з першого разу так, як задумав /-ла [2 МИО 3.1]; <i>виявляє</i> досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків [2 МИО 3.3]; <i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо); в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва [2 МИО 3.3]; <i>обговорює</i> з однолітками свої враження від творів різних видів мистецтва відомих митців, від дитячої творчості [2 МИО 3.3]; <i>дотримує</i> правил взаємодії і творчої співпраці [2 МИО 3.3]</p>	<p>Виховні ситуації: обговорення (за допомогою вчителя) інформації — сюжетів, характерів персонажів тощо, отриманої з творів мистецтва. Презентування та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, флешмоби тощо). Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо). Ознайомлення й упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації</p>

Мистецтво. 3–4 класи¹⁰

Пояснювальна записка

Метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань, формування мистецьких уподобань та особистісних художніх цінностей;

– поглиблення мотивації до пізнання творів вітчизняного і зарубіжного мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва та толерантного ставлення до мистецтва інших етносів і народів;

– формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва, аргументування думки відповідно до вікових можливостей з використанням мистецьких термінів;

– оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості;

– досягнення розуміння учнями можливостей цифрових технологій щодо їх застосування в мистецькій творчості;

– розвиток здатності самопізнання і самовираження, керування власними емоційними станами через мистецтво і різні види художньої творчості; розвиток креативності й мистецьких здібностей;

– формування здатності встановлювати зв'язок між видами мистецтва, між мистецтвом та іншими сферами знання (літературою, математикою, знаннями про природу, історію тощо); мистецтвом і явищами довкілля;

– усвідомлення значення мистецтва в житті людини та художнього пізнання для власної успішності;

– формування культури глядача-слухача;

– соціалізація учнів через мистецтво, формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших.

---

¹⁰ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст мистецької освітньої галузі повністю збігається з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованим змістом мистецької освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

Відповідно до зазначених мети і завдань виокремлено **змістові лінії**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які розкривають основну місію загальної мистецької освіти.

Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні засоби виразності творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля.

Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що втілюють твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи

до нього емоційно-ціннісне ставлення, мистецьку (термінологічну) пропедевтику.

Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво у середовищі, зокрема у різних культурно-мистецьких заходах, колективних творчих проєктах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву.

Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, ціннісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів.

Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі:

- усного висловлювання вражень від мистецтва; за допомоги коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою / здатність спілкуватися рідною*);

- застосування мистецької термінології, що має іноземне походження, у процесі інтерпретації художніх творів (*спілкування іноземними мовами*);

- установалення взаємозв'язків між засобами мистецтва і здійсненням елементарних розрахунків для пояснення художньої виразності творів (наприклад, пропорцій частин твору, визначення музичного метра, запису ритму, симетрії / асиметрії танцювального руху тощо) (*математична компетентність*);

- спостереження, дослідження і відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*);

- самостійного (чи за допомоги дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*);

- формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*);

- співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результат; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан), опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*);

- проявів творчої ініціативи та намагання її реалізовувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*);

- виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*).

Культурна компетентність як стрижнева для мистецької освітньої галузі є інтегральною стосовно інших ключових компетентностей.

Мистецька освітня галузь може реалізуватися через **інтегровані курси або предмети вивчення за окремими видами мистецтва**: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі та інтегрування навчального змісту.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор) [3 МІО 1.1];</p> <p><i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку), необхідні для створення настрою, характеру [3 МІО 1.1], [3 МІО 1.2];</p> <p><i>розуміє</i> значення вокальних вправ для правильного виконання;</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, фразування, дикція).</p> <p>Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого / хорового художнього образу.</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні,</p>

<p><i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції, співацькою поставою, диханням [3 МІО 3.1]; <i>виконує</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, маракас, дзвіночки, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо) [3 МІО 1.1]; самостійно <i>добирає</i> тембр музичного інструмента для передачі відповідного образу [3 МІО 1.1], [3 МІО 2.1]; <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації) та на музичних інструментах [3 МІО 1.2]; <i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні на музичному інструменті за вибором [3 МІО 1.2]</p>	<p>гра в ансамблі зі створенням ритмічного супроводу до пісні тощо. Правила гігієни у користуванні музичними інструментами. Оволодіння музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності). Знайомство з елементарною нотною грамотою, необхідною для виконання творів. Відтворення запису найпростіших ритмічних послідовностей</p>
<p><i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4) [3 МІО 2.2]; <i>орієнтується</i> в нотному записі (за доцільності для виконання); <i>читає</i> запис найпростіших ритмів [3 МІО 2.2]; <i>організовує</i> самостійно робоче місце для занять різними видами образотворчої діяльності [3 МІО 1.1]; <i>дотримується</i> охайності і правил техніки безпеки; самостійно <i>користується</i> знайомими художніми інструментами (палітрою, різними видами пензлів, стеками, ножицями тощо) [3 МІО 1.1]; <i>добирає</i> художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне), у якому працює [3 МІО 1.1]; <i>розпізнає</i> форми (реалістичні, декоративні); <i>досліджує</i> форму предмета та спрощує її до геометричної подібності [3 МІО 1.3]; <i>порівнює</i> будову різних природних форм, їх пропорції [3 МІО 1.3]; <i>добирає</i> відтінки кольору за насиченістю [3 МІО 1.2]; <i>створює</i> реалістичні, казкові, фантастичні образи [3 МІО 1.3]; <i>виконує</i> елементарні замальовки з натури та за уявою в ескізній формі (предмети побуту, об'єкти природи та архітектури) [3 МІО 1.3]; <i>створює</i> зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, крапками різного розміру, формами, об'ємами, фактурами тощо [3 МІО 1.2];</p>	<p>Організація робочого місця для занять образотворчим мистецтвом. Освоєння інструментарію для образотворчої діяльності. Використання відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів. Зображення графічними та живописними матеріалами (традиційними та сучасними). Розміщення зображень на аркуші, у просторі, компонування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях. Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Поняття про декор як засіб наповнення й збагачення форми. Елементарна стилізація форм та оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Розміщення об'єктів у форматі з дотриманням засобів та правил композиції, для підсилення композиційного центру. Застосування у художньо-творчій діяльності поняття контрасту форм, кольорів. Передача плановості у зображенні з натури та за уявою. Створення сюжетних композицій. Сприймання засобів виразності в скульптурі (барельєф, горельєф).</p>

самостійно створює просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), *використовує* усю площину аркуша; *виконує* прості композиції на площині та в об'ємі [3 МІО 1.2]; *обирає* формат (прямокутний, квадратний, трикутний, у колі, в овалі) для кращого втілення задуму [3 МІО 1.1]; *виділяє* композиційний центр, головне і другорядне, урахувавши основні пропорції зображуваних предметів, композиційні засоби та правила [3 МІО 1.1]; *використовує* елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче — більше, яскравіше, тепліше, далі — менше та блідіше, холодніше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях [3 МІО 2.2]; *передає в зображеннях* елементарну будову птахів, тварин, людини, посилено передає рух; ілюзорні зміни розмірів предметів в залежності від розміщення у просторі; смислові зв'язки між об'єктами в сюжетних композиціях [3 МІО 1.3]; *розрізняє* особливості об'ємного (круглого та рельєфного) зображення [3 МІО 2.2]; *порівнює* найпростіші елементи об'ємних форм [3 МІО 1.3]; *виражає* особливості об'єкта як образу засобами форми і декору (як у об'ємному так й у площинному зображенні) [3 МІО 1.1]; *оздоблює* об'ємну форму рельєфним або живописним декором [3 МІО 1.1]; *конструює та створює* прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно *добирає* складові композиції [3 МІО 1.2]; *творчо використовує* різні техніки, інструменти та матеріали для втілення власного задуму (саморобні штампи, набризк, декупаж, колаж) [3 МІО 1.2]; *поєднує* засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму [3 МІО 1.1], [3 МІО 2.2]; *імпровізує* засобами пантоміми (міміка, жести); пластично інтонує музичні образи [3 МІО 1.2]; *виконує* нескладні ролі (у тому числі, пісні «у ролях»), *добирає* засоби вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку) [3 МІО 1.1], [3 МІО 1.2];

Створення художнього образу засобами декоративної насиченості форми (фактурою, деталями, розписом).
 Прикрашання місця, де навчається, живе.
 Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами.
 Створення синтетичного художнього образу.
 Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема під час рольового виконання пісні).
 Відтворення нескладних танцювальних елементів.
 Елементарне вправління у сценічній поведінці.
 Добір реквізиту, бутафорії, деталей костюмів.
 Експериментування зі звуками, тембрами, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами.
 Спостереження за довкіллям для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення людини в різних життєвих ситуаціях тощо), вплив світла на зміну кольорів у природному середовищі.
 Самовираження в художньо-творчій діяльності.
 Культура глядача, слухача

<p><i>грає</i> елементарні театральні етюди (самостійно <i>обирає</i> відомих персонажів та <i>перевтілюється</i> в них, зокрема, <i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки, міміку тощо) [3 МІО 1.2];</p> <p><i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; <i>рухається</i> під музику, <i>добираючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом);</p> <p><i>створює</i> сценічні інтерпретації пісенних образів [3 МІО 1.1];</p> <p><i>використовує</i> атрибути для підсилення синтетичної виразності (із запропонованих) [3 МІО 1.1];</p> <p><i>комбінує</i> знайомі художні техніки, звуки, ритми, рухи, лінії, кольори, форми, фактури, матеріали тощо для втілення ідеї в художньому образі [3 МІО 1.2];</p> <p><i>створює</i> образи, використовуючи знайомі засоби та способи, за уявою [3 МІО 1.1], [3 МІО 1.2];</p> <p><i>створює</i> образи (звуки, слова, пантоміма, рухи, лінії, кольори, об'єми, декор тощо), якими може виразити свої почуття та емоції [3 МІО 3.4];</p> <p><i>виокремлює і фіксує</i> в доступний спосіб цікаві явища довкілля; <i>відтворює</i> їх у творчій діяльності (імпровазіях мелодій, інсценізації пісень, пластичному інтонуванні) [3 МІО 1.3];</p> <p><i>пропонує</i> ідеї оздоблення місця, де навчається, живе [3 МІО 1.3]; <i>реалізовує</i> їх (за допомоги інших або самостійно втілює нескладний задум оздоблення місця, де навчається і власного помешкання) [3 МІО 1.3];</p> <p><i>розпізнає</i> власні емоції від художньої творчості, <i>обирає</i> види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою [3 МІО 3.4];</p> <p><i>передає</i> власні емоції у творчій роботі за допомоги кольору [3 МІО 1.1], [3 МІО 3.4];</p> <p><i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [3 МІО 3.3]</p>	
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>емоційно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб [3 МІО 2.1];</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Засоби виразності (елементи мови) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>

вирізняє елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу, зокрема із сюжетною (літературною) програмою (мелодія, темп, динаміка, гучність, ритм, тембр (голос та деякі музичні інструменти), лад (мажор, мінор) [3 МІО 2.2];

розпізнає прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, куплетна) [3 МІО 2.1], [3 МІО 2.2];

визначає особливості втілення образу у творах образотворчого мистецтва та архітектури [3 МІО 2.2];

характеризує колір об'єктів довкілля відповідно до часу доби та пір року [3 МІО 2.2];

висловлює судження щодо передання емоційного стану зображуваних об'єктів та явищ навколишнього світу у творі (зокрема, у стані спокою та в русі) [3 МІО 2.1];

визначає композиційну будову твору образотворчого мистецтва та архітектури [3 МІО 2.2];

вирізняє кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), насиченість (яскравий, тьмянний) загальний колорит; елементи композиції твору (центр, головне і другорядне); побудову твору (симетричну та асиметричну, статичну, динамічну, ритмічну, метричну) [3 МІО 2.1];

цілісно охоплює увагою художній твір; зосереджується на характерних деталях; *порівнює* музичні та візуальні, хореографічні образи [3 МІО 2.1];

зіставляє твори мистецтва та явища довкілля (за допомоги вчителя / учительки) [3 МІО 1.3], [3 МІО 2.2];

вирізняє елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального / екранного твору [3 МІО 2.2];

розрізняє засоби виразності та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні [3 МІО 2.2];

розрізняє засоби виразності та характеризує твори живопису, графіки, скульптури [3 МІО 2.2];

Участь в обговоренні мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів.

Використання декору для створення образу.

Ознайомлення з елементарними поняттями з кольорознавства та композиції.

Сприймання синтетичних образів.

Зіставлення виразних засобів різних видів мистецтва.

Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.

Мистецька пропедевтика.

Знайомство з різновидами музичного (вокальна, інструментальна), образотворчого (живопис, графіка, скульптура); театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна), кіно (кінофільм, мультфільм); жанрами музичного мистецтва (пісня, танець, опера, балет); жанрами образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів (рослинний, геометричний тощо) та за призначенням (стрічковий, розетка); видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), танцями (гопак, козачок, вальс, полька тощо).

Спостереження за довкіллям та його втіленням у художніх образах.

Самопізнання через сприймання творів мистецтва

<p><i>розрізняє та характеризує</i> засоби виразності різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний), народної, класичної та сучасної хореографії [3 МІО 2.2];</p> <p><i>розрізняє та характеризує</i> засоби виразності анімаційних фільмів [3 МІО 2.2];</p> <p><i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо) [3 МІО 2.2];</p> <p>порівнює природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням [3 МІО 1.3];</p> <p><i>визначає</i> власні емоції від сприймання мистецьких творів [3 МІО 3.4];</p> <p><i>добирає</i> слова для характеристики вражень із власного запасу [3 МІО 3.3];</p> <p><i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [3 МІО 2.1];</p> <p><i>обирає</i> твори відповідно до свого настрою; пояснює, від чого дістає насолоду; добирає твори для поліпшення свого настрою [3 МІО 2.1], [3 МІО 3.4];</p> <p><i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва улюбленими художніми засобами [3 МІО 3.4];</p> <p><i>порівнює</i> свої настрої та почуття із тими, що втілені у художньому творі (на основі діалога між автором та глядачем) [3 МІО 2.1]</p>	
<p>Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Використання у сприйманні творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану. Самовираження у художньо-творчій діяльності. Розуміння значення мистецтва у житті людини</p>	
<p>Комунікація через мистецтво</p>	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами [3 МІО 3.1];</p> <p><i>пояснює</i>, що вдалося чи не вдалося; визначає за допомоги вчителя / учительки труднощі; <i>обирає</i> (за допомоги вчителя / учительки) спосіб удосконалення [3 МІО 3.2];</p> <p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками [3 МІО 3.2];</p> <p><i>пояснює</i> задум [3 МІО 3.2];</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами. Оцінювання творчих здобутків однолітків за спільно визначеними орієнтирами. Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, учинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання в колективній творчості. Проведення шкільних мистецьких заходів.</p>

<p><i>визначає досягнення</i> однолітків у художньо-творчій діяльності, виявляючи доброзичливість у висловлюваннях [3 МІО 3.3]; <i>обговорює</i> з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання інших [3 МІО 3.3]; <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, виставках, фестивалях, інсценізаціях народних обрядів, артмобах, тижнях мистецтва тощо), у колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів улюбленого виду мистецтва і художньо-творчої діяльності [3 МІО 3.3]; <i>виконує</i> різні дії / ролі в колективному творчому процесі, <i>виявляючи повагу</i> до інших [3 МІО 3.3]</p>	<p>Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації</p>
--	--

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема музичний фольклор), називаючи жанри виконуваних пісень (колискові, закличні, веснянки, щедрівки тощо), <i>виконує</i> прості канони [4 МІО 1.1]; <i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку, штрихи, тембр), необхідні для створення образу пісні, пропонуючи різні варіанти [4 МІО 1.1], [4 МІО 1.2]; <i>пояснює</i> значення вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції (вимови), фразування; <i>стежить</i> за співацькою поставою, диханням [4 МІО 3.1]; <i>грає</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо) [4 МІО 1.1]; <i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструмента для передачі відповідного образу, <i>пояснює</i> свій вибір; <i>демонструє</i> способи звуковидобування на найпростіших інструментах [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.1];</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, фразування, дикція, відтворення характеру, настрою). Створення образу пісні. Інтонування. Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого (хорового) художнього образу. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, відтворення ритмічних послідовностей на різних інструментах; гра в ансамблі (зокрема, за заданими простими ритмічними рисунками). Знайомство з елементарною музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності), зокрема необхідною для виконання, читання і запису найпростіших ритмічних послідовностей. Визначення виконавських труднощів. Використання правил культури роботи, гігієни і техніки безпеки під час художньо-творчої діяльності. Бачення (при спрямуванні вчителя) недоліків у своїй роботі та виправлення їх.</p>

орієнтується в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4; 3/4) тощо);
орієнтується в нотному записі (за доцільності для виконання);
читає і виконує найпростіший ритмічний супровід, зокрема в різних темпах та динаміці, у русі (плескання, відбивання ногами та з використанням ударних інструментів [4 МІО 2.2];
імпровізує голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах;
створює найпростіші ритмічні варіації супроводу до пісні або інструментальної мелодії (2/4, 3/4, 4/4), самостійно добирає різноманітні інструменти для супроводу, імпровізує із поєднанням (чергуванням) співу та гри на музичних інструментах [4 МІО 1.2];
дотримується правил техніки безпеки; добирає інструменти, художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне тощо), у якому працює [4 МІО 1.1];
виконує площинні живописні та графічні зображення; об'ємні композиції [4 МІО 1.3];
дотримується правил зображення об'ємних предметів [4 МІО 1.1];
спостерігає залежність впливу освітлення на зміну кольору [4 МІО 1.3];
використовує емоційні можливості кольору: висвітлення та затемнення кольорів [4 МІО 1.1];
розрізняє види штригування для передання об'єму зображуваного об'єкта [4 МІО 1.1];
передає характерні особливості жіночого, чоловічого, дитячого образів, професії через одяг та зовнішні ознаки; особливості будови птахів, тварин і пластичну виразність руху; характер силуетної форми архітектурних споруд [4 МІО 1.3];
створює відкриту чи закриту декоративну композицію (на площині або в об'ємі) [4 МІО 1.2];
має уявлення про види і характерні особливості народних художніх промислів України [4 МІО 2.1];
виділяє композиційний центр головне і другорядне у сюжетній композиції [4 МІО 1.1];

Вільне користування (традиційними та сучасними) графічними, живописними інструментами та матеріалами під час художньо-творчої діяльності в різних художніх техніках.
Ліплення з пластичних матеріалів пластичним і конструктивним способом.
Вирізування з паперу, конструювання з природного матеріалу.
Використання різних засобів образотворчої виразності для створення образів у жанрах: натюрморт, портрет, побутовий жанр, анімалістичний жанр та ілюструванні літературних творів.
Зображення багатопланової композиції з 2-х (3-х) об'ємних предметів (натюрморт), просторової композиції (пейзаж), тематичної композиції (побутовий жанр); декоративної композиції в об'ємі (ліплення, чеканка) або на площині (розпис, витинання, керамічна народна іграшка тощо).
Створення синтетичного художнього образу.
Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні, музичного твору з характерною сюжетною програмою).
Елементарне вправління у сценічній поведінці, участь в ансамблевих формах театралізацій, інсценізацій.
Імпровізація засобами пантоміми (міміка, жести), у тому числі з партнерами.
Відтворення елементарних танцювальних елементів.
Елементарне оформлення сценічного простору для інсценізацій, театралізацій (створення бутафорії, деталей реквізиту. Елементи гриму. Виразність костюма).
Експериментування зі звуками (тембрами, регістрами), ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо.
Дослідження довкілля, фіксація і використання спостережень із власного досвіду для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення і пластики людини в різних життєвих ситуаціях тощо).

дотримується цілісності при створенні композиції [4 МІО 1.1];
використовує елементарні закони перспективи передаючи плановість простору у площинних зображеннях, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів [4 МІО 1.2];
під час створення композиції *використовує* усю площину аркуша [4 МІО 1.1];
конструює та створює прості композиції з паперу, художніх, природних та підручних матеріалів, самостійно *добирає* складові композиції [4 МІО 1.2];
міксує техніки та матеріали (гуаш, фломастер, витинання) для втілення власного задуму (зокрема, інсталяція) [4 МІО 1.2];
поєднує засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму [4 МІО 1.2];
імпровізує засобами пантоміми (міміка, жести, хода, мовлення, зміна темпоритму); пластично інтонує інструментальну музику (без слів), передаючи настрій [4 МІО 1.2];
самостійно добирає і пояснює засоби виразності різних мистецтв для створення синтетичного образу (темп, тембр голосу, динаміка, рухи, міміка, колір і форма костюму, гриму, деталей оформлення простору), покладаючись на власний досвід [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
створює сценічні інтерпретації пісенних образів, *виконує* нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях») [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
грає елементарні театральні етюди (перевтілюється у запропонованих персонажів [4 МІО 1.2];
вправляється над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами;
імітує характерні рухи, ходу, звуки, міміку, інтонацію і тембр, ритм мовлення, *пояснює різницю* у виборі засобів виразності характерних персонажів) [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
рухається під музику, *використовуючи* відомі танцювальні елементи (народні, сучасні, спортивні тощо) відповідно до стилю музики [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];
демонструє елементи деяких народно-сценічних та побутових танців (гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез, лезгінка тощо) [4 МІО 1.1], [4 МІО 2.2];

Прикрашання місця, де навчається, живе.
Самопізнання і самовираження в художньо-творчій діяльності.
Використання видів мистецької діяльності та власних уподобань для задоволення та поліпшення емоційного стану.
Виховання культури глядача, слухача

<p><i>узгоджує</i> рухи з музичним супроводом (співом), <i>орієнтується</i> у сценічному (танцювальному) просторі; використовує найпростіші прийоми сценічної поведінки (вітання, поклони, звернення до публіки тощо) [4 МИО 3.2], [4 МИО 3.3];</p> <p><i>добирає</i> атрибути для підсилення виразності (із запропонованих або знайомих предметів) [4 МИО 1.1];</p> <p><i>експериментує</i> зі знайомими художніми техніками, звуками різних тембрів (вокальними та інструментальними, у тому числі із доцільним застосуванням шумових ефектів), з лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо [4 МИО 1.2];</p> <p><i>придумує</i> образи, використовуючи знайомі засоби виразності та способи творення (звуки, слова, пантоміма, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції;</p> <p><i>доцільно комбінує</i> елементи для втілення ідеї в художньому образі [4 МИО 1.1];</p> <p><i>виокремлює</i> і фіксує в доступний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) цікаві явища довкілля, використовує (поєднує, комбінує) їх у творчій діяльності [4 МИО 1.3];</p> <p><i>організовує</i> середовище навколо себе: <i>пропонує</i> ідеї його оформлення та можливі засоби їх художнього втілення [4 МИО 1.3];</p> <p><i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, у якому живе і навчається; використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності [4 МИО 1.3];</p> <p><i>розпізнає</i> власні емоції від різних видів мистецької діяльності [4 МИО 3.4];</p> <p><i>визначає</i> улюблені види мистецької діяльності, займається ним / ними у вільний час для задоволення; пояснює свій інтерес до певного виду діяльності; обирає їх відповідно до свого настрою, визначає твори мистецтва, звернення до яких поліпшує настрій [4 МИО 3.4];</p> <p><i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо) [4 МИО 3.3]</p>	
Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>емоційно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; <i>відтворює</i> емоційні враження від мистецтва різними художніми засобами;</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Опанування засобами виразності (елементами) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p>

<p><i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [4 МІО 2.1]; <i>вирізняє і характеризує</i> елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу (мелодія, темп, динаміка, ритм, регістр, характер музичної інтонації); тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), розпізнає музичні форми (рондо, варіації) [4 МІО 2.1], [4 МІО 2.2]; <i>вирізняє і характеризує</i> елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва, застосовані для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію) [4 МІО 2.2]; <i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях; виявляє здатність керувати увагою під час сприймання; <i>відзначає кульмінацію</i> у музичному творі, танці, виставі [4 МІО 2.1]; <i>порівнює</i> музичні та візуальні, сценічні, хореографічні образи [4 МІО 2.2]; <i>зіставляє</i> художні образи та явища довкілля (за допомоги вчителя / учительки) [4 МІО 1.3], [4 МІО 2.2]; <i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики цілісного художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, грим, реквізит, освітлення, музичне оформлення театрального / екранного твору [4 МІО 2.2]; <i>вирізняє і порівнює</i> засоби виразності різних видів мистецтва у створенні подібних образів (зокрема, персонажів казок, тварин, героїчних, фантастичних інших характерних образів, явищ природи) [4 МІО 2.2]; <i>розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо); <i>розрізняє</i> засоби та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні (симфонічні), хорові</p>	<p>Вербальна характеристика змісту творів, які мають зображальну або літературну (сюжетну) програму, яскраво виражену жанрову основу (знайомі танці, пісня — колискова, коломийка інші). Сприймання синтетичних образів. Зіставлення і характеристика засобів виразності різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо)</p>
<p><i>називає</i> знайомі інструменти оркестру; <i>розрізняє</i> тембри вокальних голосів; <i>характеризує</i> твори живопису, графіки, скульптури,</p>	<p>Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.</p>

<p><i>розрізняє</i> засоби художньої виразності [4 МИО 2.2];</p> <p><i>розрізняє та характеризує</i> засоби виразності різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний — опера, балет, мюзикл), народної, класичної, сучасної хореографії [4 МИО 2.2];</p> <p><i>розрізняє та характеризує</i> засоби виразності анімаційних фільмів [4 МИО 2.2];</p> <p><i>наводить приклади жанрів</i> циркового мистецтва, покладаючись на власний досвід [4 МИО 2.2];</p> <p><i>розпізнає</i> за характерними ознаками деякі жанри музичного і музично-театрального (пісня, танець, опера, балет, мюзикл тощо) [4 МИО 2.2];</p> <p><i>має уявлення</i> про етнічне походження і <i>характеризує</i> елементи деяких народних танців (гопак, козачок, полька, мазурка, лезгінка тощо) [4 МИО 2.2];</p> <p><i>називає</i> характерні особливості жанрів образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна) [4 МИО 2.2];</p> <p><i>порівнює</i> природні форми, образи доквілля з їх художнім трактуванням [4 МИО 2.1];</p> <p><i>розпізнає і характеризує</i> власні емоції, враження від сприймання мистецьких творів [4 МИО 3.4];</p> <p><i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі [4 МИО 3.4];</p> <p><i>порівнює свої уподобання</i> щодо різних видів мистецтва [4 МИО 3.4];</p> <p><i>визначає</i> свої враження від різних творів одного виду мистецтва (за жанрами, настроями, образами, засобами виразності тощо) [4 МИО 3.3], [4 МИО 3.4];</p> <p><i>вирізняє та обирає</i> для сприймання твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій [4 МИО 3.4];</p> <p><i>рекомендує</i> улюблені твори для сприймання іншим [4 МИО 3.3]</p>	<p>Мистецько-понятійна пропедевтика. Мистецька обізнаність. Різновиди музичного (вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорова, симфонічна музика), образотворчого (живопис, графіка, скульптура). Поняття про мистецтво архітектури. Сценічні мистецтва: театр (драматичний, ляльковий, зокрема, види ляльок, музичний); хореографія (народна, класична, сучасна, зокрема деякі народно-сценічні та побутові танці — гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез тощо). Цирк. Екранні мистецтва (кінофільм, мультфільм, зокрема різновиди анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна)). Жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка). Мистецькі професії відповідно до видів мистецтва. Дослідження доквілля. Проведення паралелей між явищами доквілля і художніми образами в різних видах мистецтва. Самопізнання через сприймання творів мистецтва. Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Самокорекція емоційних станів засобами мистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану</p>
Комунікація через мистецтво	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами, <i>аналізує</i> свої досягнення, свої сильні сторони, визначає за допомоги вчителя / учительки необхідні для самовдосконалення дії [4 МИО 3.1];</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами. Відстоювання права на самовираження.</p>

<p><i>обирає</i> (за допомоги вчителя / учительки) спосіб удосконалення та може його пояснити [4 МИО 3.1]; <i>презентує</i> створені художні образи, обираючи за допомоги вчителя / учительки спосіб презентування (спів, танцювальні рухи, пантоміма, витвори образотворчого мистецтва, інформаційні технології) перед рідними, однолітками, молодшими учнями [4 МИО 3.2]; <i>пояснює</i> задум, <i>захищає</i> свою позицію [4 МИО 3.2]</p>	<p>Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, учинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Порівняння сюжетів, учинків тощо персонажів творів з життєвими ситуаціями. Оцінювання творчих здобутків однолітків</p>
<p><i>визначає</i> досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків, виявляючи об'єктивність і доброзичливість у висловлюваннях [4 МИО 3.1]; обговорює з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання та інтереси інших; ділиться своїми спостереженнями у довірливості та соціумі [4 МИО 3.3]; <i>знаходить</i> просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої уподобання [4 МИО 3.2], [4 МИО 3.3]; <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях народних обрядів, артмобах, тижнях мистецтва тощо), колективних творчих проєктах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва і художньо-творчої діяльності [4 МИО 3.3]; <i>виконує</i> різні дії / ролі в колективному творчому процесі; <i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці, <i>виявляє повагу</i> до інших [4 МИО 3.3]</p>	<p>Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості. Робота з найпростішими джерелами інформації. Участь у шкільних мистецьких заходах. Участь в оформленні художніми засобами немистецьких заходів (олімпіад, тематичних ранків, спортивних змагань тощо). Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації. Партнерство на сцені (у виконавській музичній або театральній творчості)</p>

Фізкультурна освітня галузь Фізична культура. 1–2 класи¹¹

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять і виховання фізично загартованих та патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;

– розвиток у молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку;

– використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і критичного мислення;

– формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;

– розвиток у молодших школярів здатності застосовувати навички самоконтролю і самооцінювання власного фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;

---

¹¹ Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст фізкультурної освітньої галузі повністю збігаються з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованими змістом фізкультурної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 1–2-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 1–2 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>]

– виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесною гри, уміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими **змістовими лініями**: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організовуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися своїми перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

1 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини [1 ФІО 2.2]; розуміє терміни з предмету «фізична культура» [1 ФІО 1.2];</i></p>	<p>Фізична культура як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини. Терміни з предмету «фізична культура». Фізичні вправи — засіб формування правильної постави.</p>

пояснює значення фізичних вправ для формування правильної постави [1 ФІО 2.2];
називає життєво важливі способи пересування людини [1 ФІО 1.1];
виконує організуючі вправи команди на шиккування в шеренгу, колону по одному, в коло; розмикання на інтервал;
загальнорозвивальні вправи без предмета (імітаційного характеру) та з предметами; комплекс вправ ранкової гігієнічної гімнастики, присідання тощо [1 ФІО 1.1];
виконує ходьбу на носках, на п'ятах, з високим підніманням стегна, у напівприсіді, у присіді, з різними положеннями рук, ходьбу «змійкою»; біг з високим підніманням стегна, із закиданням гомілок зі зміною напрямку і різних вихідних положень; танцювальні кроки; танцювальні імпровізаційні вправи; лазіння по горизонтальній та похилій гімнастичній лаві; по гімнастичній стінці у різних напрямках; перелізання через перешкоди [1 ФІО 1.1];
виконує вправи з малим м'ячем; вправи з великим м'ячем [1 ФІО 1.3];
володіє елементарними навичками виконання стрибків: на місці на одній нозі, на двох ногах з просуванням уперед, назад, у присіді правим та лівим боком; стрибки в глибину; стрибки у висоту; стрибки у довжину з місця поштовхом однієї і двох ніг [1 ФІО 1.1];
виконує вправи для розвитку фізичних якостей: *сили* — підтягування у висі лежачи та у висі (хлопці), згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави та від підлоги (хлопці); *швидкості* — повторний біг на 3–4 × 10 м; пришвидшення з різних вихідних положень;
витривалості — біг по чергово з ходьбою; пересування на лижах; нахили тулуба в різних напрямках у положенні стоячи, пружні нахили у положенні сидячи; «напівшпагат», «шпагат»; *координації* — пересування по підвищеній та обмеженій за площиною опорі, «човниковий» біг 4 × 9 м, 3 × 10 м [1 ФІО 1.2]; [1 ФІО 1.3];
виконує загальнорозвивальні вправи без предметів на місці; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу; згинання та розгинання верхніх кінцівок, колові рухи руками у фронтальній та сагітальній площині; загальнорозвивальні вправи в русі:

Життєво важливі способи пересування людини.

Культура рухів з елементами гімнастики: організуючі вправи.

Вправи для оволодіння навичками пересувань.

Вправи для опанування навичок володіння м'ячем.

Вправи для оволодіння навичками стрибків.

Вправи для розвитку фізичних якостей.

Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.

<p>різновиди ходьби, бігу, стрибків; вправи на координацію; загальнорозвивальні вправи з предметами [1 ФІО 1.1]; [1 МАО 2.2]; <i>виконує</i> пересування на лижах: організовуючі команди і прийоми, пересування, повороти* [1 ФІО 1.1]; [1 МАО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді, плавання* [1 ФІО 1.1]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у воді [1 ФІО 3.2]</p>	<p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор [1 ФІО 1.3]; [1 ФІО 3.1]; [1 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності [1 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

2 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>розуміє</i> значущість рухового режиму для зміцнення здоров'я та фізичного розвитку [2 ФІО 2.2]; <i>пояснює</i> значення і правила ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурних хвилинки та фізкультурних пауз для фізичного розвитку та здоров'я людини; значущість загартування як засобу зміцнення здоров'я [2 ФІО 2.2]; <i>дотримується</i> рухового режиму протягом дня [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>називає</i> основні фізичні якості людини, фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей [2 ФІО 2.3]; <i>дотримується</i> правил особистої гігієни в режимі дня [2 ФІО 2.1]; [2 ФІО 2.2]; <i>виконує</i> організовуючі вправи команди на розмикання й змикання приставними кроками, перешиккування із колони по одному в колону по три (чотири) [2 ФІО 1.1]</p>	<p>Руховий режим дня молодшого школяра. Значення і правила виконання ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилини та фізкультурної паузи.</p> <p>Рухова активність протягом дня.</p> <p>Фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей.</p> <p>Правила особистої гігієни молодшого школяра.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи</p>
<p><i>добирає та виконує</i> загальнорозвивальні вправи: комплекси вправ ранкової гімнастики без предмета (імітаційного характеру), з м'ячем, скакалкою;</p>	<p>а) загальнорозвивальні вправи;</p>

комплекси фізкультурних пауз та фізкультурних хвилинок [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2];
виконує присідання; виси; підтягування у висі (хлопці), у висі лежачи (дівчата); елементи акробатики [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2];
володіє навичками пересувань: ходьба широкими кроками, зі зміною частоти кроку; ходьба із пришвидшенням та уповільненням, приставним кроком правим і лівим боком; біг; біг почергово з ходьбою; танцювальні кроки; лазіння; подолання штучних перешкод [2 ФІО 1.1];
володіє навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання малого м'яча у щит; метання малого м'яча у горизонтальну ціль; метання малого м'яча з-за голови на дальність [2 ФІО 1.3];
виконує вправи з великим м'ячем: кидки м'яча знизу із положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передача м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча правою та лівою рукою з одночасними кроками; зупинки м'яча, що котиться, подошвою та внутрішньою стороною ступні, удари внутрішньою стороною ступні по м'ячу, що котиться; ведення м'яча внутрішньою та зовнішньою частинами підйому (по прямій, по дузі, між стійками) [2 ФІО 1.3];
виконує стрибки на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів по «купинах»; стрибки зі скакалкою; стрибки через довгу скакалку, яка обертається вперед; стрибки у глибину з висоти до 80 см з м'яким приземленням; стрибки у висоту; стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом однією та двома ногами; стрибки у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку); стрибки у довжину тощо [2 ФІО 1.1]; [2 ФІО 2.3];
виконує фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: *сили* — загальнорозвивальні вправи з гімнастичними палицями; кидки баскетбольного м'яча з-за голови із різних положень; лазіння по горизонтальній гімнастичній лаві однойменним та різнойменним способами (без допомоги ніг); багатоскоки; стрибки через перешкоди; підтягування у висі та у висі лежачи (хлопці); пересування у положенні сідю, зігнувши ноги (у різних напрямках);

б) положення тіла у просторі: сідю, упори, виси, елементи акробатики.

Вправи для оволодіння навичками пересувань.

Вправи для опанування навичок володіння малим м'ячем.

Вправи з великим м'ячем.

Вправи для оволодіння навичками стрибків.

Вправи для розвитку фізичних якостей.

<p><i>швидкості</i> — пришвидшення з різних вихідних положень, повторний біг 3–10 м, біг із пришвидшеннями за сигналом; стрибки зі скакалкою; витривалості — біг у чергуванні з ходьбою до 1 000 м, біг на дистанцію до 500 м малої інтенсивності; <i>гнучкості</i> — махові рухи правою і лівою ногою у бічній та лицьовій площині, стоячи біля опори та під час ходьби; прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах; пружні похитування у положенні випаду; прогинання тулуба у положенні лежачи на животі; <i>координації</i> — подолання перешкод, ходьба на носках, ходьба по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук; пересування із підкиданням дрібних предметів; вправи зі зміною положення тіла у просторі; розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба у різних положеннях [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.3]; <i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: загальнорозвивальні вправи на місці без предметів; вправи для м'язів шиї, нахили та повороти голови; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу: згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в сторони, пружні рухи [2 ФІО 1.2]; [2 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах: лижні ходи, повороти, спуски, підйоми, гальмування* [2 ФІО 1.1]; [2 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді: багаторазові видихи у воду; вправи для оволодіння рухами ногами у плаванні стилями кроль на грудях та кроль на спині; вправи для оволодіння рухами руками, як у плаванні стилем кроль на грудях; плавання* [2 ФІО 1.1]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у воді [2 ФІО 3.2]</p>	<p>Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор [2 ФІО 1.3]; [2 ФІО 3.1]; [2 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності [2 ФІО 2.1]; [2 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

Фізична культура. 3–4 класи¹²

Пояснювальна записка

Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять і виховання фізично загартованих та патріотично налаштованих громадян України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами;

– розвиток у молодших школярів здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку;

– використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно-комунікативних технологій і критичного мислення;

– формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення;

– розвиток у молодших школярів здатності застосовувати навички самоконтролю і самооцінювання власного фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності;

– розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності;

---

¹² Мета, обов'язкові й очікувані результати навчання, пропонований зміст фізкультурної освітньої галузі повністю збігаються з метою, обов'язковими й очікуваними результатами навчання, пропонованими змістом фізкультурної освітньої галузі, презентованої в Типовій освітній програмі для 3–4-х класів, розробленій під керівництвом Олександри Яківни Савченко. [Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. 3–4 класи. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

– виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесною гри, уміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях.

Зазначена мета і завдання реалізуються за такими **змістовими лініями**: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність».

Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організовуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості.

Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися своїми перевагами і визнавати недоліки в тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

3 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення про історію виникнення Олімпійських ігор;</i> <i>називає олімпійське гасло та символ Олімпійських ігор;</i> <i>пояснює вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів [3 ФІО 2.2];</i></p>	<p>Історія виникнення Олімпійських ігор. Символи, ритуали і церемонії Олімпійських ігор. Вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів. Спортивний інвентар для різних видів спорту.</p>

добирає спортивний інвентар відповідно до виду спорту [3 ФІО 1.2];
контролює свій фізичний стан за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям перед фізичними навантаженнями в процесі та після занять [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 2.2];
виконує організовуючі вправи команди на перешикування з однієї шеренги уступами за розрахунком 9, 6, 3, на місці [3 ФІО 1.1];
виконує загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів [3 ФІО 1.1];
розрізняє та виконує присідання, виси, упори: *присідання*, нахили тулуба у сіді з різними положеннями ніг; перехід із сіді на правому стегні у сід на лівому стегні; *виси та упори* — згинання і розгинання рук в упорі на стегнах, в упорі лежачи; перехід із упору присівши в упор стоячи, із упору лежачи в упор лежачи боком і навпаки; упор на перекладині [3 ФІО 1.2];
виконує елементи акробатики: перекид назад в упор стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; «міст» із положення лежачи [3 ФІО 1.2];
володіє навичками пересувань: *ходьба* по гімнастичній лаві з високим підніманням стегна, *біг* до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою до 1 200 м; рівномірний біг до 900 м [3 ФІО 1.2];
пересування танцювальними кроками: ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи босоніж;
лазіння по похилій гімнастичній лаві (кут нахилу 45 градусів) однойменним та різнойменними способами; лазіння по гімнастичній стінці різнойменним та однойменним способом (вгору, вниз, по діагоналі, праворуч, ліворуч) [3 ФІО 1.2];
лазіння по канату, закріпленому над похилою гімнастичною лавою (лежачи на спині на похилій лаві) [3 ФІО 1.2];
володіє навичками метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1 × 1 м) на висоті 3 м з відстані 3–4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [3 ФІО 1.3];
виконує вправи з великим м'ячем: елементи *баскетболу* — тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей на місці; ловіння м'яча;

Оцінка фізичного стану за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям у процесі занять фізичною культурою.

Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи.
 Загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів.
 Фізичні вправи: присідання, нахили, виси та упори.

Елементи акробатики.

Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).

Пересування танцювальними кроками.

Лазіння різними способами по гімнастичній лаві, гімнастичній стінці.

Лазіння по канату.

Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.

Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).

передачі м'яча двома руками від грудей у ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби правою та лівою рукою; *елементи футболу* — удари м'яча внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8–10 м) та горизонтальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8–10 м), ведення м'яча вивченими способами між стійками і їх обведенням; жонглювання м'ячем (хлопці), повітряною кулькою (дівчата) [3 ФІО 1.3]; *застосовує* вивчені прийоми в іграх з мінібаскетболу та мініфутболу [3 ФІО 3.1]; *виконує* стрибки: зі скакалкою на одній, двох ногах [3 ФІО 1.3]; *стрибки* у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку) способом «зігнувши ноги» [3 ФІО 1.1]; *стрибки* у довжину з місця, з розбігу 5–7 кроків способом «зігнувши ноги»; стрибки «у кроці» [3 ФІО 1.1]; *виконує* фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: *сили* — у висі піднімання зігнутих і прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині піднімання прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині згинання і розгинання рук, утримуючи обтяження до 1 кг; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині [3 ФІО 1.2]; *швидкості* — біг за м'ячем, обручем, що котиться; прискорення до 10 м; підкидання і ловіння малого м'яча по черговою правою і лівою рукою [3 ФІО 1.2]; *витривалості* — рівномірний біг у повільному темпі до 6 хв (з можливим переходом на ходьбу, враховуючи індивідуальні особливості учня) [3 ФІО 1.2]; *гнучкості* — рухи руками, ногами і тулубом з поступовим збільшенням амплітуди рухів; вправи біля гімнастичної стінки: пружинясті нахили тулуба, махи ногами в різних площинах; вправи на розтягування; викрути рук уперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку; *координації* — пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; «човниковий» біг 4 × 9 м [3 ФІО 1.2]

Елементи футболу.

Гра в мінібаскетбол та мініфутбол.

Вправи для оволодіння навичками стрибків.

Стрибки у висоту з прямого розбігу «зігнувши ноги».

Стрибки у довжину з місця і розбігу.

Фізичні вправи для розвитку сили.

Фізичні вправи для розвитку швидкості.

Фізичні вправи для розвитку витривалості.

Фізичні вправи для розвитку гнучкості.

Фізичні вправи для розвитку координації

<p><i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: вправи для м'язів шиї, плечового пояса, верхніх кінцівок, спини, живота, тулуба та нижніх кінцівок;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи в русі:</i> ходьба, біг, стрибки, випади, повороти тулуба під час бігу, вправи на координацію, викрути тулуба;</p> <p><i>загальнорозвивальні вправи з предметами:</i> з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2];</p> <p><i>вправи</i> для попередження плоскостопості: ходьба, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, «гусінь», «ведмідь клишоногий», стрибки [3 ФІО 1.2]; [3 ФІО 2.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань на лижах вивченими ходами (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий) на відстань до 1 000 м; <i>спуски</i> у низькій стійці; <i>підйоми</i> «драбинкою»; <i>гальмування</i> «плугом»; «напівплугом»* [3 ФІО 1.1]; [3 ФІО 3.2];</p> <p><i>виконує</i> вправи у воді — стрибок у воду з бортика; багатократні видихи у воду із зануренням; рухи руками й ногами, як у плаванні стилем кроль на грудях; узгодження рухів руками із диханням; ковзання на грудях з наступним підключенням роботи ніг, рук і дихання; подолання дистанції до 15 м вивченим способом* [3 ФІО 1.1];</p> <p><i>дотримується</i> правил безпечної поведінки щодо себе та однокласників у воді* [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в русі. Вправи на координацію.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи з предметами.</p> <p>Вправи для попередження плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах (одночасний, безкроковий, поперединний, двокроковий)*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих, спортивних іграх та естафетах, ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3];</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 2.1]; [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

4 клас

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі;</p> <p><i>розуміє</i> роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму [4 ФІО 2.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками моделювання рухової діяльності відповідно до визначених навчальних завдань [4 ФІО 1.2];</p> <p><i>виконує</i> організовуючі вправи перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини й точки розмітки гімнастичної зали [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г) [4 ФІО 1.3];</p> <p><i>розрізняє та виконує</i> сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); виса та упори — упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів [4 ФІО 1.2]</p>	<p>Фізичне виховання в Запорізькій Січі.</p> <p>Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму. Закономірності моделювання рухової діяльності.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г). Фізичні вправи на низьких паралельних брусах</p>
<p><i>елементи акробатики:</i> «міст» із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові й руках із зігнутими ногами (хлопці, з допомогою) [4 ФІО 1.2];</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба по спіралі; шеренговим кроком; біг по слабопересіченій місцевості до 1 000 м; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>танцювальні кроки:</i> «бігунець», «голубець»; ритмічні завдання; фрагмент танцю «Гопак» (32 такти) [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>лазіння</i> по вертикальному канату в три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням [4 ФІО 1.1];</p> <p><i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1 × 1 м) на висоті 3 м з відстані</p>	<p>Елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).</p> <p>Танцювальні кроки.</p> <p>Лазіння по вертикальному та горизонтальному канату.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.</p>

<p>3–4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементи баскетболу — ловіння й передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння й передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча в кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи футболу</i> — удари м'яча вивченими способами на точність; фінти «відходом», «ударом», «зупинкою»; віднімання м'яча вибиванням у суперника [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>елементи гандболу</i> — ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 1.3]; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх мінібаскетболу, мініфутболу та мінігандболу [4 ФІО 1.3]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.2]; [4 ФІО 3.3]; <i>виконує</i>: стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехрещуванням рук (дівчата) [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки у висоту з розбігу способом «переступання»</i> [4 ФІО 1.1]; <i>стрибки у довжину з розбігу 7–9 кроків способом «зігнувши ноги»</i> [4 ФІО 1.1]</p>	<p>Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу).</p> <p>Елементи футболу.</p> <p>Елементи гандболу.</p> <p>Гра в мінібаскетбол, мініфутбол та мінігандбол.</p> <p>Стрибки зі скакалкою.</p> <p>Стрибки у висоту з розбігу способом «переступання». Стрибки у довжину з розбігу способом «зігнувши ноги»</p>
<p><i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> — загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага — 1 кг), з гантелями (вага — 500 г); сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині [4 ФІО 2.3]; <i>швидкості</i> — біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10–15 м; біг з прискоренням за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі [4 ФІО 2.3]; <i>витривалості</i> — повторний біг 3–5 × 30;</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку сили.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p>

<p>стрибки зі скакалкою до 2 хв.; рівномірний біг до 6 хв [4 ФІО 2.3]; <i>гнучкості</i> — вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні «шпагат» (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень [4 ФІО 2.3]; <i>координації</i> — подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами, перелізаннями); «човниковий» біг [4 ФІО 2.3]</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку координації</p>
<p><i>складає та виконує</i> комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості; <i>дотримується</i> вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості [4 ФІО 1.2]; [4 ФІО 2.2]; <i>володіє</i> навичками пересувань на лижах до 1 200 м вивченими ходами; <i>лижні ходи</i> — одночасні ходи; навперемінний двокроковий хід; <i>спуски</i> — вибір стійки відповідно до висоти схилу; <i>підйоми</i> — «ялинкою»; вибір способу підйому, залежно від рельєфу схилу; <i>гальмування</i> вивченими способами* [4 ФІО 1.1]; [4 ФІО 3.2]; <i>виконує</i> вправи у воді — ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба); ковзання на спині (руки притиснуті до тулуба) з підключенням роботи ніг, як під час плавання способом на спині; ковзання на спині з підключенням роботи ніг, як під час плавання способом кроль на спині і гребка однією рукою, одночасного гребка обома руками, навперемінного гребка правою та лівою рукою; подолання дистанції до 25 м* [4 ФІО 1.1]; <i>дотримується</i> правил безпечної поведінки щодо себе та однокласників на воді [4 ФІО 3.2]</p>	<p>Комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості. Правила дотримання вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань на лижах: лижні ходи, спуски, підйоми, гальмування*.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками плавання*.</p> <p>Правила безпечної поведінки на воді</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх, спортивних іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих та спортивних ігор [3 ФІО 1.3]; [3 ФІО 3.1]; [3 ФІО 3.3]; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки щодо себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності [3 ФІО 3.2]</p>	<p>Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол, гандбол, волейбол).</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності</p>

* Оволодіння навичками плавання за наявності в ЗЗСО відповідних умов.

* Оволодіння навичками пересувань на лижах за наявності в ЗЗСО відповідних умов.